

Kan man arbeta med skrivande och ungdomar på bibliotek fast man inte är en författare?

Javisst kan man det! I den här boken får du tips om hur du rent konkret kan arbeta med att föra in inslag av skrivande i din verksamhet på biblioteket.

Skrivboken handlar om skrivande ur olika infallsvinklar: bibliotekariens, författarens, litteraturpedagogens och inte minst den unga skribentens.

Skaffa dig ett verktygsbälte med olika skrivarövningar att ta fram i olika situationer: när du bokpratar, när du bjudit in till bokfika, i bibliotekets Hungerspelsklubb eller när du stöter på ett gäng som sitter och hänger i ungdomshörnan.

Det kan vara på en vanlig tisdagseftermiddag som det sker, att någon upptäcker att de har något att säga och ett språk att använda. Och det kan ske på ditt bibliotek.

Skrivboken Malin Isaksson och Pia Borrman

Skrivboken

Bibliotek
Ungdomar
Skrivande
Fanfiction
Skrivövningar
Inspiration
Eget språk
Berättande
Bruksbok
Improvisation
Ordlek
Berättarglädje
Hitta ögonhöjden
Fånga ögonblicket
Fantasi
Identifikation
Lekfullt
För alla
Experiment

Redaktörer

Malin Isaksson och Pia Borrman

Regionbibliotek
Stockholms
Skriftserie 12

Regionbibliotek
Stockholm

Regionbibliotek
Stockholm

Regionbibliotek Stockholms skriftserie 12

Grafisk form: Bigrell Design AB

Tryck: EO Grafiska 2013

ISBN: 978-91-87293-03-0

© Författarna och Regionbibliotek Stockholm 2013

Skriften kan beställas från Regionbibliotek Stockholm,
regionbiblioteket@stockholm.se

Med stöd av Statens kulturråd och Stockholms läns landsting

Skrivboken

Om att arbeta med skrivande och
ungdomar på bibliotek

Redaktörer Malin Isaksson och Pia Borrmann

Dikten av Henry Bowers (Kung Henry) på sid 129
publiceras med tillstånd av författaren.

Werner Aspenströms dikt på sid 5 används med
tillstånd av Signe och Anna Aspenström.

DU OCH JAG OCH

Fråga inte vem *du* är och vem *jag* är
och *varför*

Låt professorerna utreda,
de har betalt.

Ställ på bordet
och låt verkligheten väga sig själv.

Sätt på dig

Släck ljuset

Stäng

Låt de döda

Här går vi nu.

Den som har de gummistövlarna
är du.

Den som har de gummistövlarna
är jag.

Och regnet som
är regnet.

Werner Aspenström

Låna Werner Aspenströms dikt och gör den till din egen. Skriv
dit de ord du tycker saknas. Dikten finns att läsa i diktsamlingen
Trappan publicerad på Albert Bonniers förlag 1964.

Innehåll

<i>Om att göra en bok</i> av Pia Borrman #bibliotek	9	<i>Inlevelse, identifikation och fantasi</i> av Jonas Ask #skrivövningar #genus #experiment #läsning	107
<i>Den lekfulla vägen till en dikt</i> av Shahla Karimi #skrivövningar #bibliotek #mångspråk #dikter	17	<i>Siris tipslista</i> av Siri Fjellman #tips #tillsammans	117
<i>Textimprovisationer</i> av Johanna Härenstam #skrivövningar #bibliotek #improvisation	31	<i>Digitalt och kollektivt skrivande</i> av Nikolina Nordin & Lyra Ekström Lindbäck #tillsammans #digitalskrivande	123
<i>Ta till orda</i> av Annika Heurgren #skrivövningar #tillsammans #cutup #dikter	43	<i>Att skriva för att höras</i> av Jack Pagmar #poetryslam #dikt #rytm #låttexter #dikter #estradoesi	129
<i>Bullar och pengar</i> av Johanna Hellsing #berättande #bibliotek #sagor #mångspråk	57	<i>Författarbesök: dialogen mellan läsande och skrivande</i> av Pernilla Glaser #författare #bibliotek	137
<i>Bok <3 Film <3 Skrivande – en kärlekshistoria</i> av Karin Tegréus & Elin Sundström #filmklubb #bibliotek	69	<i>Konsten att förvalta ett ögonblick</i> av Malin Isaksson #bemötande #mötas #kontakt	143
<i>När jag blev en bloggare</i> av Sofie Samuelsson #blogg #bibliotek #tillsammans #skrivövning	79	<i>Käraste bibliotekarier!</i> av Siri Fjellman #meratips	152
<i>Figurdikt</i> av Hannah Brännström #skrivövningar #bilder	89	<i>Länkar och annan vidareläsning</i> #www #böcker	154
<i>Relationen mellan läsande och skrivande</i> av Frank Berglund #ungskrivare #läsning	97		

Pia Borrman

Finnes: utvecklingsledare som drivs av övertygelsen om att alla har rätt till ett eget språk, och möjligheten till det. Sökes: modiga biblioteksmedarbetare med kärlek till ungdomar.

Vilket är ditt favoritord?

Jag är svag för lite ålderdomliga ord som emellertid, enär och huruvida, men annars är det som med färger att det handlar mest om hur orden sätts ihop till vackra och roliga kombinationer. Ordkonstnärer som Lennart Hellsing och Johan Althoff ska läsas högt!

Pia Borrman är född 1964, uppvuxen i Stockholm och Lit, Jämtland, bor nu i Upplands Väsby. Hon har arbetat som barnbibliotekarie i många år och är nu utvecklingsledare med fokus på barn och unga på Regionbibliotek Stockholm.

Om att göra en bok

Med mitt språk formulerar jag vad jag tycker och tänker, jag påverkar min vardag och min framtid, jag säger ifrån och för också andras talan, de som inget språk har och ingen lyssnar till. Med språket reflekterar jag över vem jag är och hur jag vill att världen ska se ut. Och språket är också en stor glädje och skönhet för mig!

Det här är min första bok, mitt äventyr. Det började med en fråga om vi på Regionbibliotek Stockholm kunde göra någon slags fortbildning för dem som vill arbeta med ungdomar och skrivande på bibliotek. Marie Johansen, som då arbetade på Regionbiblioteket, och jag kontaktade Malin Isaksson och tillsammans sydde vi ihop en kurs, Ordet som verktyg, som gick hösten och vintern 2011 – 2012. Femton hängivna bibliotekarier inspirerades, skapade sina egna skrivarövningar, testade idéer och vässade verktygen. Nya verksamheter uppstod på biblioteken, gamla förbättrades. Malin ville vidare: ”vi skriver en bok!”

Det har varit väldigt kul och inspirerande att arbeta tillsammans med Malin. Hon och jag tycker, tack och lov, inte alltid lika men vi vill samma sak, åt samma håll. Under resans gång har vi ställt oss frågan hur vi gör boken angelägen och mångsidig, och hela tiden med ett brukarperspektiv. Vi vill att den ska kunna sätta igång tankar, inspirera och användas på biblioteken.

Det var viktigt för mig att bibliotekarier som arbetar med skrivande och ungdomar medverkar i boken, att det blir olika nedslag i verkligheten och en bild av alla de olika verksamheter som finns med skrivande som gemensam nämnare.

Det var också viktigt att få med de unga vuxna som själva upplever sitt skrivande som nödvändigt, som gått skivutbildningar och skriver lika självklart som de äter. Jag är djupt imponerad över hur alla skribenterna i boken tagit sig an sina uppgifter! De behöver varandra. Bibliotekarien med sin skivövning: kom och ta mig i anspråk, jag har platsen, jag har örat! Den unga människan som känner sig ensam i sitt skrivande: kom och ge mig ett utrymme, ett motstånd och en stötta att luta mig mot!

Ibland ropar de förbi varandra. Vi på biblioteken tycker ofta det är svårt att nå ut till ungdomar, att få med dem i våra aktiviteter. Låt oss arbeta tillsammans med ungdomarna, inte FÖR. Låt skivverksamheten bli en del i arbetet med delaktighet. Låt ungdomarna vara med och utforma verksamheten. I boken finns flera kloka tankar om hur man når och angår ungdomar.

Många bibliotek ordnar skivläger på somrarna där barn och ungdomar får möta likasinnade samt en författare som inspirerar, sporrar och sparar. Fantastiskt fina läger som betyder mycket för deltagarna. Skrivande är liksom läsning ofta en ensam sysselsättning, och att få träffa andra och få respons på det man åstadkommit är viktigt.

Men det är ju inte alla skivintresserade förunnat att komma på skivläger. Det kanske inte anordnas läger i ens närhet och man kanske inte har råd. Dessutom är det ju trots allt bara en vecka.

Flera av bibliotekarierna som arbetar med ungdomar i Stockholms län har provat sig fram med att hålla i egna skivcirkel och skivklubbar. Andra har uttryckt en osäkerhet om de kan göra detta själva: ”jag är ju ingen författare.”

Det var alltså bakgrunden till skivkursen och boken. Tanken är att inte bara vända sig till dem som sökt sig till bibliotekets skivklubb, utan man ska kunna använda skrivande i olika sammanhang där man träffar barn och unga: bokprat, filmklubb, bibliotekets blogg, Twilightkvällar osv.

Meningen är givetvis inte att ersätta författarnas medverkan i skivverksamheten på biblioteken, på skivlägren kan man inte vara utan livs levande författare. Men vi har oftast inte möjlighet att anlita författare under hela året, och då blir det här ett sätt att få in skrivande i många barns liv. Alla läser inte, alla identifierar sig inte som läsare men kanske upptäcker de att de är en skrivare. Att skriva kan vara deras ingång till ordet, språket och även biblioteket!

För mig har det alltid varit viktigt att arbeta inkluderande. Även de som har svårigheter att läsa och skriva, de som inte kan svenska språket så bra eller de med funktionsnedsättningar som innebär olika svårigheter med språket ska kunna ta del av bibliotekets möjligheter. Det är något man måste ha med i tankarna när man arbetar med grupper av unga och skrivande. Det får inte bli en prestation som en del misslyckas med, utan en prestigelös lek. Det handlar inte om att stava rätt utan om berättelserna du har i ditt huvud!

När man arbetar med skrivande är man inte heller lika styrd av det ensidiga utbud av litteratur som finns. Det finns få berättelser från förorten och få berättelser som utspelar sig utanför Sverige och de anglosaxiska länderna. Här är det barnens och ungdomarnas erfarenheter som är viktiga och kommer till uttryck.

Jag tycker också det är så intressant att tänka på det muntliga berättandet utifrån en inkluderande aspekt. I det muntliga berättandet finns inga bokstäver att snubbla på, inga skiljetecken som hamnar fel, inga *men* och *och* man inte får börja en mening med. Bara ett fritt utlopp för fantasi och skapande! Det beskriver Johanna Hellsing så fint i sitt kapitel. Här kanske en del barn med annat modersmål till och med har ett försprång, eftersom många barn har sitt ursprung i kulturer med en stark tradition av muntligt berättande.

”Ibland läser jag en bok eller en text som någon annan skrivit på nätet och så kommer inspirationen. Ofta är det personer ur böcker som är huvudpersonen i mina berättelser. Jag skriver bara för mig själv men kanske kommer jag att lägga ut en del också.”

Fan fiction är en stor subkultur, inte minst på Internet. Ungdomar skriver egna fortsättningar eller alternativa slut på sina favoritböcker, eller tar en karaktär de gillar och skriver egna berättelser med dem i huvudrollen. Twilight har lockat många att skapa fan fiction, både i skrift och som film. Youtube väller över av egenproducerade små filmer om Bella och Edward! Hur tar vi till vara detta på biblioteken?

Cassandra Clare som skrivit fantasyserien *The mortal instruments* började som fanfictionförfattare. Hon säger att en orsak att ge upp att skriva är att ingen läser det man skriver, men skriver man fanfiction finns alltid läsare! Webbsidorna med fanfiction är vår tids skrivarskolor menar hon.

Det är inte så ofta som ungdomsböcker blir superheta kioskvältare, men på senare år har Harry Potter, Twilight, Hungerspelen och Cirkeln dragit barn och unga till biblioteken. En del bibliotek har gjort arrangemang kring intresset och bjudit in till olika aktiviteter. På Haninge biblioteks Hungerspelskväll utrustades ungdomar med ficklampor och fick utföra uppdrag i ett helt nedsläckt bibliotek. På Sollentuna bibliotek läste man den sista Twilightboken från början till slut i en maratonhögläsning när boken kom ut, och har haft Twilightkvällar med övernattning i biblioteket. Biblioteken i Huddinge hade bok- och filmsamtal om Hungerspelen. Skärholmens och Hornstulls bibliotek bjöd in till konståvling på temat Twilight, och många bibliotek har haft filmvisning, pyssel, tävlingar och annat i anknytning till böckerna.

På nätet når du ut till alla, om de bara hittar dig. Det lokala biblioteket kan spela en roll för att sprida lokalt. Många bibliotek arbetar med Demotek. Det innebär att de som skriver, gör musik eller film kan lämna in sina alster till sitt lokala bibliotek som katalogiserar och införlivar verken i sin samling för utlån. De placeras på en särskild hylla i biblioteket så de är lätta att hitta. Genom Demoteket är alstren tillgängliga för fler än de närmaste kompisarna och byråldan. Att det "blir något" kan vara väldigt viktigt för den som skriver.

Du som nu håller boken i din hand har kanske provat på att arbeta med skrivande på ditt bibliotek. Om inte är du förmodligen nyfiken på att göra det. Mitt tips är att testa en del av övningarna i den här boken på dig själv. Se vilka övningarna som passar just dig, gör dem till dina egna och testa dem när du möter en grupp nästa gång! Skaffa dig ett verktygsbälte med övningar för olika tillfällen, som passar att använda tillsammans med olika grupper.

Vi fokuserar på ungdomar i boken, men många övningar och förhållnings-sätt kan säkert användas även med yngre barn, och kanske till och med tillsammans med vuxna.

"Ok, då har jag fått en massa tips och metoder, men hur ska jag hinna med även detta i min tjänst? Jag har fullt upp med alla bokprat och pass i disken."

En tanke som Malin har är att man kan använda skrivandet i den verksamhet man redan har. Till exempel krydda bokpraten, läsecirkeln eller filmklubben med små skivövningar. Det är ett sätt att hinna. Ett annat är att vända upp och ner på hela verksamheten och sätta sig ner och fundera över prioriteringar. Om det här kan vara ett sätt att nå fram till dem som inte läser och i ärlighetens namn inte heller kommer att läsa efter bokpratet, då kanske det är värt att prioritera om?

Vilka samarbetspartners finns i din kommun? Finns ungdomsgårdar med personal eller föreningar att dela arbetsuppgiften med? Kan det vara en metod att sprida till fler som möter ungdomar? Vägarna till orden och språket kan vara många och det här är ytterligare en att lägga till i våra verktygsbälten.

Finns inte den här boken redan? Den frågan fick jag när vi skulle ansöka om pengar till att göra den. Det finns flera böcker om skrivande med mängder av spännande och kreativa skrivövningar. Men den här boken riktar sig till dig som arbetar på bibliotek och vill hålla i skivverksamhet. Den boken fanns inte. Förrän nu.

Nämns i texten:

JK Rowlings – *Harry Potter*-böckerna
Stephenie Meyer – *Twilight*-böckerna
Mats Strandberg och Sara Bergmark Elfgren – *Cirkeln*
Suzanne Collins – *Hungerspelen*-böckerna
Cassandra Clare – *The mortal instruments*-böckerna

Bra bibliotek är bäst, bra bibliotekarier är ännu bättre!

Bibliotekarien: Kan man läsa andra människors tankar?

– Barnen: NEEJ!

– Bibliotekarien: Jo, för här på biblioteket så kan man det. I alla 40 000 böcker här inne är det saker som folk har tänkt och hittat på. Vilken bok ni än väljer att plocka ut så läser ni den människans tankar så fort ni slår upp en sida, vilken sida som helst.

Barnen: – Men ÅÅÅÅH!

Läs mer av Johanna Härenstam på sidan 29.

Shahla Karimi

Envis ordälskande
bibliotekarie som får gåshud
av dikt söker barn – alla
sorter: pirriga, tokiga,
ledsna, de som inte tror att
de kan, de med språköron –
för att skriva långa ringlade
texter på färgglada papper.

Varför vill du jobba med skrivande med barn och ungdomar, vad ger det dig?

Jag vill att barn ska känna hur roligt det är att skriva dikter och hur nära sin kärna de kommer. Men vad jag får är energi och mycket glädjepepparoni som ett barn uttryckte det en gång.

Shahla Karimi är född 1978 i Shiraz i Iran men bor nu i Värberg i Stockholm. Hon har gått på Skrivpedagoglinjen på Skurups folkhögskola och jobbar som bibliotekarie på Skärholmens bibliotek inom Stockholms stadsbibliotek. Shahla har publicerat egna noveller i Dagens Nyheter och i tidskriften Allt om böcker.

Den lekfulla vägen till en dikt

Varför skrivarcirkel?

Första gången jag bestämde mig för att ha en skrivarcirkel för tonåringar var sommaren 2010. Jag hade precis anmält mig till skrivpedagogutbildningen i Skurup och till Regionbibliotek Stockholms kurs "Ordet som verktyg" med Malin Isaksson som ledare. Några föräldrar hade kommit och frågat om vi hade aktiviteter som vände sig till barn under sommarlovet. Snabbt letade jag reda på ett antal övningar på nätet som lärare och författare hade använt sig av i sina skrivarcirklar. Första dagen kom 12 glada sommarbarn som hade blivit kvar i stan. Barn mellan 10–13 år. Jag var nervös. Var ska jag börja? Hur ska jag få dem att skriva? Tänk om de inte skriver någonting, tänk om de inte kommer tillbaka, tänk om de inte förstår vad de ska göra? Rädslan och osäkerheten var enorm. Men jag samlade mig, delade ut färgpapper och pennor och de skrev. På många papper stod "det var en gång..."

Jag grubblade mycket på varför DET VAR EN GÅNG...? När jag frågade min sjuåriga dotter och grannbarnen som var ett par år äldre än hon kom jag fram till att de trodde att det var med de här orden man fick börja skriva. Vidare förknippade de orden med sagornas värld, alltså en värld bortom sig själva och så här hade klassläraren förväntat sig och uppmuntrat dem att skriva.

Den sommaren gick hyfsat trots att några hoppade av. Men senare under hösten när jag började min kurs i Skurup blev jag påmind av min metodlärare Maria Brynge gång på gång att det viktigaste var att formulera ett mål och en avsikt med en cirkel. Och jag studerade Malin Isakssons kurs för oss bibliotekarier närmare och blev övertygad om att målbeskrivning var

väsentligt. Det kan vara enkla saker, till exempel: jag vill att barnen ska få ett hum om vad poesi är. När man väl fått det klart för sig, kan man utifrån målet skapa övningar, planera och känna hur energin flödar fram.

Inbakade bokprat

Vi bibliotekarier som stått framför klasser och bokpratad och försökt väcka intresse och nyfikenhet vet att närvaro är A och O. Så fort barnen är inom bibliotekets väggar måste man försöka vara där och registrera stämningen, känna av deras puls; är de rastlösa, gäspiga, okoncentrerade eller förvåningsfulla, nyfikna och på hugget att göra något av sin energi? På det sättet kliver man ur sig själv, riktar sin fokus på barnen, skjuter tyngdpunkten ifrån sig själv och ger bort stunden till dem. Om man istället står och tänker på det man vill framföra, på om övningarna är bra, på om man lyckas få dem att skriva, på vad läraren tycker, kommer koncentrationen och energin garanterat irra runt i lokalen utan att kunna landa.

När jag välkomnat barnen och presenterat mig, bokpratar jag kort om en bok. Jag väljer en bok som innehåller ett tydligt tema. Sen läser jag upp några dikter som överensstämmer med samma tema, det kan vara vuxendikter också. Och så hur naturligt som helst glider vi in i diktens värld och jag frågar dem vad de tror att en dikt är? Först är det tystnad, nån säger: *en dikt är... min pappa läser dikter*. En annan säger: *rimmar*. En annan säger: *man kan sjunga den också*. Alla svar är spännande och riktiga men det tyder också på att de inte fått riktigt grepp om vad en dikt är. Jag säger att jag tänker läsa några som deras jämnåriga har skrivit. De lyssnar, lyssnar uppmärksam, sen säger de att de också har skrivit dikter i klassen. Ja och nu ska vi sätta igång och skriva och ha det kul säger jag. Man skapar förväntan. Det är som att säga: vi ska få glass snart.

Övning 1 + enkla instruktioner

Det här en enkel övning men ändå så komplicerat att barnen måste tänka efter. De skriver en rad var, raden ska börja med orden **"Jag önskar ..."** Men raden ska också innehålla till exempel en färg, en känsla, en fotbollsspelare, en stad ... Frågor är bra att ställa för att engagera och dra in barnen i leken.

Ingen ska skriva namn på pappret eftersom det är en dikt vi skriver tillsammans, ingen ska behöva vara rädd för att göra bort sig. Jag tar emot

lapparna, vissa skriver två lappar, vissa grubblar, vissa skriver utan att bry sig om instruktionerna. Jag samlar ihop dem och jag läser upp allihop som en sammanhängande dikt. Barnen är upphetsade över att de har skrivit och att få det uppläst. "Vad ska vi kalla dikten?" Jag skriver upp det på tavlan. "Känner ni er som diktare nu?"

Varför önskdikter?

Jo för att önskdikten handlar om dem själva, om deras privata värld och deras oändliga önskningar. Vi vuxna går också omkring med önskningar men vi pratar inte gärna om dem för vi vet att många av våra önskningar är orimliga men i barnens värld är allting fortfarande möjligt. Önskdikter uppmanar också till fantasirikedom och frihet, det finns inga gränser för vad man kan önska sig.

Jag önskar att världens hjärta var grön (Aray 10 år)

*Jag önskade köpa ett hus
men jag köpte en mus* (Mustafa 12 år)

*Jag önskar att det var ljus ute på natten
så jag stannade ute längre
så jag inte var rädd för mörkret* (Nikola 10 år)

Om barnen kommer klassvis till biblioteket med sina lärare kan man ge papper och penna till lärarna också, be dem skriva! På det sättet kliver läraren ur sin vanliga roll och barnen känner att de står på samma nivå. Det här är också en fortbildning för lärarna, de kan fortsätta på samma sätt i klassen.

Övning 2 + instruktioner

Jag upprepar övning 1 men byter ut inledningsorden mot **"Jag längtar"**. Att skriva tillsammans är nyttigt inför nästa viktiga steg, att skriva på egen hand och sätta samman flera rader, obundna av andra. Att skriva tillsammans hade snabbt gett intryck av att "Det var en gång..." bara var ett sätt att börja skriva på. Det fanns alltså även många andra. Nu är de motiverade att skriva flera rader på egen hand.

Jag längtar efter morbror i Turkiet som hade äpple i fickan. (Derya 12 år)

Jag längtar att hela världen var bara soliga och blåa stränder. (Pontus 10 år)

Övning 3

Börja med inledningsorden: **Jag önskar /Ibland önskar jag mig** men de skriver hela dikten var och en för sig.

*Jag önskar leka kurragömma
gömma mig på bra ställen
gömma mig så ingen hittar mig
Jag önskar leka osynligt spöke* (Derya 12 år)

*Jag önskar att bli en tiger
med starka tänder
och starka känslor
med orange päls
och fläckiga fläckar* (Maria 10 år)

Jag påpekar ganska tidigt att barnen inte ska tänka på rim nu för när man säger rim förbinder de det med vuxenlyrik, och ansträngningen med att hitta rim kan lätt bli ett hinder som ställer sig i vägen för den frihet jag vill att de ska känna i sitt skrivande. Jag påpekar även att stavfel ska de inte bry sig om, men det finns alltid några som är envisa med att skriva helt rätt och här kan läraren vara till hjälp.

När de har blivit varma i pennorna läser jag högt ytterligare några nya dikter ur *God natt natt* av Gro Dahle som är en utmärkt diktbok att läsa ur där ett barn tar avsked av allt barnet är i kontakt med under dagen, både fysiska saker som skorna, mössan, mattan men också skrikande vuxna som bråkar hemma. Genom *God natt natt* har man då en anledning att göra barnen uppmärksamma på poetiska effekter som upprepningar, liknelser, rytm och till och med metaforer. Men gör det försiktigt så att det inte uppfattas som om det är en sådan dikt du uppmuntrar dem att skriva.

Jag försöker se alla och ta in alla lika mycket. Jag ger beröm men inte i form av bra. Jag upprepar något någon har skrivit, uppmärksammar dem genom att fråga: hur tänkte du här? Kan du berätta? Det går att ge beröm på många olika sätt, var och en väljer sitt sätt.

Vad liknar det? Vi ser och tittar med andra ögon

Liknelsen är en poetisk effekt som gör sinnesintrycken till språk säger Georgia Heard. Man tycker saker liknar andra saker, vuxna använder sig av liknelse när de pratar och då jämför de saker med varandra, exempel: *hon rodnade så hon liknade en tomat*. Det är ett slags fritt associerande. Jag pekar på ett träd där ute och frågar vad det liknar. Då kommer svar som tyder på att träd påminner dem om: taggtråd, en sil, pappas hår, [de skrattar] en svan som ska lyfta. Jag pekar på lampan, på en svart jacka som hänger på stolen, på molnen osv. Frågelekar gör barnen uppmärksamma och får dem att tänka så fritt som möjligt, alltså tvärtemot vardagens alla förbud och regler i skolan och hemma. *En lampa är som ett tefat*, säger en. *Månen ser ut som en boll*, säger en annan.

Hur låter det? Vi lägger örat mot världen och lyssnar

Jag ber dem blunda och genom hörsel och genom att lyssna på sin omgivning skriva en dikt. Men innan de börjar skriva klämmer jag på en chipspåse som jag har under bordet. Vad låter det som? "Det låter som papper" säger en, "som regn mot taket", "som chipspåsen hemma på fredag". Om vi ligger i sängen och det är mörkt och det regnar därute, hur låter det? frågar jag. Om ni går i en gammal trappa, om ni öppnar en gammal dörr på vinden, hur låter det? Hur låter en trött kråka? Hur låter det när lillebror eller syster smaskar vid matbordet? När pappa sörplar soppan och bläddrar i tidningar? När mamma skriver på datorn? Och i klasser där det finns barn som har ett annat modersmål hemma än svenska är den här övningen mycket användbar. Då kommer det till många ljudhärmande ord som:

*dripp dripp dripp, chep chep chep, shlipp shlipp, shelepp, shelepp, gha gha, dodoong dodoong
en tickande klocka låter
som en bomb, pufluushh*

Övning 4 kommer direkt ur boken: *Varm tass i mörkret*

Innan vi avslutar ska barnen skriva en dikt men de ska tänka på hur det låter och vad den liknar. Det är alltså dags att knyta ihop säcken. Då återgår jag till boken jag bokpratade om i början av lektionen, *Förvandling* av Mårten Melin, och läser ur hans diktbok *Varm tass i mörkret*. Jag får till ett litet samtal om ”varulven inom oss” och att vara mörkrädd och då är det lätt att ge dem en inledningsmening att skriva efter. Men instruktionerna är som sagt att försöka använda sig av både önskningar, sinnesintryck som ljud och liknelser: **Jag är inte rädd för mörkret fast...**

*Jag är inte rädd för mörkret fast ibland
är jag rädd för mörkret
Det ser ut som om
grenarna ska ta mig till trädkungen
döda mig, äta upp mig
Mina tröjor ser ut som mördare som tänker i mörkret
I min garderob finns clownen som skrämmer mig, hjälp, hjälp! (Pontus 10 år)*

*Jag är inte rädd för mörkret
ibland när jag hör bilar
som susar förbi fönstret
ser ögon som tittar på mig
hör folk som trampar på golvet
och när jag tittar efter, är ingen där
Vill någon döda mig?
Jag gömmer mig under täcket
Kikar fram och ingen är där (Herdi 10 år)*

Jag skulle naturligtvis kunna be barnen skriva en berättelse istället för en dikt men för mig är det viktigt att de förstår och får uppleva dikten, dess frihetskänsla och gränsöverskridande karaktär. Men det går att skriva en berättelse utifrån den bok man bokpratade om. Jag bokade ett återbesök och på återbesöket berättade läraren att mer än hälften av klassen hade läst klart *Förvandling* av Mårten Melin. Nu gällde det att presentera nya böcker, välja nytt tema och läsa ur ännu fler diktböcker.

Övning 5: Jag drömmer om...

Om samma klass vill fortsätta skriva så är de redo att skriva utifrån sina **drömmar**, lära sig vad en **metafor** är och hur man uttrycker sig **bildligt**. Innan man börjar med övningen om drömmar kan man få till ett litet samtal om drömmens egenskaper och karaktär, fråga vad de tror att en dröm är, och så vidare. En femte övning skulle därför börja med inledningsorden: **Jag drömmer om...**

*Jag drömde att
det var fred på månen
folk kunde gå runt
med skedar
och ta en bit
Fred smakade ostkaka (Noah 4B)*

*Jag drömde att jag kunde
flyga
kunde vara nära stjärnorna,
kunde stå på månen,
dyka
och springa på vattnet
Men jag vaknade och såg att det var en dröm (Eray 10 år)*

Barn som inte har svenska som modersmål

Barn som inte gjort svenska till sitt aktiva vardagsspråk men som ändå ivrigt vill uttrycka sig på svenska är en intressant grupp att jobba med poesi tillsammans med. De trevar sig fram och använder sig djärvt av ord och uttryck som kanske inte är så vanliga men ibland roliga, knasiga och nyskapande. Ibland blandar de svenska med ord–inslag från sitt hemspråk, som några använde i min lektion: Yavash yavash, yallah, habibi, torakka, akish kish. På det sättet blir diktskrivandet till en tillåtande aktivitet där även modersmålet får positiv och förstärkt status.

Uppslag och idéer som angår barnen, som involverar dem och som de känner igen sig i får dem lättare att vilja skriva än uppslag som inte har med deras vardag att göra. Ett säkert kort är att göra dem uppmärksamma på sinnena, för i sinnena finns en del känslouttryck gömda. De kanske

upptäcker något om sig själva genom sina känslouttryck, det behöver inte vara märkvärdiga saker. De kanske upptäcker att det de skrivit låter bra, har vackert klang, går att läsa upp, att upptäcka att de faktiskt fick det på pappret. Därför är det viktigt att hitta de rätta ingångarna till ett ämne och tema.

Övning 6

En övning som ofta väcker en hel del hos både barn och vuxna är övningen som har med identifikation att göra. När man ögnar genom dikter en klass har skrivit märker man att ordet *världen* återkommer flitigt trots att detta ord är både stort och till viss del abstrakt. Att skriva vad världen är kommer direkt ur deras egna upplevelser av världen runt omkring sig.

Skriv tre gånger vad världen är:

Världen är... Världen är... Världen är...

När de är färdiga säger jag till dem att byta ut *världen* mot *jag*... Då utbrister de ...*va? nej, det går inte*, fast med glädje och stor överraskning. Plötsligt har de förklarat sig själva genom *världen*. Det speglar deras inre och vad som pågår där och hur de betraktar sig själva. För första gången förstår de det magiska som kan uppstå i en dikt. Vidare har man också lotsat barnen mot ”jaget”, att skriva dikter utifrån jaget. Jaget föds här. Det hade varit omöjligt att skriva med inledningsordet jag om inte världen förklarats först.

Världen är vår jord

Världen är vårt hem

Världen är en stor fotboll

Jag är vår jord

Jag är vårt hem

Jag är en stor fotboll (Eray 10 år)

Världen är ett klot av liv

Världen är flera personers hem

Världen är ett stort ställe som alltid funnits för människan

Jag är ett klot av liv

Jag är flera personers hem

Jag är ett stort ställe som alltid funnits för människan (Sun 10 år)

Snart märker jag hur barnen lyssnar när jag läser upp dikter och tar till sig av alla dikter klasskamraterna skrivit. De lär sig fort och nu är det lätt att inspirera dem med alla möjliga dikter, lätta som svåra, lättillgängliga som abstrakta.

Tipslista

- *Var förberedd genom att skriva en lektionsplanering.*
- *Välj en bok som du pratar om och ett tema ur boken. En klass som påbörjar att bekanta sig med diktens och skrivandets värld ska helst komma tillbaka så det blir fler än ett tillfälle. När man sätter igång en process i barnen så ska man fullfölja den.*
- *Bli inte knäckt om ett tillfälle blir fiasko, tänk på att sånt händer för alla och det blir en lärdom till nästa gång.*
- *Det minst problematiska sättet att få barnen till biblioteket är att bjuda in dem klassvis. De flesta lärare gillar idén med inbakade bokprat (förut-satt att de har tid).*
- *Låt inte bokpratet ta mer än tio minuter, ägna resten åt skrivande. Och det viktiga i sammanhanget är att läsa upp dikter med jämna mellanrum.*
- *Samla alla lappar som barnen skrivit och renskriv dem, ibland är det bra att redigera lite, genom att ta bort och, så, punkt och lämna tillbaka dikterna till barnen. De får läsa dem för sig själva och ändra i dem om de vill och se vad de har åstadkommit.*
- *Tar bort alla sudd men ha några i fickan ifall det behövs.*
- *Innan klassen är på plats, lägg fram en massa välvässade pennor och en massa papper i olika färger och former.*
- *Glöm inte att skriva loggbok efter varje lektion, skriv ner alla dina iakttagelser, små incidenter, frågor barnen ställer osv. Till nästa lektion har du en hel del färsk idéer att använda.*

Några andra inledningsord kan vara:

Jag skulle vilja ha en koja

Jag skulle vilja ha en koja

Jag skulle inte vilja ha grevens kapsel

Jag skulle vilja ha en stridsyx

Men jag skulle inte vilja ha ett par skor som äter mina tår (Gentaro 10 år)

Jag sitter på tåget och tänker på dig

Jag sitter på tåget och tänker på dig

vackra jordklot

Du som är grön av nyfikenhet

Blå av vildhet

Du som är ett hem åt alla

Du som är rund som ett klot och

Inte fyrkantig som en kub

Ja jag tänker alltid på dig (Herdi 10 år)

Jag sitter på tåget och tänker på dig

Du fredagsgodis

På fredag kommer du

På måndag går du

Jag skulle vilja att du stannade länge

Men nu är det bara en dag kvar tills

du kommer (Noah 10år)

Jag skulle vilja ha julafton

Jag skulle vilja ha julafton

Jag skulle vilja ha massor av presenter

Jag önskar

jag reste runt med jultomten

kastade ner julklappar i husen

Men jag skulle inte vilja ha vinter (Nikola 10 år)

Litteratur som inspirerat mig:

Allt gott på jorden och i solen av Georgia Heard

Den unga författares verktyglåda av Ralph Fletcher

Sedan finns en hel del till som handlar om hur man hjälper barn att skriva i skolan:

Till dig en blå tussilago av Lars Wolf

God natt, natt av Gro Dahle

Varm tass i mörkret av Mårten Melin

Min orm har så sorgsna ögon, Strumpor som längtar, Det skakar i

mina tänder, Glädje är min fisk är fyra diktsamlingar som barn i

Skärholmen har skrivit (medverkande är Skärholmens bibliotek,

Skärholmens stadsdel och Barnboksakademin)

Att skriva är många olika saker.

Jag har ganska nyligen läst en kurs i didaktik, och blev extra intresserad av en teoretiker som heter Lev Vygotsky. Han menade att lärande sker i sociala samspel, och att lärande är utveckling. Ja! tänkte jag när jag tänkte på skrivandet. När någon annan kommer in och stör lite, är det inte ofta då det händer nåt? Eller när vi blandar vårt skrivande med andras, vad kul det kan bli. Och när vi hör hur andra skriver, vad andra skriver, vad de gör när de kör fast, vad som är läskigt för dem att skriva, vad spännande det blir att förstå hur lika och olika vi är. Och kanske, vad svårt det är att dela med oss av vårt eget skrivande. Men bra, för i samma stund förstår vi mer av det.

Jag tänker att skrivandet i viss mån är en ensam akt, för somliga mer, för andra mindre. Men jag tror även att det passar utmärkt som något vi kan göra tillsammans, och att det sociala skrivandet gör att vi lär oss något – om skrivandet.

Läs mer av Annika Heurgren på sid 43.

Johanna Härenstam

Bibliotekarie med passion för
berättelser & improvisation
söker ständigt nya
tankebanor...

Varför vill du jobba med barns och ungdomars skrivande?
*Därför att jag blir ständigt överraskad av tankebanor i deras
historier som jag inte hade kunnat förutse.*

Johanna Härenstam är född 1968 och uppvuxen i Värmland.
Nu bor hon i Hammarby Sjöstad i Stockholm. Hon jobbar
på Kista bibliotek inom Stockholms stadsbibliotek.

Textimprovisationer

Att läsa tankar

Jag har en tendens att bli överlyrisk ibland. Enligt mig och min lillebror betyder det ungefär: människa som överdriver en text eller föremåls känslösamma betydelse genom att med tårögd blick och darrande stämma och närmast religiös övertygelse tala om hur bra och viktigt något är. Vilket resulterar i att lyssnaren värjer sig och genast hävdar motsatsen.

En förskoleklass står framför mig. De ska gå på en visning av Stadsbiblioteket. Vi har precis gått in i Stadsbibliotekets stora skönlitterära sal, Rotundan, och cirklat ett varv på galleri 2 för utsiktens skull. Jag har berättat om förr i tiden då överbibliotekarien härskade och kunde stega ut över en liten bro från sitt arbetsrum beläget allra högst upp i Stadsbiblioteket och blicka ut över sitt bibliotek, över sin personal och alla tusentals böcker där under honom.

– Hur många böcker tror ni det finns i den här salen?

– 7000!

– Lite mer.

– 4 MILJONER?

– Inte riktigt. Det finns ungefär 40 000 och det bara här inne i Rotundan och under oss har vi långa kulvertar med böcker och där i gångarna susar bibliotekarierna fram på små mintgröna sparkcyklar för att hämta böcker. (Det är faktiskt sant men något överdrivet det där med susar kanske men mintgröna är de, sparkcyklarna.)

Och det är här den kommer min överlyriska replik som inleds med en fråga:

– Kan man läsa andra människors tankar?

– NEEJ!

– Jo, för i den här salen kan man det. I alla 40 000 böcker här inne är det saker som folk har tänkt och hittat på. Vilken bok ni än väljer att plocka ut så läser ni den människans tankar så fort ni slår upp en sida, vilken sida som helst.

Klassen: – Men ÅÅÅÅH!

Men jag. Gillar tanken.

Hur gör de då, författarna när de skapar sina texter? Hur tänker man? Högst olika skulle jag tro. ALLA tänker olika. Det är det också som gör alla böcker unika för varje läsare. Vi läser utifrån vår kontext och skapar egna bilder oavsett om vi läser samma text. Men en sak alla författare måste ha haft gemensamt är att de i slutändan har bejakat och litat på sina egna idéer. Keith Johnstone skriver i boken *Impro for storytellers* om en övning där skådespelarna säger konsekvent nej till allt i stället för att glatt acceptera förslag från medspelare vilket resulterar i att ingenting händer på scenen. Om vi censurerar, letar efter perfektion, facit och redigerar våra egna tankebilder innan de ens är prövade så händer samma sak, ingenting. Därför finns det mycket kunskap att hämta från improvisationsteaterns tankar om att bejaka de flesta idéer på scenen också när det gäller skrivande.

Följ tankebanan

Att acceptera förslag är navet som improvisationsteatern snurrar runt. Improvisationsteatern har flera övningar som syftar till att låta bli att stoppa sig själv och istället helt enkelt leka fram en tankebana. Med några exempel på övningar tänkte jag visa hur det kan se ut. Idén är att få igång ett tankeflöde i barnens huvud som de sedan kan omvandla till ett textflöde. Som grund har jag utgått från en övning från föreställningen Bokimpro jag gör tillsammans med *Ad lib improviserad teater*. Du som berättare har två repliker, resten sköter lyssnarna och det blir den ena historien efter den andra.

Replik 1

– Vad har jag i handen?

Replik 2 (Ska upprepas i oändlighet tills historien verkar ha fått någon slags slutpunkt.)

– Vad händer nu?

En lågstadielklass på biblioteksbesök sitter bänkade i sagorummet så jag provar replikerna:

– Hej! Jag har tänkt berätta historier idag, historier som aldrig har berättats förut och som bara kommer att finnas just nu. Men för att göra det behöver jag er hjälp!

Det är här replik 1 kommer, håll fram händerna och säg: – Vad har jag i handen? Här gäller det att inte låta sig nedslås av ett förvirrat: – Ingenting!?! Utan bara framhärda att det finns, titta förväntansfullt på klassen och det kommer en idé, jag lovar.

I det här scenariot ropar ett barn ur klassen:

– GLITTER!

Okej, det ligger glitter i handen och historien vandrar vidare av sig själv med hjälp av replik 2.

Replik 2: Vad händer nu?

– DET FLYGER IVÄG! (blir svaret från en av eleverna)

I samma stund som det är sagt flyger glittret iväg.

Replik 2 (igen): – Vad händer nu?

– DET BÖRJAR REGNA GLITTER! (Skriker någon entusiastiskt)

Oj då, jag fäller upp ett fiktivt paraply.

Replik 2: (the one and only) – Vad händer nu?

Glitterregnet blir i det här fallet glitterhagel som till slut krossar både hus och bilar.

Det viktiga här är att vara lika engagerat glad för ALLA förslag. En groda? Fantastisk idé. Gröt? Strålande! En bild på Quasimodo? Utomordentligt intressant! Utgå från övningen och fråga dig när du skriver en text. Vad händer nu? AHA! Genialt!

Man kan omöjligt styra en sådan här historia. Den är beroende av infall från gruppen/publiken och dina egna tankebanor i samarbete med alla andras. Berättelsen blir i stunden. Du kan använda dig av den här övningen

i alla möjliga textsammanhang. Ta bara fasta på detta sätt att hela tiden fråga: Vad händer nu?

Under en högstadieföreställning med Bokimpro, använde vi en färdig text ur litteraturen där två föräldrar berättar för sin son att de vill ta en "paus". Jag lämnade över frågan: – Vad händer nu? till improvisatörer från *Ad lib improviserad teater* och såg fram emot en stilla scen med ett allvarligt samtal vid köksbordet om att skiljas. Det blev inte alls som jag tänkt mig. I improvisatörernas hjärna vrålar huvudkaraktären: PAUUUS!!!! TROR ni jag är DUM i huvudet!!!! Varpå han drar raka vägen upp på taket och träffar en extremt jobbig ekorre som helt anarkistiskt kommer hoppandes rakt in i Johanna Lindbäcks fantastiska bok, *Som om jag frågat*. Jag sitter och vrider mig som en mask tills jag hör det ytterst filosofiska samtal om skilsmässors för- och nackdelar som utspelar sig på taket.

Om vi översätter den här episoden med en oinbjuden ekorre på scenen till en situation där du sitter och skriver på en text så vill jag bara förmedla: förkasta inte till synes orealistiska tankar när du skriver. Testa att improvisera och acceptera. Just infallen kan vara nydanande.

I det här fallet gav jag frågan till två improvisatörer men låt istället ungdomar improvisera fram en kort scen med utgångspunkt i den bok eller egna text ni just nu jobbar med. Skriv ner scendialogen och utgå från den. Testa hur dialogen förändras med olika känslouttryck. Därför att teater kan diskutera, leka med, fördjupa och förtydliga förståelsen och intresset för en text genom att få varje skrivet ord att byta innebörd beroende på hur det uttalas och med vilken känsla, tonfall eller tillhörande gest. Vad improvisatören sedan tillsätter är just nya tankebanor och det är nya tankebanor vi vill åt när vi skriver.

Tänk som en improvisatör.

En gång gav en berättare från Fabula Storytelling mig en berättelse med orden:

– Den är er, ta den, gör den till er egen och sprid den vidare.

Jag behövde just denna specifika historia inför ett möte där jag skulle agera berättare och ringde upp för att få texten. Svaret blev:

– Den finns inte nerskriven. Men jag kan berätta den för dig!

Det muntliga berättandet har funnits med oss genom århundraden. Från människa till människa berättades skrönor och historier tills Gutenberg saboterade det hela och vårt minne blev beroende av text. Men naturligtvis räddade Gutenberg en hel del också. En annan gång när jag kom att lyssna på ännu en berättare med en helt annan historia sa någon av åhörarna:

– Vem har berättat det här för dig? Berättaren svarade:

– Åh, det har en författare gjort. Jag läste texten och gjorde den till min egen.

Det är just att göra texten till sin egen som jag är ute efter när jag ska ha ett bokprat. En mellanstadieklass sitter framför mig och vi befinner oss på biblioteket. Jag pratar om att innan man läst färdigt en historia kan man roa sig med att tänka ut hur den skulle kunna fortsätta. Man gör texten till sin egen en stund. Här är tanken att istället för att ta en färdig text och göra en improviserad scen i stunden av den (som i exemplet i föregående avsnitt med ekorren i skilsmässodramat) så ta vilken text som helst och ge alla papper och penna för att författa en improviserad fortsättning med text i stället.

Just den här klassen får höra inledningen på *En fantastisk resa med Hugo Cabret* av Brian Selznick. Berättelsen börjar med att vi får följa med ett ånglok in på stationen. Ångloket brakar in i stationsbyggnaden. Folk kastar åt alla håll och du, läsaren, får syn på en pojke i folkhavet. Den pojken är Hugo Cabret. Följ efter honom. Jag ber eleverna att fatta pennan och förklara vart vi skulle hamna om vi gjorde som författaren uppmanar oss att göra.

Följ efter honom:

"Han följde efter Hugo och han gick till en grotta och sen hittade han en skatt full av pengar. Hugo var glad, han fick ett halsband."

"Vi följer efter Hugo in i tunnelbanan. Där blir det elstopp och han är alldeles själv och tar upp sin teckning och önskar sig att tåget ska funka och så HÄNDER det."

"Hugo är på väg till sin pappa som ska ge honom ett uppdrag"

"Hugo springer till en musikaffär och köper en gitarr."

"Hugo går hem och ska hitta på någon uppfinning. En elektrisk fiskestav!"

"Han går till djävulen och ska äta lik."

Bygg sedan på historien. Hur ser Hugos pappa ut? Beskriv gitarren. Vad heter musikaffären? Hur går det på middagsbjudningen i helvetet? Bordsdekorationer?

Vill du göra en helt egen historia och inte utgå från en färdig kan du hänga upp din text på en struktur och bygga vidare. Även den mest briljante textimprovisatör kan behöva en form att utgå ifrån. Tro inget annat.

Börja med:

”Det var en gång en?

Varje dag så?

Men så en dag?

Och sen den dagen?”

Vart den historien tar vägen är omöjligt att säga men bygg ut och bygg på.

Korta frågor är inte så svåra att skriva svar på. Det är sedan bara att bygga vidare på sina karaktärer. När jag kämpade mig fram och klarade att simma tre simtag sa min morfar: – Vad bra! Då är det bara att ta tre till och tre till och tre till... Perfekt. Kan du skriva tre meningar så är det bara att skriva tre till och tre till och tre till så har du din roman. Kanske. Jag gillar principen.

Lek med konceptet:

”Du upptäcker en helt ny stjärnbild:

Vad heter den?

Hur gammal är den?

Hur kom den upp på himlen?”

Du är paleontolog och har precis grävt upp en ännu inte upptäckt dinosaurietyp:

”Vad heter den?

Hur gammal är den?

Vad älskar den?

Varför dog den ut?”

Du har bestämt dig för att det behövs ännu en religion:

”Vad heter guden?

Vad älskar den?

Vad hatar den?

Vad har den för magiska krafter?

Hur är den till nytta för universum?”

Eller utgå från ett tema: MOD & DELAKTIGHET

”Hur ska man bli stark?

Vad är styrka?

När är man modig?

Varför är man inte modig?”

Låt olika uttrycksformer samverka

Stockholms stadsbibliotek har i samarbete med Kulturrådet satt igång ett projekt mellan biblioteket och kulturskolan i stadsdelen Järva i Stockholm. Genom olika infallsvinklar ska vi ta oss an begreppet mod och jobbar mot årskurs 4 i Järvaområdet med de olika uttrycksformerna: improvisation, berättelser, musik, konst och text. För att ungdomarna skulle komma igång och arbeta med temat började vi med en improvisationsteaterföreställning som alla klasser fick ta del av. Bokimpro på berättelser om mod och delaktighet med *Ad lib improviserad teater*. Vi gav barnen en scenbild ur litteraturen och improvisatörerna fortsatte sedan på scenen men nu helt otrogna originalet. Vi ville få barnen att göra sig fria från hur en historia bör se ut enligt någon fiktiv norm och börja fabulera på flera möjliga fortsättningar för sig själva.

Historier är förstås även fantastiska som de är så nästa gång vi sågs inledde jag med storytelling om Herakles och Medusas huvud. Vi diskuterade mod och vad man kan vara rädd för. Musikpedagogen tog temat vidare genom att musiksätta det som barnen berättade om rädslor och mod.

Med detta som grund gick de vidare till konstpedagogen där de fick skapa egna askar. Skattkistor som de fick göra med material som symboliserade mod alternativt rädsla för dem.

Det är inte förrän nu vi fokuserar på text. Och vi gör det genom att börja med en improvisationsövning. Antingen: Vad har jag i handen? Eller: Det var en gång en ...?

Allt för att få klassen att pigga till och få igång ett ordflöde. När alla verkade ha kommit igång att andas kreativitet fick gruppen sätta sig ner en stund och bara tänka på sin skattkista. Vilka tankar hade de när de skapade den? Först därefter fick de slutligen börja skriva ner sina funderingar.

Var och en fick papper och penna och EN minut.
– 123SKRIV!

Genast började så gott som alla barn skriva. Här är några exempel:
”Jag är rädd för att vara ensam och då gjorde jag en ask som är läskig och en pojke som gråter för att han inte vill åka till dödens eld i det svarta hålet framför taggbuskar”
”My box is a land where people stay! They play there is a paradise with parkour swings, everybody is happy”
”När man öppnar den ser man en helig skog och ett stort hav. När man går dit känner man sig glad. När man går till havet känner man sig stark i kroppen och hjärnan. Och vad man önskar att det blir så.”

Så gott som alla. Vi backar lite
– 123 SKRIV! Hojtade jag.

Genast började alla barn skriva så pennorna glödde. ALLA utom EN. I hörnet satt en liten grabb fullkomligt paralyserad och en stilla tår trillade ner från kinden. Det var nästan så jag hukade för blixten som jag helt klart var värd att få i skallen. Tidigare hade han glatt, tillsammans sin klass, låtit orden flyga ur munnen bara och kommit med förslag i en – ”Vad händer nu?-historia.” Men nu när det gällde ord på pränt i improviserat skrivande istället blev texten en oöverstiglig mur. Betongklump. Totalstopp.

Tid är märkligt. En minut kan vara både lång och kort. Kort, för dem som inspirerat skrev. Lång, för grabben som absolut inte skrev. Med honom i ögonvrån funderade jag på problemlösning, men kände: betongklump.

Efter denna oändligt långa eller extremt korta övning satte jag mig vid honom och var väldigt noga med att tala om att allt han skrev automatiskt redan var rätt i och med att det var hans text och hans tankar. Att man kan se den här övningen som en början och att man sen fick sitta hur länge man ville och förändra sin text.

Jag talar just nu om pojken som just då uppfann ordet ”monstermörker”.
”Hade du hojtat 123 SKRIV! till Stig Dagerman” sa min kollega när vi träffade varandra senare på tunnelbanan, ”då hade han tagit livet av sig med en gång.”

Alla är olika. Vissa fastnar för text, andra ser den som ett hinder. Jag tänker heller inte rangordna förmågan att ta till sig de olika mediala formerna tea-

ter, text, musik eller konst. Alla dessa uttryck har sin specifika förmåga att informera eller berätta och tilltalar olika människor på olika sätt.

De olika konstnärliga uttryck som vi använt för att närma oss ämnet mod & delaktighet, ska utmynna i en utställning på Husby konsthall. Vi tänker oss att även deras texter ska kunna användas som form. Projiceras på golvet eller flyta fram över taket. Men vi ska också kunna läsa deras tankar i sin helhet.

Så jag tänker mig att jag kommer in med en grupp som ska gå på visning av utställningen i Husby konsthall. Jag vänder mig till gruppen och säger följande replik med en lätt överlyrisk touch:

Kan man läsa andra människors tankar?

Nämns i texten:

Johanna Lindbäck – *Som om jag frågat*

Keith Johnstone – *Impro for storytellers*

Brian Selznick – *En fantastisk upptäckt av Hugo Cabret*

Ad lib improviserad teater

Fabula Storytelling – *berättarkompani*

Jag tycker att det borde finnas en sådan här verksamhet på många fler bibliotek, och på andra ställen, så att många fler kunde få möjlighet att prova på att vara sagoberättare.

För många kan det vara lättare att börja i det muntliga språket och sedan fortsätta in i det skriftliga. Nästan alltid gör vi tvärtom. Om det muntliga språket skulle uppvärderas och ges lika mycket värde som det skriftliga så skulle mycket vara vunnet. Om man närmar sig böckerna via muntligheten kan det bli en väg in i läsandet. Många mänskliga erfarenheter som ännu inte finns nedskrivna skulle kunna berättas i vidare cirklar.

Läs mer av Johanna Hellsing på sidan 57.

Annika Heurgren

Nyklippt pedagog med skriftställarbeteende söker likasinnade själar. Kom dock inte utan kött och ben, din fysik är oundgänglig. Skriftdonen står jag för. Söker även tidpunkter som kan ställa sig på ett led för oss, bli längre, bilda en cirkel, eller ännu hellre en spiral, så att vi slipper skynda oss, eller förirra oss på en tvärsäker raksträcka.

Varför jobbar du med andras skrivande?

Jag jobbar med andras skrivande, för att skrivandet är något av det roligaste jag vet. Det är för mig inte bara att själv skriva, skapa och omskapa mina egna texter, utan att hålla på med skrivandet i sig. När jag jobbar med andras skrivande, ser jag det utifrån vinklar som jag aldrig skulle göra om jag "bara" sysslade med mitt eget. Dels när jag får chansen att ta del av så många olika skrivsätt, dels när jag i kortare eller längre skrivprojekt får chansen att tillsammans med andra testa olika ingångar och förhållningssätt till skrivandet. Att på så sätt jobba med själva skrivprocessen tillsammans med andra, gör att jag i mitt jobb hela tiden lär mig spännande saker i mitt favoritämne!

Annika Heurgren är född 1976 i Stockholm och bor nu i Aspudden i Stockholm. Hon jobbar som skrivpedagog på Skrivinriktningen på Fryshusets gymnasium och har publicerat dikter, noveller och krönikor i tidskrifter: Ord och bild, Ordkonst och Sydsvenska dagbladet. Annika har även gått på Skrivpedagogikutbildningen på Skurups folkhögskola.

Ta till orda

Ankomst

I alla nya situationer vi kommer till, tar det en stund innan vi är på plats. Vår kropp sitter här, visst – skosulorna mot golvet, händerna som plockar i väskan, stänger av mobilen, sinnen som förnimmar de andra i rummet. Men en annan del av oss är inte här ännu. Är i något som hände samma morgon, i ett telefonsamtal på vägen hit, eller om vi ska gå på den där midan på kvällen eller inte ... Det är fantastiskt hur vi kan vara på så många platser samtidigt.

När jag träffar en skrivargrupp vill jag hjälpa dem att landa här och nu, och i skrivandet. Därför börjar jag alla skrivpass med en stunds flödesskrivande. Sex, sju minuter då vi skriver ur oss allt det där andra som pockar på vår uppmärksamhet, öser ner det på pappret och lämnar det där, så att vi kan komma fram till det vi egentligen vill skriva om. Sen kan det ju mycket väl vara just det där telefonsamtalet på vägen hit ...

Flödesskrivande

Ta en penna och sätt den på pappret. När du får startsignal, skriv, skriv, skriv, och låt pennan hela tiden vara i rörelse. Skriv allt som kommer upp i ditt huvud, alla tankar, känslor, lösryckta förnimmelser, ord och meningar, ös ner dem på pappret. Ingenting är förbjudet, ingenting är oviktigt, banalt eller dåligt. Och viktigast av allt. Det här ska ingen läsa. Du behöver inte ens stava rätt.

Tips!

Lägg flödestexterna i en textbank, kanske finns det nåt spännande där att skriva vidare på, kanske var det inte bara blaj. Eller varför inte använda dem till en skrivstart, ringa in 8 ord från en flödestext, och skriv en ny text där de orden är med.

Själv - tillsammans

Så här beskriver några elever på Skrivinriktningen på Fryshusets gymnasium vad skrivandet är för dem:

Att skriva är att föra världens talan utan att öppna munnen

Att skriva är att alltid vända blad

Att skriva är att ha ett hjärta som slår ihjäl en

*Att skriva är din egen början och
ditt eget slut*

Att skriva är

*En färd genom evigheten
här och nu.*

Universums mysterium som lurar i skuggan av ett hus.

Att skriva är att hålla verkligheten på distans

Att skriva är att fantisera

Att skriva är att drömma om det omöjliga

Att skriva är makt

Att skriva är en del av mig

Att skriva är att andas

Att skriva är att skapa liv

Att skriva är ett smakfullt sätt att leka gud

Att skriva är en underskattad form av magi

Att skriva är att försöka skapa ett nytt perspektiv

Att skriva är som ett ljudlöst vrål

Att skriva är att reda ut sitt känslokaos

*Att skriva är att tappa bort sig själv för en stund och inte ha några som
helst problem med det*

*Att skriva är att trycka ner svartvita tangenter i mörkret när man inte
kan sova och det spökar inombords*

Att skriva är att vilja skriva sig runt jorden

Att skriva är många olika saker. Jag har ganska nyligen läst en kurs i didaktik, och blev extra intresserad av en teoretiker som heter Lev Vygotsky. Han menade att lärande sker i sociala samspel, och att lärande är utveckling. Ja! tänkte jag när jag tänkte på skrivandet. När någon annan kommer in och stör lite, är det inte ofta då det händer nåt? Eller när vi blandar vårt skrivande med andras, vad kul det kan bli. Och när vi hör hur andra skriver, vad andra skriver, vad de gör när de kör fast, vad som är läskigt för dem att skriva, vad spännande det blir att förstå hur lika och olika vi är. Och kanske, vad svårt det är att dela med oss av vårt eget skrivande. Men bra, för i samma stund förstår vi mer av det.

Jag tänker att skrivandet i viss mån är en ensam akt, för somliga mer, för andra mindre. Men jag tror även att det passar utmärkt som något vi kan göra tillsammans, och att det sociala skrivandet gör att vi lär oss något – om skrivandet.

Tillsammans-skrivande

Wikis

En wiki är en webbplats där allmänheten delar med sig av sina kunskaper inom ett visst område. Wikipedia är till exempel en sån webbplats som många känner till. I skrivargruppen kan vi skapa en Wikiskrivia, där vi samlar våra kunskaper, erfarenheter och tankar om skrivandet! Vi kommer överens om ett ämne som alla ska fundera kring, och samlar sen allas

tankar och idéer om ämnet i vår wiki. Ämnet kan vara vad som helst som kan ha med skrivande att göra, till exempel:

Mjuka ord
Röda saker
Obehagliga djur
Kropp
Döden
Viktiga händelser
Minnen
Jag skriver för att ...

Platsen som Wikiskrivian skapas på behöver inte vara en webb-plats, det kan vara en whiteboard eller ett stort papper. Det kan också vara bra att fundera själv en stund först, och sedan dela med sig av sina tankar kring ämnet. Men se till så att alla får med sig allas inlägg. En Wikiskrivia är utmärkt att plocka fram när en sitter i ensamhet och inte har svar.

Skicka till bordsgrannen

Skriv en titel som din bordsgranne ska skriva utifrån.

Ge klasskamraten bredvid dig 6 ord som ska ingå i en ny text som hen skriver.

Skicka 8 ord ur din flödestext till bordsgrannen, de ska ingå i en ny text som hen skriver.

Skriv en fråga om djur som klasskamraten bredvid dig ska svara på.

Få en ny fråga tillbaka.

Läs varandra, ge respons

Det kan vara läskigt i början att bli läst. Det kan vara lika läskigt att säga någonting om en annans text.

Det viktigaste som kan sägas om respons, är att det inte handlar om huruvida en text är bra eller dålig, det lämnar vi åt kritikerna. Responsen är till för att få en förståelse för hur en text *kan förstås* utifrån en läsare. Och

det som är spännande med respons, är att den kan utveckla oss både som skrivare och läsare.

För oss läsare handlar respons ungefär om att se på texten, antingen som en helhet, eller i små delar, och att formulera oss kring det. För oss skrivare kan responsen göra att vi får syn på vår egen text på ett nytt sätt, genom någon annan. Det är mycket lättare att ge och ta emot respons när alla har samma frågor att fundera kring. Frågorna kan anpassas beroende på vad som passar för just den text som ska läsas, och vad syftet med responsen är. Exempel på frågor kan vara:

Vad handlar texten om?

Vilka känslor väcks hos dig när du läser texten?

Är det något eller någon i texten du blir särskilt nyfiken på?

Vilka frågor väcks hos dig när du läser texten?

Vad får du veta om huvudkaraktären (om en sådan finns)? – Kön, ålder, karaktärsdrag, utseende ...

Finns miljöbeskrivning med?

Dialog?

Är texten skriven i jagform eller annan person?

Är det dikt eller prosa?

Vilken är din favoritformulering?

Den här typen av responsfrågor passar bra när vi har texten framför oss, när vi kan gå tillbaka i den, fundera en stund, stryka under och eventuellt göra markeringar. Men ibland ber jag ju eleverna att läsa upp sina texter, och då vill jag ge en direktrespons, en bekräftelse på det de skrivit. Oftast när vi läser upp för varandra, har vi skrivit utifrån en uppgift, och i min direktrespons efter uppläsningen, kan jag fokusera på det som var uppgiften. Om det till exempel var att skriva en kärleksdikt utifrån ett recept, så kan jag säga någonting om hur kärleken och receptstilen syns i texten, till exempel om texten som Amanda, 16 år har skrivit på sid. 49:

”Mmm, det låter verkligen gott – i början ...! Här har vi flera ”receptiska” ord som decilitrar, kryddmått vispa och toppa, och en hel del kärleksingredienser; kyssar, tillit, en relation ...”

Eller om uppgiften var att skriva en personlig bruksanvisning, skulle jag kunna säga om texten som Adrian 16 år har skrivit på sid. 49:

”Här förstår man ju precis hur man ska vara mot Adrian, vad bra!
Och vilken tur att han kan repareras ...”

Jag tänker också att man kan vara ganska personlig, att man kanske fastnar för nån formulering som man gillar extra mycket, eller att man verkligen gillar början eller slutet i en text och att man kan säga nånting om det. Jag gillar till exempel början på Heidis lista jättemycket ”Samla dig själv /.../ var din kropp och lukt”. Och Linnéas slutmening i kontaktannonsen ”Så blås en kyss och fyll min kvot” är ju jättebra.

Allt är redan skrivet

Ja, det om något är ju en formulering som kan få vem som helst på villospår. Mycket *är* skrivet, det är sant. Men jag skulle snarare vilja säga att allt aldrig kommer att kunna skrivas! Det vi däremot kan göra, är att *använda oss* av allt som redan är skrivet och förvandla det till något nytt och eget. Ett sätt att göra det som jag tycker är extra roligt är att klippa sönder befintliga texter och sätta ihop dem på ett nytt sätt. Tekniken blev vedertagen när några författare med William S. Burroughs och Brion Gysin i spetsen, inspirerade av surrealisterna och kollage-tekniken, började skapa texter på det här viset. De kallade tekniken för cut-up.

Cut-up

Om du inte vill klippa sönder böcker, kopiera gärna! Det kommer att behövas saxar, lim och papper att klistra upp orden på. Klipp gärna i olika sorters texter; facktexter, bruksanvisningar, gamla klassiker, kontaktannonser, modern litteratur, recept, barnböcker, reklamannonser. Klipp ut enstaka ord, antingen med en tanke på till exempel ett tema, eller en titel. Eller klipp helt urskillningslöst. När du sedan ska klistra ihop dina ord, bestäm dig för om du ska låta slumpen avgöra (här blir författarens roll reducerad till en hand som plockar och klistrar, något som surrealisterna gillade), eller om du ska organisera dina ord och (medvetet) skapa en text av dem.

Tips! Det blir snyggt att hänga upp texterna när de är färdiga.

Flera text-förvandlingar

Skriv en kärleksdikt som ser ut som ett recept!

Sätt ugnen på 200 grader.
Ta en skål, håll i fyra deciliter kärlek.
Fem deciliter tillit.
En liter kyssar och sedan ett kryddmått sarkasm.
Vispa allting tills det blir en säker och hållbar relation,
efter det tillsätter du hur mycket lycka du än vill, men
glöm inte att mixa allting noga.
Sätt in skålen i ugnen, låt stå i 4 månader, ta ut den.
Nu när du ser den, verkar den väldigt god.
Men vänta, den är inte klar än.
Håll på glasyren som innehåller 100 % otrohet
och till sist toppar du med sju deciliter hat.

*Nu förstörde jag din bakelse lika mycket som du förstörde
min dag*

Amanda 16 år

Skriv en text om dig själv inspirerad av en bruksanvisning!

Bära och hantera Adrian. Bär ej Adrian när han inte är på humör, det kan leda till hälsorisker och ibland extrem smärta.
Reparera eller ändra Adrian. Om du vill ändra på, eller om Adrian går sönder, kan du antingen ge honom en muffin eller en kram för att åtgärda problemet.
Viktigt. Lämna aldrig Adrian ensam i längre än 10 minuter, det kan leda till djup depression och avstängning. Om Adrian inte svarar på tilltal är han oftast upptagen med annat. Tappar du Adrian i golvet eller om han får en läcka, gå genast till försäljaren för reparation.

Adrian 16 år

Fundera ut något eller någon du söker (det kan ju vara en brödrost, en katt, jämställdhet, en gammal vän, ett hem, inspiration ...) Skriv en kontaktnons!

Söker intellektuellt liv med cigg och tändare. Gärna varma vantar att låna vid behov. Inte alltför stor åldersskillnad så var gärna en ångestfylld, mystisk, musikdrogande 17–20 åring, själv fyller jag snart 18 (om det är dig jag söker så förväntar jag mig en present på den speciella dagen). Var inte tråkig och lek inte så speciell, om du duger eller inte avgör jag. Ge mig gärna livslusten tillbaka. Är du intresserad? Hör av dig eller dö.

Ella 16 år

Nyfiken, unik, och handlingskraftig ung kvinna med livstidsstraff söker intressant, välformulerad brevvän.

Ung kvinna söker yttre kontaktperson med lågt samvete och hög smärtgräns, meddela mig snarast!

Elin 15 år

Vädjan till Frank

Min vän hade kritvita tänder
Hans kläder luktade rök
också träskor och gul blend i smyg
På hans jacka satt fyra märken
Hjältar i glittrande tyg
Slade Kiss Bowie & Sweet, året när pinups var ny
Du sa "Jag längtar tillbaks till 1997"
Jag sa "Vill du ge upp är det ditt val"
Det tog 25 år av missförstånd
Det tog 25 år att ens komma så här långt
Det finns ingenting här som kan få dig att förstå
Låt det förflutna vara glömt
Så blås en kyss och fyll min kvot
/Jag är din Ismael

Linnéa 17 år

Skriv en lista. En önskelista på förändringar, en lista på sånt som är läskigt, en lista med frågor, en lista med ord som börjar på L, en varningslista, en tio-i-topp-lista, eller som här, en överlevnadslista ...

Punkt 1

– Samla dig själv
var din kropp och lukt
var din egen blick när du vaknar
mitt i natten
kallsvettig

Punkt 5

– Beväpna dig i brist på annat
För din ensamhet är inte egentlig ensamhet
det är ett vapen och ditt försvar
du kan om du vill

Punkt 2

– Samla din omgivning
bär den som det barn du
själv var
Och är

Punkt 6

– Räkna ner dina dagar
tills det slutar regna
och vintern äntligen hämtar dig
frys din kropp
lämna dig själv till vargarna

Punkt 3

– Gör motstånd
rappa ditt barn mot golvet
Släpp det fritt
bänd upp din moders armar
Det finns bara du
och jordens skal
Längre ner kommer du inte

Punkt 7

– Blunda och tänk
att det inte är så svårt
Det handlar i grunden
om ett mord
gråt inte vännen
Samla dig själv
samla din död
Samla dina rester och
börja gå

Punkt 4

– Acceptera ditt misslyckande
känslomässiga undergång
Den moderna människan
behöver inte värme
och att du är kall
det är ditt nederlag

Heidi 18 år

Här kommer ett smakprov, en text som jag skrivit.

Fingrar

1

Mina fingrar kretsar en bit ovanför tangentbordet, som fiskmåsar över vattnet. Det går sekunder. Min blick stirrar på den vita skärmen, fingrarna darrar. Så dyker de. Och nyper tag i två tangenter, T och P, och drar uppåt. Försöker dra dem med sig och loss, men de sitter fast. De vill inte ge med

sig.

Jag stirrar på den vita skärmen. Jag reser mig och hämtar en kraftig nål. Sticker ner spetsen på tangentens ena sida, och bänder. T flyger upp i luften och landar på skrivbordet bredvid mig. Jag fortsätter med Y, U och I och de lämnar tangentbordet med ett klick. Jag hoppar ner en rad, och tar A och S i snabb följd. D, F, G, H, de flyger åt olika håll som utslagna tändar.

Jag sprätter inte loss alla. Jag stirrar på de svarta gluggarna i tangentbordet framför mig. Fästena. Jag reser mig och hämtar ett förstöringsglas.

Mitt i gluggen ser jag ett metallfäste. Som en liten spindel på rygg som spretar med benen som grep tag i bokstaven och höll den på plats. I änden på varje ben, hullingar.

2

Jag sätter mina fingrar i gluggarna och håller så.

På en klippa ligger två döda abborrar. Bredvid sitter barnet på huk, naken. Han ser stolt ut, nyfiken. Kanske osäker.

Han har ena handen på sin fot (pekfingret instuckat mellan tårna), den andra vilar med handflatan mot stenen.

Klippan är het. Fiskarna ligger stilla. Barnet vakar. Det är hans födelsedag i morgon.

3

Jag lyfter bokstäverna och trycker försiktigt tillbaka dem i gluggarna, klicket är ett annat nu, ett jag känner igen. Och hur det känns i fingertopparna. Ett lätt motstånd, mjukt och hårt på samma gång. Så fort motståndet är borta, vill jag tillbaka till det, så fort jag känner det, vill jag vidare (det måste vara spindeln, hullingarna).

Det måste vara hettan. Eller något annat.

Måsarna som skriker.

Nämns i texten:

Lev Vygotsky

William S. Burroughs

Brion Gysin

Ord på menyn - Förrätter

Egen ordmix

Skriv tio synliga ord på ett papper (ex sten, hår, skalbagge, mun). Byt med den som sitter bredvid dig. Bygg ihop dem två och två till nya ord. Totalt blir det fem sammansatta ord (ex hårmun). Använd ett av orden som startord till en text.

Fräscha beskrivningar

Ta en synonymordbok. Slå upp boken och peka utan att titta på ett ord. Skriv ner ordet och synonymerna. Hitta på ett eget ord som börjar och slutar på a (t.ex. axiomata). Skriv en förklaring till vad ditt ord är eller betyder och skriv synonymer på samma sätt som i synonymordboken till ditt nya egna ord.

Läs mer av Malin Isaksson på sidan 143.

Johanna Hellsing

Mogen musikpedagog,
alltid är på jakt efter bra
historier, söker kontakt
med pålitliga och modiga
teaterapor mellan 14 och
19 år som är barnkära
och vill tjäna pengar.

Foto: Klas Widén

Vilken är din favoritbok?

Min älsklingsförfattare är Elsie Johansson. Jag kan lyssna hur många gånger som helst på när hon läser sina böcker om Nancy och morsan och Tåpelle-familjen. Jag älskar hur hon beskriver små små saker i vardagen som får mig att se välkända saker på ett annorlunda sätt.

Johanna Hellsing är född 1956 i Stockholm och bor där nu, men har bott flera år på andra platser – bland annat i Brasilien, Ångermanland och Västerbotten. Hon arbetar på PUNKTmedis ungdomsbibliotek inom Stockholms stadsbibliotek.

Bullar och pengar

Unga berättare på bibliotek

Det började med att jag var sagoberättare i en skola. Först tillsammans med en danspedagog, sen med en dramapedagog och sedan tillsammans med lärare och fritidshemspersonal. Jag började varje gång med att berätta en saga muntligt och efter det hade vi "Sagoteater" och dramatiserade och lekte hela sagorna eller delar av dem. Där skaffade jag mig min sagoberättarpraktik. Att vara berättare var så roligt och jag ville inspirera fler unga till att börja berätta ... Eftersom jag, förutom mitt arbete som musikpedagog, också arbetar som bibliotekspedagog med unga mellan tretton och nitton år på PUNKTmedis så började jag fundera på hur idén skulle kunna realiseras på biblioteket.

Sagoberättarkurs

För att få mer kunskap om berättarmetodik kontaktade jag Fabula Storytelling och bad dem hålla i en kurs på biblioteket. Jag skulle vara med som deltagare och såg det som egen fortbildning. Jag hade svårt att få ihop en grupp med intresserade tonåringar. När jag nästan var på väg att ge upp fick jag hjälp av en entusiastisk svensklärare. Halvt desperat gick jag in på en hemkunskapslektion som just pågick och lockade med bullar och att de kunde få chansen att arbeta som sagoberättare på bibliotek efter kursen om de ville vara med. På så sätt fick jag ihop åtta kursdeltagare – trots att de skulle få nästan en timmes resväg.

Det visade sig nu, precis som många gånger tidigare, att den personliga kontakten och förtroendet för mig som person blev avgörande. All min er-

farenhet har lärt mig att eventuella långsiktiga vinster väger lätt mot sociala aspekter när det gäller att motivera tonåringar till aktiviteter. Särskilt om de ligger utanför skolans ram, är utan betalning och bygger helt på frivillighet. Då är det viktigare att bästa kompisen är med eller att det verkar vara roligt.

Berättarkursen med Fabula ägde rum vid fem tillfällen. Fem olika lärare med olika ingångar till berättandet ledde kursen vid varsitt tillfälle. Varje gång var det mellan fem och tio unga som deltog, samt jag själv. Efter kursen var det bara en av de som varit med som ville bli sagoberättare. Jag var lite besviken och funderade på hur jag skulle gå vidare. Genom kursen hade jag fått en del metodiktips. Det viktigaste var ändå att förstå att jag hade behövt kursen mest för att ge min egen kunskap legitimitet. Nu vågade jag ta steget till att lita på min egen förmåga och hade kommit fram till att jag hade tillräckligt med erfarenhet för att hålla i sagoberättarkurser själv i fortsättningen. Mitt koncept skulle vara att blanda in musik, lite rekvisita och drama i berättandet. Det som jag hade känt fungerade bra och som fångat både barn och vuxna.

Sagostunder på biblioteket

När Medborgarplatsens bibliotek skulle fira 70-års jubileum, fick jag en anledning att ordna en sagostund igen. Sju berättare mellan fjorton och nitton år var med. Några av berättarna hade tidigare varit med i berättarverkstäder som jag hållit på biblioteket och i skolor. Sagostunden på jubileumsdagen föll så väl ut att alla ville fortsätta. Då började jag med sagostunder på biblioteket varje lördag. Vi gjorde i ordning en mysig sagohörna med kuddar och tyger, delade ut gratis sagobiljetter och tog med lite rekvisita och kläder. Nu när vi startat en kontinuerlig verksamhet så behövdes fler berättare. Jag började med individuell sagocoachning. Då kunde de som var genuint intresserade anmäla sig oberoende av grupptryck. Nu började det lossna och jag fick mejl från många som ville bli sagoberättare. Så här stod det på Bibliotekets hemsida och i PUNKTmedis programblad:

”Roligt extrajobb.

Vill du berätta sagor för barn på biblioteket?

Är du mellan 14–19 år? Anmäl dig till PUNKTmedis bibliotekspedagog Johanna Hellsing. Glöm inte att skriva namn, e-post-

adress och mobilnummer.

Så här går det till:

Lär dig en saga utantill – med egna ord – ca 10 min lång.

Boka en tid med Johanna. Hon lyssnar och hjälper dig att utveckla ditt berättande. Antingen väljer du en saga själv eller får hjälp av Johanna att hitta en. De 25 som anmäler sig först blir inbokade en lördag under hösten och får berätta sagan inför publik. Du får 100 kr för varje gång du berättar.

Det är aldrig för sent att anmäla sig. Tveka inte!”

Första året

Från början var jag med varje lördag och stöttade. Som bibliotekspedagog hade jag möjligheten att arbeta några timmar på lördagarna. Annars hade det inte fungerat. Det var mycket pyssel med det här. Jag ringde och skickade otaliga sms för att pussla ihop schemat när någon fått förhinder eller av andra skäl hoppat av med kort varsel. Tonåringar är ett opålitligt släkte – de ändrar lätt sina planer om det dyker upp något mer lockande... Jag ville inte att verksamheten skulle vara så beroende av mig som person, så andra terminen blev en av sagoberättarna ansvarig istället för mig ibland och tog hand om berättare och publik. I början medverkade varje berättare bara vid ett enda tillfälle, för att så många som möjligt skulle få chansen att pröva på, men efter första året kom vi fram till att det skulle vara bra om berättarna fick berätta flera gånger. Det skulle ge dem större möjlighet att utvecklas och de skulle bli mindre nervösa. Dessutom skulle sagoberättarna lära känna varandra bättre om de ställde i ordning före och efter sagostunden tillsammans. Det skulle nog bli roligare också om de fick ett större personligt ansvar med större frihet och sagostunderna skulle kännas mer som deras eget projekt. Färre skulle nog ställa in i sista sekund då.

Så här fungerar det nu

Nu finns det sagostunder på flera bibliotek som har varsin egen sagoberättargrupp. Varje berättare berättar ungefär tio minuter varannan vecka. Det blir tre berättare per gång och fem eller sex gånger per termin för varje person. Om någon blir sjuk eller får förhinder så är man två berättare den gången. Om två är sjuka så ställer vi in. På så sätt slipper vi en massa krångel med vikarier. Sagoberättarna stöttar och lär sig av varandra.

Innan man börjar berätta kan det bli pinsamt tyst. Då kan man till exempel lägga fram en speldosa och gå därifrån eller kanske småprata lite med barnen och fråga vad de har gjort idag till exempel – allt för att skapa kontakt och bygga upp en atmosfär. Det är bra om berättarna alltid har en småbarnssaga i bakfickan om det kommer många riktigt små barn. Man kan träna på att berätta sin saga på ett barnsligare sätt och vara beredd på att förenkla den om det behövs. I sagoberättarnas uppgift ingår även att skriva i loggboken. De skriver upp antal barn och vuxna, vilka som berättat, vilka sagor det blev och lite om hur det kändes. Svårigheter och problem är extra viktigt att skriva upp för att förbättra rutinerna hela tiden. Annonseringen är viktig. I början när vi inte satte ut någon ålder märktes att publiken blev osäker. Nu skriver vi att sagostunderna är en aktivitet för barn ca 4–10 år med intresserade vuxna. Att komma med i tidningar och kalendarium är viktigt i början, men sen sprider det sig från mun till mun om det är en regelbunden och bra verksamhet.

Grupperna sköter sig numera till stor del själva med stöd av en vuxen kontaktperson. Jag är samordnare för kontaktpersonerna på de olika biblioteken och kontaktperson för sagoberättargruppen på Medborgarplatsens bibliotek. Min huvudsakliga uppgift är att ha hand om sagocoachningen och sätta ihop nya berättargrupper. Efter coachningen blir man placerad i en sagoberättargrupp och får börja berätta nästa termin. Jag försöker blanda erfarna berättare med nybörjare i grupperna så att alla får inspirerande förebilder.

Sagocoachningen

När en ny sagoberättare kommer till biblioteket så måste vi först hitta en historia. Jag tycker verkligen att det är roligt att hjälpa någon att hitta en historia som den tycker om och vill berätta vidare. Ett bra sätt att börja på är att fråga sagoberättarna om de kommer ihåg någon historia från när de själva var små. Ofta kan vi hitta den sagan i biblioteket – på barnavdelningens hyllor eller i dammiga magasin där det finns många gulnade sagosamlingar fulla av fantasieggande illustrationer från olika epoker. I Elsa Olenius sagosamlingar – *I Sagans Skog*, *Sagans Skepp*, *Sagans Brunn*, *Sagans Slott* och *Sagans Fågel* – finns det många användbara sagor.

När vi har valt en historia går vi till ett rum där vi får vara ifred. Oftast blir det *Astrid Lindgren/Elsa Oleniusrummet*. Det är lite extra magiskt för

därinne finns hyllor med alla Astrid Lindgrens böcker på alla språk som de är översatta till. På väggen sitter ett stort foto med Astrid och hennes bästa kompis Elsa. De plirar lite uppmuntrande mot mig när vi kommer in. De laddar rummet med sin närvaro på något sätt så att den rätta sinnesstämningen infinner sig. Sen går vi igenom handlingen i den utvalda sagan bit för bit och jag lär ut en minnesteknik som jag kallar Sagokarta och som påminner lite om en mindmap – fast bubblorna är i kronologisk ordning. Man ritar gubbar, symboler eller skriver in nyckelord i bubblorna. Med hjälp av sagokartan kan man se berättelsens delar tydligt – liksom i ett helikopterperspektiv. Då blir det lättare att till exempel ta bort någon del om sagan är för lång. Ofta behöver berättarna få hjälp med att förstå vissa ålderdomliga uttryck och ibland moderniserar vi språket. Vad är viktigast och vad kan vi ta bort? Vilka detaljer kan bytas ut eller varieras? Ofta kommer man ihåg mycket mer än man tror när man släpper boken eller pappret. När man blir lite van kan man alltid hitta på något om man glömt hur det var från början – skarvar gör ju alla berättare.

Jag försöker hjälpa till så att berättelsen blir så tydlig och intressant som möjligt. Samma saga berättas på olika sätt för olika åldrar. Ibland behöver man stanna upp med en fråga eller en förklaring så att alla hänger med. Vi diskuterar om det passar att ha med tyger och andra föremål eller figurer som kan förstärka historien. Det viktigaste för mig är att försöka se varje berättares personlighet och stötta alla att hitta sin egen stil. Det som känns rätt för en berättare kan kännas helt fel för en annan. Några älskar att uppträda och är teaterapor av den yviga sorten och andra är mer lågmälda och blyga. Några vill ha nutida berättelser med mycket humor i och andra älskar gamla romantiska sagor... Jag intar en bejakande attityd. Ingenting är fel. Jag uppmuntrar alla att utgå från det som känns rätt för dem.

Om mig själv som berättare

Jag tycker om en naturlig och enkel berättarstil. Rösten och kroppens smidighet är viktiga beståndsdelar. Jag har hållit på med musik i hela mitt liv, gått kurser i drama och dans, tränat avslappning och allt det här har påverkat min person och hur jag är som berättare. Variationen är viktig. Att ha en överraskning på lut är bra. Då vaknar publiken till. Ögonkontakt är viktig. Jag försöker ha mycket kontakt med publiken och vara mig själv. Jag har hittat min egen stil genom att lyssna på andra berättare och låtit mig

inspireras av många olika sorters berättare. Jag tar till mig det jag tycker om och gör min egen mix. Jag anpassar min berättarstil efter berättelsen. En del berättelser är mer dramatiska och en del mer vardagliga.

Jag återvänder alltid till texten varje gång innan jag ska berätta en historia. Varje gång hittar jag något nytt i den och det ger mig inspiration. Förståelsen djupnar för varje gång jag läser den – om och om igen. Jag berättar sagan högt för mig själv hemma och plockar ihop det jag ska ta med mig i en rekvisitpåse. Hemma har jag sorterat mitt sagomaterial i olika lådor: djur, gestalter, miljöer och diverse föremål och återanvänder ofta samma saker i flera olika historier. Lite rekvisita kan förhöja berättelsen, men det får inte bli för mycket. Ofta rensar jag bort mer och mer och behåller bara det absolut nödvändigaste – ju längre jag har berättat en historia desto mindre rekvisita behöver jag. Har jag inte med sig någon rekvisita alls kan jag ta något som finns inom räckhåll. En gång när jag behövde tyger i regnbågens färger och inte hade med mig något så plockade jag ihop saker jag hittade på fikabordet: röd, orange, gul och grön paprika, en ljusgrön och en lila vindruva och en blå kaffekopp. Det gick bra det också. Jag tycker att det är jätteroligt att komma på små saker som kan vara symboler för större – en nyckel blir ett hus, en fjäder blir en fågel, en skinnbit blir en varg... Det oväntade kan ge en extra humoristisk effekt – till exempel om Bockarna Bruse blir tre mjölkttetrar i olika storlekar.

Ju mer tid och tankar och engagemang jag lägger ner i en historia desto mer tycker jag att jag får tillbaka. Jag tänker mig själv som min egen regissör i min egen enmansteater. Jag omvandlar berättelsen i bilder och miljöer. Till exempel om någon först är hemma och sen reser ut i världen till olika platser så kanske varje plats får sin färg eller karaktär och jag bygger upp en liten spelplats framför mig. Ett berg kan vara en pall med ett tyg – grönt om landskapet är frodigt eller grått om det är kargt ... Havet kan vara ett blått tyg, skogen ett mörkgrönt tyg om det är en granskog och ett ljusare om det är en lövskog, eller vitt om berättelsen utspelar sig på vintern.

Det enda som hjälper om jag är nervös är att jag förbereder mig ordentligt. Om det inte räcker så hjälper det mig att tänka att det är **berättelsen** – och inte jag – som är viktigast. Jag ska bara föra den vidare och inte ställa mig själv i vägen för den. När kontakten med publiken fungerar bra så glömmer jag att vara nervös. Jag tycker att det är roligast när jag bygger historien tillsammans med dem som lyssnar. Det jag tycker är det mest

fantastiska med muntligt berättande är att berättelsen förändras varje gång genom samspelet mellan berättaren och åhörarna – till skillnad från den skrivna texten som är ”frusen”. Jag försöker använda alla trick och talanger jag har för att stimulera smak, lukt, syn, känsel och hörselintryck – gärna allt på en gång. Utmaningen ligger i att med alla medel behålla lyssnarnas intresse och uppmärksamhet.

Ett eget språk

Den som vill bli sagoberättare måste läsa många sagor. Läsandet blir förutsättningen för berättandet men också ett sätt att inspirera så att ett eget språk växer fram hos sagoberättaren. Jag måste läsa många historier innan jag hittar en som jag fastnar för. Det måste för det första vara en berättelse som jag själv tycker om och så måste den beröra mig känslomässigt – den måste kännas i magen. Ibland kan jag komma att tänka på en historia som jag ville höra många gånger när jag var liten. Jag förstår egentligen inte varför jag tyckte om den – det kanske bara var att det var mysigt att få krypa upp i någons knä en stund – men om jag tyckte om den när jag var liten och fortfarande minns den så hade den väl något i alla fall – och så väljer jag den.

Tillbaka till bullarna och pengarna. Bullarna är egentligen bara en symbol för omtanke. Numera ger jag mest omtanken i form av engagemang och uppmärksamhet. Genom att jag försöker att se varje berättares potential och ge allt jag kan av min egen erfarenhet. Arvodet är betydelsefullt för att man ska ta sitt uppdrag på allvar även om det inte är så stort belopp det handlar om. Lönen är för många ett alibi gentemot kompisarna: ”Jag jobbar extra på biblioteket”. Annars kanske folk skulle tycka att man var en nörd som valde att gå till bibblan istället för att vara hemma och ta det lugnt...

Nu står jag inför en ny fas av berättarverksamheten för ensam hinner jag inte med att engagera mig i alla berättare – de har blivit så många. Nu behövs fler berättarcoacher – både vuxna och unga som coachar andra unga. Varje sagoberättargrupp skulle behöva en ”fadder” eller konstnärlig mentor och inspiratör som kan hjälpa gruppen att utvecklas.

Jag tycker att det borde finnas en sådan här verksamhet på många fler bibliotek, och på andra ställen, så att många fler kunde få möjlighet att prova på att vara sagoberättare.

För många kan det vara lättare att börja i det muntliga språket och sedan fortsätta in i det skriftliga. Om det muntliga språket skulle uppvärderas och ges lika mycket värde som det skriftliga så skulle mycket vara vunnet. Om man närmar sig böckerna via muntligheten kan det bli en väg in i läsandet. Många mänskliga erfarenheter som ännu inte finns nedskrivna skulle kunna berättas i vidare cirklar. Jag tror också på sagoberättandet som ett roligt sätt att bidra till att främja språkutvecklingen, inte minst i mångkulturella områden. En slags språkdemokrati i praktiken. Man kanske inte tycker att ens svenska språk är tillräckligt bra för att skriva själv, man kanske har läs- och skrivsvårigheter. Då kan det muntliga berättandet vara ett sätt att skapa berättelser och närma sig sitt eget språk. Även om man använder sig av en saga man hittar i en sagosamling så gör man den ju till sin när man återberättar den. Berättandet, läsandet och skrivandet leder mot samma mål, att hitta sitt eget språk.

Ronja: "Att ha varit sagoberättare har varit trevligt, roligt och pirrigt! Det har varit spännande att se nya barn varje gång som har gett olika reaktioner på våra sagor. Upplevelsen med att berätta och alla barn vi har fått träffa är underbar. Jag och Hiba har haft sjukt kul och lärt oss mycket. Ser fram emot en till termin! Helst på Medis bibliotek med HIBA."

Hiba: "Att ha varit sagoberättare har för mig varit roligt, spännande, lärorikt och framför allt häftigt!! Jag har verkligen lärt mig mycket om mig själv och hur jag fungerar när jag får mycket ansvar på axlarna. För varje gång jag berättat har jag upplevt mig själv allt mer självsäker i min roll som sagoberättare. Jag har aldrig sett sagoberättandet som ett jobb utan mer som ett uppdrag, ett ROLIGT uppdrag! Jag känner att jag enklare kan ta kontakt med nya människor spontant ... Jag har även utvecklat metoder hur jag ska fånga yngres uppmärksamhet enklare. Detta har jag med sagoberättandet utvecklat."

Moa: "Det har varit ännu en rolig upplevelse och erfarenheten av att stå på scen inför folk har stigit, vilket märks bland annat i skolan!"

Det har även blivit lättare att vara pedagogisk med barn och improvisera och ta ansvar. Jag skulle gärna fortsätta på Hornstulls bibliotek då jag trivs bra där. Då ska jag fortsätta berätta fler spännande sagor, kanske för äldre barn om man får tag på sådana. Kanske kan jag fråga barn på min lillasysters dagis? Skaffa mer material att visa för barnen, fråga om tankar och syn på olika saker och ting, till exempel en röd stjärna i plast. Ska bli kul att komma och berätta sagor igen!! Rummet där sagor berättas känns tryggt. "

Tannaz och Elif:

"Vi hittade lite rekvisita som vi använde den här gången. Vi kände att det var lättare att improvisera nu när vi börjar bli mer vana. Barnen var uppmärksamma och lyssnade noga."

Tannaz och Ronja:

"Vi hade Barbie och en groda som rekvisita. Barnen tyckte det var roligt och ville höra fler sagor. De satt kvar. Det var även några i publiken som log, pekade och pratade till sagan. Det var kul med en delaktig publik."

Agnes, Ronja och Sara:

"Barnen lyssnade engagerat och ville vara med och ställa frågor."

Nämns i texten:

Elsa Olenius – I *Sagans Skog*, *Sagans Skepp*,
Sagans Brunn, *Sagans Slott* och *Sagans Fågel*
Fabula Storytelling – berättarkompani

För; att skriva poesi handlar mycket om, i alla fall för mig, att få en koppling mellan pennan, hjärtat och huvudet. Man måste få till det där flödet. Pennan är en kroppsdel som man måste koppla ihop med resten av jaget.

Läs mer av Hannah Brännström på sidan 89.

Foto: Thobörn Tygg

Foto: Magnus Ögren

Elin Sundström Karin Tegréus

Två bibliotekarier som gillar att sitta inne och glo på film och läsa böcker, söker ett gäng likasinnade. Tycker du som vi, kanske det kan bli nåt? Poesi, en novell eller bara en liten grej. Märk ditt svar med: bok <3 film=ord.

Mitt favoritord är krispigt. Det är skönt att säga och det står för så mycket bra. Krispigt är gott att äta. Krispiga, brända pannkakskanter är det bästa! Krispig luft är kall, klar och lätt att andas. Bästa vädret egentligen! Det är ett bra ord också för att till och med ordet krispigt är krispigt.
/Karin

Vilken är den favoritbok?

Det är en så himla svår fråga och jag svarar förmodligen olika varje gång jag får den, vilket är rätt ofta med ett yrke som mitt. Helt omöjligt att välja en favorit när det finns så många! Just idag favoriserar jag Drömfakulteten av Sara Stridsberg, den är ju väldigt bra! Jag kan fortfarande minnas känslan av både vemod och fascination jag fick av att läsa den trots att det var 6 år sen. En annan favorit nu på vintern är Tove Janssons Trollvinter, jag tycker speciellt om när Too–ticki sitter under isen och fiskar. Det verkar så rofylt.
/ Elin

Karin Tegréus och Elin Sundström är bibliotekariekompisar. Karin är född 1986 i Kalmar men bor nu i Stockholm och jobbar på Solna stadsbibliotek. Elin är född 1979 i Luleå men bor nu i Stockholm och jobbar på Bibliotek Sundbyberg.

Bok <3 Film <3 Skrivande – en kärlekshistoria

Min vän Karin

Jag hade funderat på att starta någon sorts filmklubb. Mest för att jag som så många andra tycker om att se på film, och för att det på biblioteket jag jobbade fanns en utmärkt liten biosalong. Filmvisningar hade förekommit tidigare men det nya jag ville införa var att koppla ihop det med litteratur och köra det i klubbform – som en läsecirkel med tillhörande diskussion! Jag hade även anat en skrivlängtan bland bibliotekets besökare, detta var något jag också hoppades kunna peta in i denna klubb. Problemet var att hitta någon att göra det hela tillsammans med, någon som tyckte det var lika kul och värt att satsa på som jag tyckte! Det var då jag träffade Karin!

Jag mötte Elin ...

Jag hade nyligen blivit anställd av Solna stadsbibliotek för att jobba som gymnasiebibliotekarie på en närliggande skola. Det var mitt första jobb. Allt var lite kaosartat och jag kände mig ganska ensam och tappad. Men på min första personalkonferens kom Elin som en räddare i nöden. Vi hade aldrig träffats och jag undrade vem den snackiga tjejen, som blev hyssjad flera gånger under mötet var. Som om hon läst mina tankar fångade hon upp mig efter mötet för att hälsa och tyckte att det vore ju bra om vi två kunde samarbeta lite eftersom vi arbetade mot samma målgrupp. När Elin lite senare kom med idén att vi skulle starta en bok- och filmklubb napade jag direkt.

Vi har en plan

Vi beslutade oss för att bok- och filmklubben skulle heta Bok <3 Film och vi skulle läsa en bok inför varje tillfälle och se en film tillsammans när vi träffades. Vi skulle arbeta kring ett nytt tema varje gång vi träffades. Tanken var att välja ganska stora teman för att öppna upp för en bred diskussion. Det kan vara klurigt att få unga människor att öppna sig och våga uttrycka tankar och känslor för nya personer. Det är ju faktiskt ganska svårt för vilken grupp som helst! Vi var väl medvetna om detta och funderade mycket på hur vi skulle få alla att bli bekväma nog att ta del i diskussionen. Här hade vi en idé om att skrivandet skulle kunna komma in. Om de i klubben också skrev egna texter inspirerade av boken eller filmen eller temat så kanske det skulle göra det lättare att komma igång med samtalet? Något som också kändes grundläggande var att välja filmer och böcker med teman som gick att diskutera både högt och lågt. Vi skulle tillsammans, under samtalets gång, bestämma nivå och inriktning på diskussionen för att inte riskera att pressa någon och för att göra det hela till en lustfylld upplevelse.

Vi satt absolut inte inne med alla svar i det här stadiet. Vi visste inte vilka filmer eller teman som skulle fungera eller om idén överhuvudtaget skulle gå hem. Och frågan är om man någonsin vet vad som kommer gå hem när man planerar på biblioteket! Många av våra filmidéer fick vi från filmpedagogkvällar för lärare, där film diskuterades ur pedagogiska vinklar. Vi fick vid de tillfällena tips på filmer som fungerar bra för diskussion, passar för en hyfsat bred målgrupp och till de filmerna fanns det även handledningar på nätet: Filmcentrums handledningar för pedagoger. Elin hade deltagit i Ordet som verktyg, en kurs på Regionbibliotek Stockholm som författaren och skrivpedagogen Malin Isaksson ledde och som riktade sig till bibliotekarier som vill arbeta med skrivande för ungdomar. Inspirerad av sina nya kunskaper ville hon prova att använda några enkla skrivövningar i bok- och filmklubben. Vi tänkte att det kändes värt att testa! Och det skulle visa sig ha en ytterst positiv effekt på många sätt. Mer om detta längre fram!

Vi valde som sagt filmer som vi trodde (önskade!) skulle funka. När vi kommit fram till vilka filmer vi ville ha med, valde vi ut litteratur som berörde filmernas teman. Litteratur som skulle kunna tänkas tilltala många. Här var vi ganska fria, vilket var roligt! I temat Uppväxt kom vi till exempel att tänka på Morbror Knuts sorgsna leende eftersom vi tyckte filmens estetik påminde om bokomslaget. Både filmen och boken handlar också

om uppväxt, i en närliggande tid men i olika delar av Sverige. Vi bestämde även att vi vid varje tillfälle skulle hålla ett kort bokprat för att presentera boken vi skulle dela ut till nästa tillfälle. Här är vår planering för Bok <3 Film-klubben:

25 januari • Film: <i>Fucking Åmål</i>
7 mars • Bok: <i>Mitt klimatkatastrofala liv</i> av Saci Lloyd Film: <i>Linas kvällsbok</i>
4 april • Bok: <i>Flickan från ovan</i> av Alice Sebold Film: <i>Skellig</i>
2 maj • Bok: <i>Morbror Knuts sorgsna leende</i> av Katarina Kieri Film: <i>Låt isbjörnarna dansa</i>
28 maj • Avslutning på Filmstaden i Råsunda kl.16.00 Film: <i>This is England</i>

Diskussioner - hur funkar det?

Vi hade på känn att klubben kunde öppna upp för samtal kring viktiga ämnen. När vi skulle tänka ut en fungerande form för diskussionen inspirerades vi av handledningarna från Filmcentrum och skapade våra egna diskussionsunderlag som utgick från både filmen och litteraturen. Diskussionsunderlagen skulle i form av frågeställningar och diskussionspunkter väcka tankar och känslor, hålla igång dialogen och vara ett stöd för oss i samtalet. Planen var att samtidigt som vi jobbade utifrån diskussionsunderlagen använda (en metod inspirerad av) Aidan Chambers modell för bokprat. Det hela är ganska enkelt, och grundar sig i tre frågor:

- VAD var bra?
- VAD var dåligt?
- VAD var konstigt?

Man kastar ut en fråga fritt i gruppen och (om det går som det är tänkt) så svaras det spontant på de olika frågorna. Att man förutsätter redan i frågan

att det faktiskt finns något som är bra, dåligt och konstigt gör det lättare att tycka. Samtidigt som tyckandet pågår skrivs allt ner under de olika frågorna, inget är oviktigt! Detta ligger sedan till grund för den kommande diskussionen. Att skriva ner massor av ord kunde kanske också fungera som en mjukstart för de skrivuppgifter som vi ville göra med gruppen?

Nu kör vi!

Inför första gången var vi nervösa för en mängd olika saker, att ingen skulle dyka upp, att filmen inte skulle "gå hem", att det inte skulle bli någon diskussion och att skrivövningen som vi planerat skulle mötas med skepsis. Filmen vi hade valt till första tillfället, *Fucking Åmål*, hade premiär på 90-talet och vi var rädda för att gruppen skulle tycka att den kändes omodern och kanske lite skämmig. Vi hade fått in fem stycken anmälningar och visste inte säkert hur många av dessa som skulle dyka upp.

Det visade sig att vår oro var obefogad! Det kom till slut sex stycken deltagare, varav några var spontanbesökare. Filmen visade sig fungerade utmärkt, deltagarna tyckte bland annat att "*det var ett väldigt bra manus*" och att den "*var verklig*", trots att den hade så många år på nacken. Vi utgick från diskussionsformen, hjälptes åt och plockade upp nya frågeställningar när det började såsa ihop.

Första tillfället avslutade vi med en skrivövning som gick ut på att deltagarna skulle fantisera ihop en framtid för filmens huvudpersoner Elin och Agnes. (Det gick bra!) Gruppen kändes väldigt engagerade i huvudpersonernas framtid och gjorde klarsynta analyser av filmen. Vi upplevde att diskussionen flöt på lättare efter att gruppen, med hjälp av skrivövningen, fått sätta sig ner och reflektera och sätta sina tankar på pränt. Det kan nog vara lättare att hitta på och skriva när det får vara fria fantasier kopplade till en faktisk diskussion.

För att inte skapa en "skolkänsla" med lärare och elever, var vi alla med och skrev under skrivövningarna. Trots att det var helt frivilligt att skriva själv eller i grupp, valde alla att skriva på egen hand. En del skrev sidor, en del skrev några rader och de som ville fick läsa upp sina texter och utveckla tankarna kring det skrivna. Vissa valde att inte läsa upp och dela med sig av sin text men vi märkte att det fanns tankar i det skrivna som smög sig fram och kom till uttryck i det fortsatta samtalet. En av reflektionerna som

kom upp efter att vi hade avslutat *Fucking Åmål*– skrivövningen, var "*Jag tror inte att det kommer hålla mellan Elin och Agnes, men jag tror att de alltid kommer fortsätta vara vänner*".

Morbror Knut - remix

Vid två tillfällen hade vi skrivövningar och vid tre tillfällen inte. Vi upplevde att då vi hade skrivövningar så flöt diskussionen bättre. Kanske på grund av, som vi tidigare funderade kring, att en ytterligare chans till reflektion erbjöds. Därför kan vi rekommendera till dem som vill försöka sig på ett liknande koncept att använda sig av detta mycket mer! Man kan dels göra det ganska lätt och använda en skrivövning liknande den vi körde till *Fucking Åmål*, och bara hitta på en fortsättning eller ett alternativt slut till filmen man sett eller boken man läst. Ett annat sätt kan vara att prata kring ett problem i boken eller filmen och skriva ihop en berättelse med en annorlunda lösning – hur hade man själv tänkt och agerat? Man kan också använda en skrivövning som presentation av en bok, som vi gjorde med Morbror Knuts sorgsna leende, boken i vårt uppväxttema. Här är den skrivövningen:

Be gruppen att blunda och lyssna. Allt som sägs kommer de sedan att få på papper. Läs upp meningarna, som alla är början av olika kapitel i Morbror Knuts sorgsna leende av Katarina Kieri.

"Morbröderna hade inga barn, tack och lov" (s.9)

"Medan växandet ännu var något underbart passade hon på att lära sig ett och annat matnyttigt. Spotta. Svära, kasta handgranat." (s. 15)

"Det har jag vetat i tusen år! Skrek hon en gång. En enda gång." (s. 46)

Be deltagarna att välja en av meningarna, fortsätta på den och skriva en egen berättelse. (ca 7 min)

När deltagarna är klara med texterna läser vi upp dem för varandra (de som vill) och avslutar med att visa boken som meningarna kommer ifrån, berätta om den och läsa det första kapitlet högt.

Här följer två av Bok <3 Filmklubbens texter från skrivövningen:

Medan växandet ännu var något underbart passade hon på att lära sig ett och annat matnyttigt. Spotta. Svära, kasta handgranat. *Hon gjorde det som hon ville göra och hon var fri att göra vad hon ville. Sedan kom kommentarerna, tillsägelseerna: "Men Lisa, du spottar som en karl". Hon tilläts inte längre göra det som föll henne in. Hon skulle lära sig att uppföra sig som en dam nu.* – Nicolette

Det har jag vetat i tusen år! Skrek hon en gång. En enda gång. *Jag visste att han var död. Det var bara så. Han kunde inte komma tillbaka till mitt liv. Jag var så otroligt kär att jag nästan domnade, och så kommer det alltid att förbli...* – Isaac

Vi upplevde att trots att texterna var påhittade så kunde det finnas förankring i den egna verkligheten. Detta visade sig i diskussionen som följde på uppläsningen. Speciellt när vi träffats några gånger och deltagarna blivit mer säkra i gruppen.

Vi tror att det kan vara både bra och dåligt att presentera en bok på detta sätt. Bra eftersom det väcker ett stort intresse och ett "sug" efter att läsa boken. Dåligt eftersom de redan har skapats en egen uppfattning om vad boken ska handla om. Men övningen kan ju även leda till att en helt ny berättelse uppstår ur den andra. Det är ju det ultimata!

Ibland blev det knasigt...

En gång kom bara en person till klubben – det var inte kul! Hur hanterar man det? Det är en sak som vi kanske borde ha tänkt på innan. Både hen och vi tyckte att filmen var lite pinsam och vi valde därför att diskutera mer kring boken eftersom vi ville rädda situationen. Det var lite av ett worst case scenario eftersom just den filmen med facit i hand inte var ett så bra val. Det var också så att den filmen var ett önskemål från en medlem i klubben, som tyvärr inte kunde komma just den dagen. Här underlättade det väldigt mycket att vi var två stycken som höll i klubben som kunde

backa upp varandra och tillsammans blev vi ändå ett gäng, om än ett väldigt litet. Här hade vi nog behövt en plan B, kanske en annan film! En sak som vi tar med oss till nästa omgång.

Som vi befarade innan, blev det också något av ett problem att få loss tillräckligt med tid för att planera inför varje tillfälle. Vi ville ju gärna både läsa boken, se filmen och komma på några relevanta diskussionsfrågor. Men med en redan fulltecknad kalender upplevde vi att det var svårt att få tid över till detta. Att vi jobbade på två olika fysiska platser, ett bibliotek och ett gymnasiebibliotek, gjorde inte saken lättare. Det blev därför så att vi skötte mycket av planeringen via mejl. Och tack och lov tycker vi så mycket om varandra att vi även hänger på fritiden! Filmen försökte vi oftast titta på tillsammans eftersom vi ville kunna reflektera och diskutera under tiden och direkt efter med filmen färskt i minnet. Men ett par gånger blev det i alla fall så att vi såg filmerna på kvällen, hemma var och en hos sig. Det är ju inte så bra, även om man tycker att det är ett mycket roligt jobb ska man inte behöva göra det på fritiden. Det är viktigt att tillräckligt med tid kan avsättas från den egna arbetstiden. Ett tips kan därför vara att förankra syfte och idé ordentligt hos ledningen i god tid inför planering av terminen, så att de är medvetna om hur mycket tid som måste avsättas.

Grand final!

Avslutningsvis rekommenderar vi det här sättet att jobba på! Även om det kändes motigt ibland så var det helt klart värt det! Vi såg en utveckling hos flera i gruppen och speciellt såg vi hur skrivandet i relation till kulturupplevelserna (boken och filmen) fick fart på fantasin och fantasin ledde till många och ibland oväntade iakttagelser och slutsatser. Vi vill också påpeka att tillsammans är vi starka! Dra nytta av varandras skills! Vi hade inte lyckats lika bra om vi gjort detta ensamma!

Vi avslutar med en sista röst från klubben om klubben:

Anledningen till att jag deltog i bok- och filmklubben var på grund av mitt intresse för litteratur och film, men förutom att få läsa böcker och se på filmer har det också gett mig chansen att träffa nya ungdomar som jag troligtvis aldrig skulle ha pratat med innan. Klubben blev en sorts mötesplats där man kunde prata med både yngre och äldre och höra hur de tyckte och tänkte om saker och ting. Det gav en nya perspektiv

och fick en att tänka om angående ens egna tankar och åsikter. Även om bok- och filmklubben introducerade mig till nya böcker och filmer så är det diskussionerna och interaktionen mellan oss som deltog som jag värdesätter allra mest. – Nicolette

Nämns i texten:

Böcker:

Saci Lloyd – *Mitt klimatkatastrofala liv*

Alice Sebold – *Flickan från ovan*

Katarina Kieri – *Morbror Knuts sorgsna leende*

Nämns i texten:

Filmer:

Linus kvällsbok

Skellig

Fucking Åmål

Låt isbjörnarna dansa

This is England

Filmcentrums handledningar för pedagoger

Skrivinbjudan, hur gör man?

Det är viktigt med inbjudan. Länkat till den finns ett par frågor. Hur gör man med tonen? Tillvägagångssättet med inbjudan beror kanske lite på vilket koncept du valt. Skrivworkshop där du vill nå ungdomar eller ett bokprat kryddat med skrivövningar, där du vill nå lärare. Men det finns ändå gemensamma nämnare och därför tror jag att följande tips kan ta bra skruv på både ungdomar och barn och lärare i alla åldrar.

1. Frågan är fin! Att använda sig av frågeformen på en snygg liten flyer om skrivande på biblioteket får en effekt av både lite kaxig uppmaning och ett löfte om en öppenhet. Det kan vara spännande för både dig och de du vill nå. Du vill göra något spännande, du har något att erbjuda, du vet vad du vill, men inte riktigt helt. Formen är fortfarande öppen för deltagaren att kliva in i och önska sig en slags figursydd kostym. Det kittlar och lockar.
2. Comfort zone adjöken! Att du vågar lämna ditt bibliotek till förmån för barnen, ungdomarnas eller lärarnas bekvämlighet är alltid ett framgångsrecept. Ta reda på var de brukar hänga och gå dit. Förflytta dig själv snarare än att kräva eller önska en förflyttning hos den du vill nå. Målet är att de ska komma till bibblan, men för att få det till stånd kanske du måste börja någon annan stans. Inbjudan har även en muntlig dimension. Det kan vara bra med tre inövade supermeningar: om skrivandet, om dig själv och bibblan.
3. Öväntat är kul! När jag känner mig dyster i inbjudningsfrågan och oroar mig för att ingen kommer att dyka upp så brukar jag för att aktivera kreativiteten tänka på några poesikompisar till mig. Mycket tidigt i sina skrivarbanor gjorde de dikter på små blad och stack in mellan paket med fryst torsk på Ica. Det kanske inte är det bästa stället för en inbjudan till en skrivverkstad eller ett bokprat. Eller är det faktiskt där mellan den frysta fisken som man blir allra gladast att hitta en flyer från biblioteket? Kanske eller kanske inte. Men tilltaget att kombinera dikt med fryst mat påminner mig om att öväntat alltid är uppfriskande både för mig själv och de jag vill nå fram till.

Läs mer av Malin Isaksson på sidan 143.

Sofie Samuelsson

Bibliotekarie söker människor fulla med frågor som hon har svårt att finna svaren till. Hon söker personer som hon kan diskutera alla frågor med och tid att fylla med ord, meningar, tankar och berättelser. När hon inte hejar på Bajenknattar på fotbollsplanen, inte sitter vid scoutelden eller drar barn på snowracer, inte läser så längtar hon efter hästar. De är så fina.

Foto: Jan Samuelsson

Varför vill du jobba med skrivande med barn och ungdomar?

Det är nog bland det roligaste jag kan tänka mig. Att leka, känna och vara allvarlig med ord är en favoritsysselsättning. Att göra det med andra gör det ännu roligare.

Sofie Samuelsson är född 1971 i Dalarna och bor nu i Hammarbyhöjden, i Stockholm. Hon jobbar som ungdomsbibliotekarie på Hallonbergens bibliotek inom Sundbybergs stadsbibliotek.

När jag blev en bloggare

Tadam, svisch, klart. Det går i rasande fart. Jag hinner inte ens ta mig från konferensbordet fram till datorn bredvid smartboarden, innan filmen från Youtube är publicerad på vår blogg nuetenu.blogg.se. Hon tittar mot den stora skärmen på väggen och ser ganska nöjd ut. Hon vänder sig åter mot datorn och fingrarna dansar över tangenterna.

"Sådär", säger hon.

"Vadå", svarar jag.

"Det saknades en kommentar till klippet."

Orden hon skrivit talar om att hon gillar filmen för att hunden är söt.

Och så :)

"Det går för fort, jag hinner inte med, kan du inte göra långsammare", säger jag.

Det är onsdagseftermiddag och bibliotekets redaktion för ungbloggen är samlade för veckans möte. Teet är hett och mycket sött och mackorna ser kanske lite ledsna ut. Vi är sju stycken och bortsett från mig är medlemmarna elva till tretton år. Några av redaktionsmedlemmarna har gjort ett par filmer som de vill visa. De är upplagda på en av deras privata bloggar. Drygt hälften av dem som samlas här varje vecka är vana bloggare och datoranvändare. En viktig del av deras liv verkar pågå där på nätet, där inne i datorn, där ute i rymden och det är ofta under våra träffar som jag tänker att jag är lyckligt lottad som får uppleva skärvor av deras vardag. Filmerna är roliga, men av vissa blogginlägg de visar mig blir jag mossigt motsträvig. Jag skulle vilja kalla det sunt ifrågasättande. Jag blir så om det blir för många inlägg med människor som visar upp sig i nyinhandlade kläder och bord fulla med fynd: smink, väskor och träningskor. Och jag har mina

frågeramsor: Men varför står ni så där på bilden? Är shoppa verkligen det roligaste som finns? Är det där snyggt?

Jag ärvde bloggen från en kollega som slutade. Jag hade själv knappt läst en blogg. Idén och utgångspunkten är så bra att jag önskar att jag skrivit den själv. Så här står det:

”En liten grupp ungdomar driver en blogg om böcker och ungdomskultur i stort. Gruppen kallas redaktion. Tanken är att ungdomar som är intresserade av att skriva ska få övning i att formulera sig i skrift och stimuleras till ökad läsning, samtidigt som de kan locka andra till läsning. Redaktionen ska känna sig som exklusiv utvald grupp. Mötena ska kännas seriösa och ha karaktär av en tidningsredaktion. Ungdomarna får tillföra mycket själva i form av namn, utseende och innehåll i bloggen. Redaktören (bibliotekarien) ska ge tydlig feedback, så att skribenterna känner att de utvecklas i sitt skrivande.”

Jag vill krama de här raderna, de här ramarna. Trots att de döljer så mycket värdefullt som är slingrigt till sin karaktär. Svårt att ta på. Vi är kanske inte de där raderna. Bloggen har inte många läsare och redaktionen är inte alltid överdrivet entusiastisk till att blogga om böcker, Hallonbergen och vad som händer på biblioteket. Men vi är något annat.

Ibland står jag vid brickan med gurkkanter, tomatrester och använda tepåsar och försöker tysta, försöker peppa, försöker säga, försöker blogga. Jag är tjuren Ferdinands tjurfäktare som sliter mitt hår, stampar fötterna i marken, frustar och slutligen river upp min skjorta: ”Snälla, snälla skriv ett pyttelitet blogginlägg”. Liksom Ferdinand har de fokus på ett helt annat håll. De är mitt i en förhandling om vem som dansade var på senaste dansuppvisningen.

”Vadå dansuppvisning?”, frågar jag.

”Vår dansgrupp dansade ju i centrum förra helgen”, svarar de.

Snabbt är en av bloggarna framme vid datorn och hittar ett filmklipp från uppvisningen. Vi bestämmer att publicera klippet på bloggen.

Vi kommer igång och skriver (man får ljuga). I tur och ordning fort fram till datorn, som står framför den stora smartboardskärmen. Det som skrivs på datorn syns på skärmen och jag tänker att ett högt tempo dämpar

oron för att skriva fel, tänka fel, vara fel. Det är lätt till oro om det man gör syns så synligt och stort, men jag hoppas att det också kan vara ett sätt att få orden att bli nya lekkompisar. Några man kan busa med, bråka med, upptäcka med och lita på. Så vi springer fram till datorn. Orden stora på skärmen. Igen och igen och igen:

Min favoritfärg: lila, blå, släme grön, röd.

Min favoritinsekt: humla, fluga, myra, bi

Min favoritmusik: one direction, pop, N-dubz, Thåström

Mitt favoritrum: sovrummet, tvrummet, köket, sovrummet

Mitt favorit-tvprogram: Babel, pobre rico, family guy, 2 1/2 man

Min favoritrörelse: hjula, dansa, spela teater, spagat

Min favoritsak: skyddsängel, datorn, ipad, rymdraket

Min favoritfigur: Snurran, bamse, alfons, pippi

Mitt favoritdjur: Häst, delfin, kaniner, Kuro

Mitt hatdjur: orm, spindel, humlor, bi

Min hatfärg: kräkgrön, bajsbrun, snörgrön, orange

Mitt hatord: elit, dum, k.bry, typ

En onsdag i februari går vi ut i bibblan och letar vackra ord. Vi väljer tio stycken:

10 vackra ord:

1. Vänner
2. Lemonad
3. Knaprigt
4. Bulle
5. Obeskrivlig
6. Kärlek
7. Blåklint
8. Ögonfrans
9. Solnedgång
10. Sött

Teet är för hett att dricka. Vi börjar prata om vilka böcker vi läser just nu. En av oss läser en bok som just haft biopremiär. Någon undrar vem den nya bibliotekarien är och kommer på att henne kan man ju intervjua. Mel-

lan boktips, filmtips, intervjuer och vändor i biblioteket så funderar vi och springer fram en i taget till datorn och skriver nästan utan att tänka:

Hjälp.

Det här är jag rädd för...
ormar och döden och girighet
att förlora en familjemedlem
spindlar och döden

Det här är jag inte rädd för...
mörker och spöken
att våga stå för mina åsikter
för min bror

När jag började med bloggen så var det tre medlemmar, så blev det åtta. Gruppen spretade åt alla möjliga håll. Några kände sig mobbade av ögonkast som jag fick ta på största allvar. Någon vågade inte prata när en viss person var där och några påstod att en av de andra egentligen inte ville vara med på bloggen, utan kom bara för fikaten. Fick man det? Skolkorridorsselakheter letade sig in i bloggredaktionen och ibland irrade jag runt i stort behov av någon sorts kompass. Det hände något en kväll utanför tunnelbanan och en av bloggmedlemmarna hade blivit utsatt för något. En våronsdag var polisen i biblioteket och pratade med ungdomarna för att försöka reda ut vad som hänt. Det riktigt kokade i konferensrummet. Bloggarna hoppade upp och ner och in och ut genom dörren. Jag frågade bloggarna vad som hänt med medlemmen som blivit drabbad. Om hon inte vill berätta är det förstås okej, sa jag. Vi kan berätta, hon har redan skrivit om det på sin blogg, svarade de. Bloggen har cirka hundra läsare. I snitt. Per dag. Jag undrar om de förstår hur snabbt berättelser sprider sig om ens blogg har många läsare. Jag undrar om de förstår att dessa berättelser inte bara försvinner. Kanske tycker de inte att det är något att förstå, kanske är det helt enkelt så att det är jag som inte förstår.

Våren blir varmare och bloggarna hoppar en efter en av redaktionen. De tre som är kvar gillar charader så det gör vi ett par gånger. Det är tomt i konferensrummet. Det är tomt på ord, idéer och skratt. Och där ute väntar sommaren.

Sommaren är slut och hösten tar nya tag. De två bloggare som nu är kvar har vuxit. De är samma fast ändå inte. Vi pratar om hur vi ska få in ett par

nya medlemmar, får vi inte det kan det bli svårt att fortsätta rulla bloggen. Hallonbergens centrum fyller 40 år och vi säger att vi skulle kunna intervjua några som bott här länge. De knåpar ihop lite frågor och funderar på vilka de skulle kunna intervjua. En onsdag kommer inte bloggarna. Fast en ny bloggare står utanför konferensrummet. Jag öppnar dörren och säger att hon kan gå in, jag ska bara hämta fikaten. Vi sätter oss vid bordet. Efter lite trevande berättar hon att hon gillar att läsa och hon skulle gärna vilja boktipsa. Jag greppar tag i bordskanten för att inte hoppa upp och dansa av lycka och entusiasm. Den nya bloggaren skriver ett inlägg och ger sitt första boktips.

Just när den nya medlemmen gått, så dyker de två äldre upp.

”Förlåt att vi är sena.”

”Ni missade bloggens nya medlem.”

”Vi var tvungna att följa med skolan och ta spruta. Det var himla lång kö och sedan sprang vi till tunnelbanan, men hann inte och nu är vi jättehungriga.”

Jag fixar fika igen och sedan skriver de ett välkommen-inlägg och vi tycker alla att det är kul att vi vuxit.

Så går en vecka till. Just när jag ska öppna dörren till de tre bloggarna, kommer tre till.

”Just det, min klasskompis är nyinflyttad och vill börja. Hennes syster och hennes systers kompis också.”

”Roligt”, säger jag och öppnar dörren.

”Är det du som har en grupp?”, frågar någon bakom mig.

Så kommer ytterligare två ungdomar och plötsligt är det nio medlemmar i bloggredaktionen.

Några bror mackor, några tittar ner i bordet och några fnissar. Vi undersöker statistiken som berättar hur många besökare bloggen haft.

”Vad kul att ni är så många och att nya personer hittat hit. Jag måste hämta mer te, men jag kommer snart tillbaka”, säger jag.

Jag blir borta en kort stund och i det förut tysta rummet studsar orden.

”Tyst, tyst”, försöker jag.

”Vet ni vem som bestämmer här”, fortsätter jag lite högre.

De lystrar till och några svarar:

”Du.”

”Ja, det stämmer. Ibland. Men ibland vill jag att ni ska bestämma, till

exempel vad som ska skrivas på bloggen.”

”Men vad gör man här?”, frågar en av de nya.

”Vi fikar, vi pratar och vi skriver på bloggen.”

Jag tycker mig ana, men egentligen vet jag inte, prestationsångesten. Så jag säger:

”Det spelar ingen roll hur man stavar, det hjälps vi åt med.”

”Jag kan inte stava”, säger en.

”Jag är bra på att stava”, säger en annan.

”Vill man inte skriva, kan man ha en sekreterare. Kommer man inte på ord, så finns det säkert någon annan som kan komma på ett. Den här bloggen har inte så många läsare. Kolla här på statistiken. Men det gör inget. Det viktigaste är att vi är här.”

”Vad skriver man om?”

Vi kollar bakåt i bloggen. Vi bestämmer att vi ska skriva något som en av de gamla bloggarna gett som förslag. Jag tänker att de kommer ha svårt att hitta ord, så jag ber dem att gå och hämta två pekböcker var och lägga på bordet.

”Ta ett varsitt papper. Nu ska ni ta ert namn och skriva ett ord för varje bokstav. Något ni gillar, något ord ni gillar. Två ord ska komma från någon av pekböckerna”, säger jag.

Jag tänker att ibland kan ord gömma sig väl. De kan också vara mycket betydelsefulla och de som dyker upp i huvudet granskas noga. Varför kom just det här ordet? Duger det? Vad betyder det att just det här ordet dök upp? Kanske man inte tänker det så tydligt, men något är det som gör att det ibland är svårt att hitta orden och de man hittar kan vara svåra att få ner på papper. Idén med pekböckerna är inte planerad, men just i stunden känner jag att det kan vara bra att hämta några ord ute i biblioteket där det finns många ord att hämta. Att jag just ber om pekböcker beror på att det inte ska bli för många ord att välja på. Så här blev namnen:

Ekorre Lodjur Igelkott Nagel Apa

Is

Sand

Apa

Boll

Elefant

Lodjur

Liten

En

kAKA apa Jag SOL APELsin

SolOdjurFågelnInteEkorre

SyUgglaRitaEkorreYtaAnanas

Sjunga

Envis

Nialler

Styles

In love

MjölkelefantRitaOstNalle

Citron

Apricos

Teletubbies

Apelsin

Livertad

Naglak

Aananas

Nu måste jag sluta att skriva. Klockan är snart fyra och det är onsdag. Jag ska koka vatten och duka. Jag ska öppna konferensrummet, starta datorn och logga in på bloggen. Snart är de här.

Nämns i texten:

<http://nuetenu.blogg.se/>

Skrivstarten, hur gör man?

Starten är ofta lite svajig och extra krävande. Man är nervös. Men starten är också en chans!

1. Piffa, piffa, piffa! I starten är mycket är vunnet om du lyckas göra ett bra första intryck. Därför kan det vara skönt att piffa till sig lite extra. Här handlar det mindre om frisyra och mer om ord och mod. Skriv en inledning på ett par meningar. I inledningen kan man med fördel strunta i formaliteter som namn och rundturer i bibblan. Jag tycker att en startmening ska smaka gott, utmana deltagarna lagom mycket och visa något av den skriv- och läsperson just du är.
2. Rakt på! Efter starten är det bra att ta sig snabbt fram till skrivandet, det talar för sig självt och att kliva in i det tillsammans skapar ofta en fin känsla av närhet i gruppen. Förbered dig noga innan. Om du ska ha ett bokprat och vill göra en skrivuppgift med gruppen hitta länken från boken och in i skrivandet. När du formulerat skrivuppgiften för dig själv gäller det att hitta en titel. Kanske en uppmaning. Eller en fråga. Eller ett sammansattord, som gruppen inte hört tidigare och därför kommer att hoppa till lite extra över. Här får du också med dig den fina undertexten att ord är möjliga att bygga om, att göra egna ord, att göra dem till sina. Om du ska ha en skrivworkshop kan det finnas en fördel i att använda delar av annan text eller färdiga ordlappar. Man luras nämligen, lyckligtvis, att tro att de lappar med ord man sätter samman inte blir ens egen text. Det är ett sätt att lätta på ansvarsbördan från det egna skrivandet. Det blir som att skriva med stöd hjul. Efter ett par rundor eller två är det dags att köra helt för egen maskin.
3. Öva, öva, öva! I både fallet med dina startmeningar, med skrivuppgiften på bokpratet eller skrivworkshopen, så gäller det att öva. Skriv ner dina instruktioner på ett papper. Läs dem högt för dig själv. Skriv om. Öva framför spegeln eller framför kollegorna i lunchrummet. Testkör skrivuppgiften som en annorlunda start på personalmötet. Allt det där tröskandet kommer att förbereda dig för mötet med skrivgruppen.

Läs mer av Malin Isaksson på sidan 143.

Hannah Brännström

Hannah Brännström är född 1992 i Stockholm och bor kvar, nu i Gubbängen. Hon studerar förberedande fri konst vid Gerlesborgsskolan i Stockholm. Tidigare studerade Hannah på Fryshusets gymnasiums skrivarlinje.

Vilket är ditt favoritord?

Det är ju så väldigt svårt. Men förbli är i alla fall ett ord som jag gillar väldigt mycket.

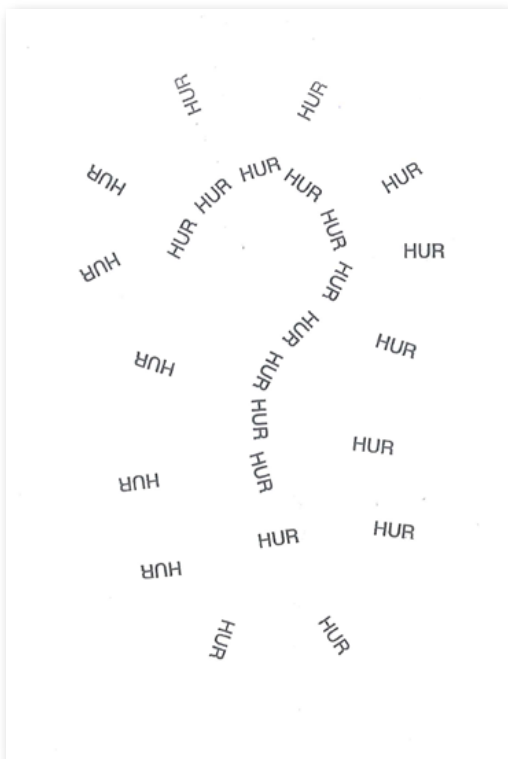
Figurdikt

Varför jag gillar det och texten och bildens samverkan

Figurdikter är för mig ett fint sätt att blanda text och form. Jag som både tycker om att arbeta med text och bild får utlopp för båda delarna i och med figurdikter. En annan fin sak som händer när man blandar text och bild är att se hur de påverkar varandra. Vad som händer med texten när den hamnar i ett bildsammanhang och vad som händer med bilden när den kommer i kontakt med en text. Detta är en sak man kan diskutera och en möjlighet till många inspirerande skrivövningar. Det kan också vara ett bra sätt att ta bort fokus från själva texten när man skriver. Det är lätt att man hänger upp sig för mycket på vad texten egentligen ska handla om och då störs oftast själva processen och man börjar fokusera på fel sak – innehållet. För att skriva för mig handlar inte så mycket om vad man skriver, utan att man skriver. Att man, med hjälp av sina tankar formulerar meningar som säger något om var man är just i den stunden.

Hur jag gör

När jag skriver figurdikter så brukar jag försöka bestämma mig för en form först. Sedan utgår jag oftast från den formen när jag skriver dikten. Men det händer också att jag tar en dikt som jag redan skrivit eller som jag redan har i huvudet och sedan applicerar den på en form. Jag arbetar också mycket med upprepningar när jag skriver, framför allt i figurdikter. Eftersom att orden inte är det enda man ser i en figurdikt så fungerar det jättebra att upprepa ett ord flera gånger för att få till den formen som man strävar efter. T.ex. så gjorde jag en figurdikt som bara innehöll ordet "hur". Dikten var formad som ett frågetecken, för att förstärka känslan av en fråga.

Några jag gjort

Som en skoluppgift gjorde jag, när jag gick på Fryshusets gymnasiums Skrivarlinje, en parafra på en Apollinaire-dikt. Jag använde mig av i princip samma form, bröstkorget med alla dess ben, som Apollinaire gjorde. När jag gjorde den här figurdikten så använde jag mig av en text som jag redan hade skrivit, den centerade texten. Sedan skrev jag till alla "ben" för att bygga ut formen. Här använde jag mig alltså av en text men anpassade den efter en form. Det fungerade jättebra, tycker jag.

Min

Apollinaires

92

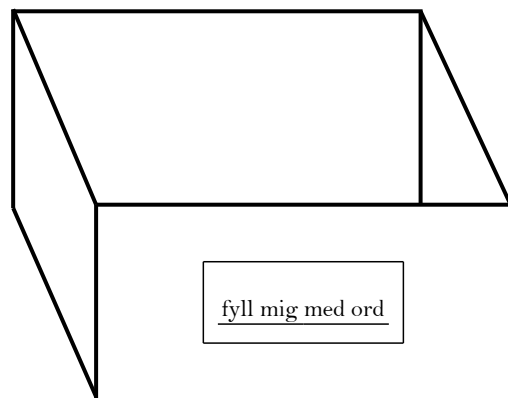
- Börja med att bestämma om du vill skapa dikten efter en form eller om du vill skapa formen efter en dikt
- Bestäm vad dikten ska handla om, om du vill att den konkret ska handla om någonting.

- Skriv ut alla ord du kommer att tänka på som berör ämnet som din form speglar. Om du t.ex. har en droppe som form, så försök spåna på temat. Det kan ju i det här fallet vara t.ex. sorg, regn, vatten etc. Det kan vara ord, meningar eller repliker. Det kan vara vilka ord som helst, det är bara du som sätter gränser. Ett tips här kan vara att sätta en timer, så du har en bestämd tid på dig att samla ihop ord.
- Kolla igenom orden och renskriv eller plocka ut de ord du vill ha med i dikten. Rita upp formen som du har valt på ett papper och börja placera ut orden längs med formens kanter. Försök att se på orden som former. Du kan skriva ord över varandra, uppochnar och i alla olika riktningar.

Om du väljer att utgå från en text, t.ex. en dikt;

- Läs igenom texten och försök hitta en gemensam nämnare. Hitta en form som speglar texten och börja bygg figurdikten utifrån den formen. Om du utgår från t.ex. en kärleksdikt så kan du använda t.ex. ett hjärta som form. Men du behöver heller inte ha så självklara symboler. Om dikten handlar om en person kan du använda personens öga som form. Tänk utanför ramarna! Och tänk på att du inte nödvändigtvis behöver placera ut orden i den ordningen de har i din text, du kan blanda hejvilt!

Här är några namn som kan vara intressanta att kolla upp om du gillade figurdikterna. Konstnärer som jobbar med både ord och bild.

Guillaume Apollinaire	Amalie Smith
Susan Hiller	Marguerite Duras
Lina Selander	Seth Hunter
Jen Bervin	Jan Herman
Johannes Heldén	Elis Eriksson
KRIWET	Ed Ruscha
Leif Holmstrand	

Skrivandet har blivit min plattform, utan att jag riktigt reflekterat över varför. Länges levde jag med föreställningen att alla skrev och då fanns det ju ingen anledning för mig att bestämma ett syfte med det hela, utan det bara var som det var. När det sen visade sig att det var många människor som inte skrev, utan gjorde annat i livet, hade jag ju redan börjat och då fanns det ingen återvändo. En lärare efter avslutad kurs sa en gång "jahaja, kommer alla fortsätta skriva?" varefter alla gav läraren frågande blickar och sa "vad ska vi annars göra?" och lite så är det väl med skrivandet: jag känner att det är det bästa uttryckssättet för mig där jag kan terapia och skoja och bestämma och vad ska jag annars göra med känslan, surret, kliet.

Läs mer av Siri Fjellman på sidan 117.

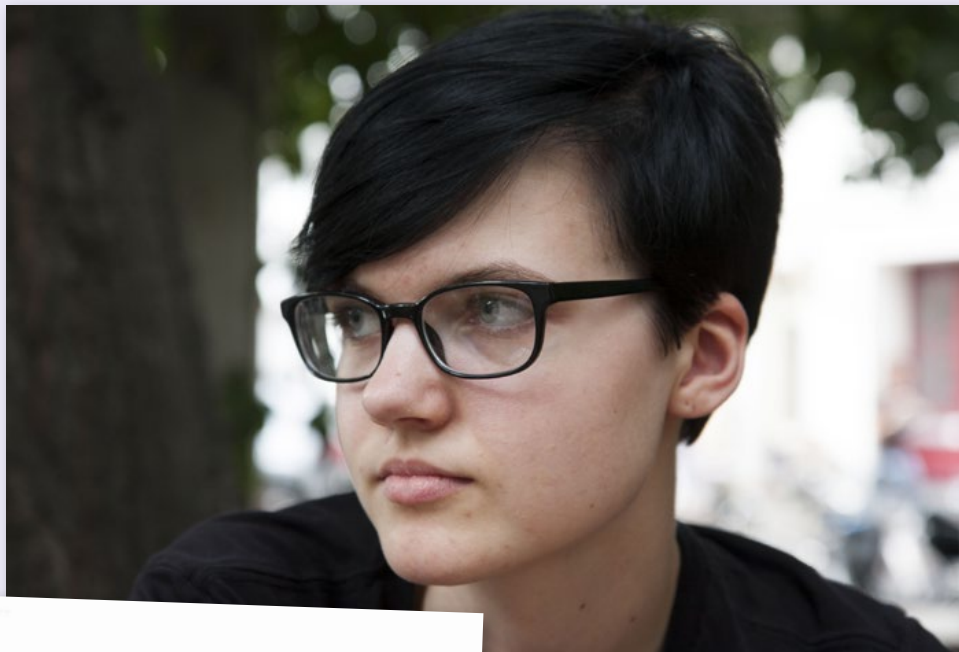

Foto: Marcus Berglund

Frank Berglund

Glasögonprydd ungdom som är besatt av skrivande söker författare att relatera till.

Vilket är ditt favoritord?

Just nu: ocean och blåmärke. Är inne i en blå period.

Frank Berglund är född 1994 i Danderyd. Han har gått Fryshuset gymnasiums skrivinriktning, och läser nu till teolog i Örebro.

Relation mellan läsande och skrivande

1.

Min dröm när jag var liten var att bli den sortens människa som i vuxen ålder hade många utskrivna dagböcker. Så jag köpte en rosa som luktade parfym och började skriva en dag. Och slutade inte långt senare. Några år efter det försökte jag igen, och det gick lika dåligt. Det hände ungefär noll spännande saker i mitt liv när jag var barn. Åtminstone inga jag kunde skriva där i min parfymerade dagbok, i mitt rum med hästtapeter. Men så fick jag världens insikt om att jag faktiskt kunde ljuga i dagboken, precis som jag kunde ljuga i verkliga livet. Jag bytte namn, tid, ålder och plats på alla inblandade, och lät karaktärerna råka ut för liknande saker som hände mig. Och för mig var det som om jag uppfunnit fiktionen själv. Snart började jag skriva mer och mer. Lögnerna blev mer detaljerade. Jag broderade ut en drömvärld för den huvudkaraktär jag för tillfället var mest fäst vid.

För mig finns det ingenting magiskt i att skriva, egentligen. Det finns saker som underlättar skrivandet. Sömn, till exempel. Anteckningsböcker som går att böja så att jag kan gömma det jag skriver när jag är bland folk. Att skriva några rader på t-banan mellan Slussen och Gullmarsplan. Att ha berättelserna i huvudet hela tiden – att skriva i huvudet. Fortfarande känns ordet "författare" för stort och obekvämt. Som en ärvd kavaj som inte passar med resten av garderoben och har alldeles för breda axlar. Varje gång någonting jag skrivit publiceras bland andra "riktiga" författare sitter jag spänd och väntar på att någon ska komma och knacka på min dörr för

att avslöja vilken bedragare jag är. *Hur kunde du tro att du skulle komma undan med det här?*

Jag är en person som använder skrivandet för att vara osynlig. Jag tycker inte om att prata med människor; jag är introvert, att vara bland människor tröttar ut mig något fruktansvärt. All tankekraft går åt till att jag tänker för mycket på hur mitt ansikte ser ut när det formar orden, hur de låter på väg ut, vad jag ska göra av mina händer. När jag skriver försvinner min kropp och orden blir lämnade ensamma på papper. Det är upp till den som läser att forma dem, i sin egen tillvaro. När jag skriver försvinner jag in i karaktärer och använder dem till att beskriva världen så som jag ser den. Framförallt är det porträtt av mig själv. Parafraser av mitt inre. De senaste åren har jag verkligen kunnat se i mitt skrivande hur mina behov syns på mina karaktärer. Om jag är törstig, är det någon av mina karaktärer som dricker vatten. Är jag sömning men har inte tid eller plats att sova låter jag en karaktär bädda ner sig bland hundra kuddar och filter och sova. Jag har hört många skrivande personer kalla sitt skrivande för terapeutiskt. På ett sätt är skrivande som att läsa mina egna tankar och ge mig själv vad det nu är jag behöver. Eller åtminstone ett sätt att lura min hjärna att jag har allting jag behöver.

Det kan vara väldigt frigörande att skriva ur sig alla hemligheter gömda bland lögnar och önskningar. Jag skriver nästan alltid om hemligheter; sådana som andra skriver i dagböcker skriver jag istället under kodnamn i fiktiva berättelser. Ibland läser jag upp det jag skriver, och råkar ibland berätta andras hemligheter. Det händer medvetet och omedvetet.

Eftersom jag går en inriktning på gymnasiet som kräver att jag skriver och läser upp det jag skriver är det numera naturligt för mig att skriva för läsare, och bli läst. När jag gick i högstadiet led jag av svår prestationsångest. Jag kunde knappt lämna in några läxor överhuvudtaget, eftersom jag tyckte att allting var för dåligt. Att tvingas skriva flera dagar i veckan, att få respons och att också lära sig läsa upp texter inför publik har hjälpt mig ofantligt mycket. Skrivarlinjen har också introducerat mig till människor i min egen ålder som skriver, och till vuxna som arbetar med skrivande på heltid. Det har stärkt min identitet och min säkerhet i att vara en skrivande människa, också på heltid, som kanske kommer jobba med det i framtiden.

Jag har väldigt dåligt minne när jag får någonting berättat för mig. Jag är en visuell person, som vill ha allting nedskrivet eller urklippt eller avfo-

tograferat. Att lyssna på någon läsa en dikt kan vara jättefint, men så fort poeten slutat prata har jag glömt 95% av dikten. Det är så jag fungerar. Jag vill kunna känna på orden i min egna takt, och kunna spara dem. Jag brukade skriva ord över kroppen med bläckpennor. Numera nöjer jag mig med att skriva upp dem i marginalen i anteckningsböcker eller på post-it-lappar att sätta upp på min sovrumsvägg. Post-it-lappar, mobilanteckningar. Att inte vilja förlora orden. Jag är livrädd för att förlora minnet. Jag vill vara en hel kropp av text, influenser, favoriter. Mina sovrumsväggar är täckta med knallgula post-its med mina favoritcitater på.

På samma sätt är det som om ingenting av det jag skriver riktigt existerar innan någon annan har läst det. Då är det inte "skrivna texter"; bara tankar jag har i mitt huvud och i mina anteckningsböcker hela tiden. Men så fort jag publicerat ett blogginlägg eller läst det på en scen tillhör det inte längre mig. Då är det plötsligt någon som kan berätta för min mamma och pappa vad det är deras son egentligen håller på med. Det är då lärare börjar gråta eftersom de blir berörda av en dikt jag läser upp, eller när de anonyma hoten i bloggkommentarsfälten dyker upp. Jag måste alltid ha någonting som är privat. Texter som inte kan publiceras eller läsas upp eller ens pratas om. Jag har också många böcker i min bokhylla som bara är mina, som jag inte rekommenderar till någon. Just för att jag behöver någonting eget, som bara är mitt. Ett rum dit bara jag kan gå. Det behöver nog de flesta, men just ord är någonting heligt, åtminstone för mig. Det behovet tror jag syns väldigt tydligt i allting jag skriver. Behovet av en egen, trygg hamn.

2.

På ett sätt är alla karaktärer jag skriver egentligen jag själv. Samma sak med det jag läser. Det brukar börja med att jag beskriver en situation jag varit i, eller som en vän berättat om, eller som jag tänkt ut helt själv. Så byter jag namn på alla involverade, och ofta också tid och plats. Så blir verkligheten fiktion. När jag började känna mig trygg i det sättet att skriva berättelser kände jag mig hjälpt av författare som William S. Burroughs, vars romaner oftast handlar om honom själv och hans upplevelser.

Jag tar aldrig en paus från skrivande. Jag är alltid skrivande, letande, tänkande. Bara för att jag inte har en penna i handen betyder inte det att jag inte skriver. Jag tror att de flesta skrivande personer kan relatera till det. Vissa känner kanske en separation mellan sig själv som skrivande person

och sig själv som människa (vad nu det är). Jag är verkligen inte en av dem. Jag får inte skrivkramp. Jag tror inte på skrivkramp heller, för den delen.

Det har funnits perioder då jag inbillat mig att jag skulle kunna sluta om jag hittade den perfekta dikten eller romanen skriven av någon annan som sa allting jag någonsin velat säga, fast många gånger bättre. Jag har hittat många sådana texter och romaner nu. Det får mig bara att vilja skriva ännu mer. För det mesta blir jag inte arg och avundsjuk när jag hör en text som är sjukt bra; den får mina fingrar att klia. De bästa texterna, för just mig, är sådana som jag nästan skulle ha kunnat skriva själv. Texter vars röst påminner om min. De får mig att tänka att en dag kommer jag också kunna skriva någonting liknande.

Bra författare är ofta den sorts människor som – även om de vet att det egentligen är en dålig idé – försökt läsa en bok i duschen. En författare måste läsa. Läsandet är ett måste för skrivandet. Att läsa är alltid en bra början. Jag tror inte att det går att bli en bra författare enbart av att skriva. Om du inte läser har du inga verktyg till ditt skrivande, inget koncept om hur en berättelse är uppbyggd och inte heller ett språk som duger.

Allt läsande jag gör influerar mig. Det kan vara tweets, nyhetsrubriker, klassiska romaner eller fanfiction; allting blir en del av mig. En bra sak med att läsa väldigt mycket och brett är till exempel hur ett stycke filosofi av Friedrich Nietzsche kan leda till två romaner, väldigt många blogginlägg, en novell, med mera. Det gäller att ha många källor att inspireras av, och blanda till det i sin egen mixer så att det ser ut som om en själv gjorde allt arbete. Det jag lånar från texter jag läser kan vara allt från enskilda ord till textens uppbyggnad till språket. Det brukar alltid finnas någonting som jag kan använda mig av. Om det inte finns det så kan jag läsa och tänka på varför jag inte tycker om texten och hur jag kan göra för att inte gå i samma fälla.

Ett annat sätt jag använder mig av det jag läst i det jag skriver är att skriva in karaktärer eller författare i mina egna texter. Till exempel genom att skriva en novell där jag, Gertrude Stein och Allen Ginsberg åker till Barcelona tillsammans. Eller där jag möter Holden Caulfield och skäller ut honom efter noter för att han får nihilism att verka coolt.

3.

Läsande, livet och skrivandet är ibland svåra att skilja åt. De är så integrerade i varandra. Jag vet inte om jag skriver på det sätt jag gör för att jag lever på det sätt jag gör, eller om jag lever på det sätt jag gör för att jag skriver.

Min engelskalärare i ettan på gymnasiet och jag pratade om det när majoriteten av mina skrivarklasskamrater var deprimerade, och bara läste och skrev deprimerade saker. För att parafrasera Nick Hornby går det att fråga sig vad som kom först: depressionen eller litteraturen, men faktum är att ledsenhet inte direkt blir bättre av att omge sig av ledsna saker hela tiden. På samma sätt som ledsna texter kan smitta av sig kan litteratur användas åt att påverka åt andra håll. Inte nödvändigtvis som en magisk lösning på problem, eller som ett lyckopiller. Genom litteratur kan jag ålägga mig ett yttre krav, en ådra där jag kan lägga in mitt skrivande för att kunna producera en längre text.

Alla de romaner jag har skrivit har varit 30-dagarsromaner efter NaNoWriMos koncept. NaNoWriMo står för National Novel Writing Month och går ut på att en ska skriva femtiotusen ord på trettio dagar. Då finns det inte tid för annat än "first thought, best thought" och att tömma sig fullständigt. En stor anledning till att jag skriver på det sättet är för att min favorit av Jack Kerouacs böcker, *The Dharma Bums*, ska ha skrivits på tjugo dagar. Om han kan skriva den på tjugo dagar kan jag skriva en okej roman på trettio dagar, tänker jag varje gång. Min vision är också att ha mängder av text att arbeta med. Det är svårt att ha skrivit flera hundra tusen ord och inte ha *någonting* som är bra.

I min garderob finns en hel hylla fullproppad med utskrivna anteckningsböcker som jag har fyllt de senaste fem åren. Ibland är det skönt att läsa dem, för att se hur tydligt det syns i skrivandet hur jag mådde när jag skrev och att skrivandet faktiskt hjälpte. Och för att se att jag är en annan person idag. Att jag blivit vuxen genom och under tiden som jag skrivit alla de där orden.

Jag har svårt att göra någonting över en längre tid. Det finns inte mycket som är konstant i mitt liv förutom läsande och skrivande. Genom skrivandet har jag kunnat testa olika identiteter, kön och sexualiteter. Jag har kunnat leva andra liv än det jag levt utanför skrivandet. Ibland har det liknat metodskådespelande (när skådespelare lever som karaktären de ska spela).

Ibland är det mer som osammanhängande dagboksanteckningar skrivna av någon som inte är jag. Fortfarande förbryllas jag över bilden av författaren som en ensam, deprimerad stackare, eftersom ingenting har gett mig så stor glädje som skrivandet. I böcker jag läser får mina tankar och känslor ord så att jag slipper säga det själv, och det hjälper mig att bli till. I berättelserna finner jag modet att skriva ned mina egna tröstande berättelser. Målet med mitt skrivande är och har alltid varit att skriva det som jag själv behöver läsa. Målet med mitt läsande har alltid varit att läsa det jag behövt uppleva. Flera andra världar som jag också kunde göra till mina.

Här kommer ett smakprov, en dikt som jag skrivit.

Jag skriver poesi för att Allen Ginsbergs ord kom som en livboj inslagen i glansigt papper på min femtonårsdag, en tolvhundra sidors kontaktannons efter själsfrände.

Jag skriver poesi för att Allen Ginsberg har varit död i många år, någon måste ta hans plats.

Jag skriver för att andas.

Jag började skriva poesi eftersom orden inte ryms inuti mig.

Jag skriver poesi för att ingen roman kan få mig att känna lika mycket som några få ord poesi kan.

Jag skriver poesi eftersom att andra poeters ord känns som ord jag skrev i ett annat liv, som om jag har bott under poetens hud, som om vi är samma person.

Jag skriver poesi för att jag blir avundsjuk på alla som kan skriva bättre än jag.

Jag skriver poesi för att ingen kan skriva som mig – på gott och ont.

Jag skriver poesi för att jag kan.

Nämns i texten:

Jack Kerouac *The Dharma Bums*

NaNoWriMo www.nanowrimo.org

En poetik: Ägget

Min barndomshöna presterade ganska mycket genom sina ständiga förlossningar. Hönan gjorde sig fullkomlig nästan varje dag.

Det fanns ett stort uthus. Dit sökte sig hönan, där vilda fula slitna plankor, rester och förbrukade saker skräpade. Hon lyckades hitta ett utrymme som hade blivit till mellan bråten, det kunde vara under en stol med brutet ben eller något liknande. Min högsta njutning var att göra mig liten och krypa på golvet genom bråten fram till henne och titta på när hon krystade för att lägga sitt ägg. Jag stirrade och såg att hennes ögon var på väg att hoppa ut. Hon var besvärad av min närvaro. Jag mätte våra blickar och kände avundsjukan skrika i mig. Så fort hönan var färdig flyttade jag på henne, luktade på hennes varma oval och var berusad. Hon var ursinnig men vad gjorde det mig.

Jag skriver för att uppnå en njutning av den njutning som det en gång innebar. Kanske lyckas jag att känna hur det är att lägga ett ägg.

Läs mer av Shahla Karimi sidan 17.

Foto: Håkan Larsson

Jonas Ask

Passionerad, frihetsälskande författare och skrivlärare söker kontakt med nyfikna, orädda och nytänkande bibliotekarier och biblioteksbesökare för lekfulla, kreativa experiment, övningar och samtal. Det spelar ingen roll hur många eller få böcker du läst, eller om du provat på kreativt skrivande tidigare.

Men ett plus är om du gillar att tillsammans med andra (mig!) pröva nytt och utmana dig själv lite grand – det blir så mycket roligare då! Jag gillar att dansa pardans (Kizomba, Salsa, Tango), att meditera, att vara med min katt, mina barn – och förstås att skriva. Hör av dig snart! Jag väntar med spänning.

Varför skriver du?

Jag skriver mig fri. Jag skriver för att utforska livet som helhet. För att försöka förstå; varför vi människor finns på den här planeten, vilken vår uppgift här är. Och jag skriver utifrån mitt liv, inte självbiografiskt, men baserat på, eller "based on" som det heter i filmvärlden. Jag vill undersöka vem jag är, innerst inne.

Jonas Ask är född 1967 i Lima i Peru och bor nu i Vällingby i Stockholm. Han jobbar som skrivpedagog på Skrivarverkstaden på Jakobsbergs folkhögskola. Han driver också det lilla enmansförlaget Engram. Hans senaste bok är diktsamlingen Och sommaren föll över oss publicerad 2012 på Engram.

Inlevelse, identifikation, fantasi

Mitt mål som lärare i kreativt skrivande är att stimulera varje kursdeltagares egna skapande. De skrivövningar jag arbetar med vill jag ska inspirera till lek och experiment. Och jag vill att de ska inge den skrivande modet att våga släppa på prestige och rädsla för att göra bort sig.

Jag eftersträvar att skapa en sorts välgörande respektlöshet inför litteraturen. En skrivövning jag brukar göra går till så att jag kopierar en dikt (senast valde jag en dikt av Kristina Lugn). Därefter klipper eller tippexar jag bort ganska många ord ur dikten, särskilt sådana ord som sticker ut och kan betraktas som karakteristiska för författaren. Jag tar även bort författarnamnet. Därefter delar jag ut den stympade dikten och ber alla fylla i egna ord och på cirka tio minuter skapa en ny dikt. Sedan går jag en runda och uppmuntrar alla som vill att läsa upp sina texter. Sist delar jag ut originaldikten och högläser den. Och som kort uppföljning ber jag om respons, reflektioner och upplevelser av övningen.

För mig, som också själv är författare, hänger läsande och skrivande intimt samman. En stor del av min inspiration och det jag lärt mig om skrivandets konst, har jag hämtat från läsning av skönlitteratur. Av böcker jag tyckt varit ointressanta eller mindre lyckade har jag lärt mig hur jag *inte* velat göra i mitt egna skrivande. Och av de böcker och författare jag beundrat har jag kunnat lära mig saker som hur en spänningsskapande dramaturgi

kan byggas upp; vad som ger miljöskildringar liv och hur en trovärdig och levande dialog kan skrivas.

I de skrivövningar jag arbetar med, som bygger på läsning av skönlitteratur, är det helt avgörande att skrivprocessen får börja i varje läsaes egna och alldeles unika läsoplevelse. Därför är nyckelord för mig inlevelse, identifikation, fantasi. Varje läsare har rätt till sin egna läsning, sin speciella tolkning.

När skrivuppgifterna görs i anknytning till lästa skönlitterära verk så kan det i bästa fall innebära att läsoplevelsen fördjupas; att ny förståelse och nya insikter uppstår. Och samtidigt kan den som läst lära sig mer om skrivandets hantverk. Övningarna utgör också ett suveränt komplement till så kallade boksamtal. Man kan också jobba i omvänd ordning: Börja med skrivuppgifter, som på olika sätt anknyter till och förbereder läsningen av en bok. För att få igång lusten, motivationen och den egna kreativiteten. Och därefter gå till läsandet. Fördelen med att börja i det egna skrivandet – till exempel utifrån tematik, handling, personer, miljöer i den aktuella boken – är att det kan aktivera läsaes egna fantasi; och därigenom skapa motivation, intresse och läslust. Det erbjuder också en möjlighet för varje läsare att utgå från *sin* egna verklighet, och på det sättet i bästa fall leda till att läsandet känns mer meningsfullt.

Jag bjuder här nedan på en av de skrivuppgifter jag jobbat med som hänger mer eller mindre direkt ihop med läsande av skönlitteratur. Den är i flera steg och jag presenterar den som en instruktion och beskriver hur jag har lagt upp den, men det står naturligtvis dig som läser detta helt fritt att ändra, lägga till eller ta bort delar av den såsom du önskar.

Att skriva kön

Syftet med denna övning är att stimulera till reflektioner och samtal kring föreställningar om kön i relation till det egna läsandet och skrivandet. Det är avgörande för att övningen ska fungera att detta syfte inte avslöjas för dem som ska skriva i förväg. När du presenterar uppgiften berättar du endast att övningen är i flera steg och att man får veta ett steg i taget. Frågor, synpunkter och eventuell diskussion får vänta till efter övningen.

1. Välj ut en passage i en bok som du tror att de som ska göra övningen inte känner till, som är berättad ur jagperspektiv och där det inte

framgår vad det är för kön på huvudpersonen/berättaren. Det är ett plus om huvudpersonen dessutom i någon mening kan sägas uppvisa ett för sitt kön icketypiskt beteende. Avslöja varken bokens titel eller författarens namn. Jag använde de första sidorna ur romanen "Skrivet på kroppen" av Jeanette Winterson, men du kanske hittar en bok som passar dig bättre. När du tagit bort författarnamnet och bokens titel kopierar du ett utdrag på ett par sidor ur denna bok som de som ska skriva alltså *inte* har läst (men som de kanske kommer att läsa). Dela ut kopian och ge instruktionen att alla först ska läsa stycket tyst för sig själva. Här återger jag några bitar från de första sidorna i Wintersons roman:

"Vi hade hyrt det där rummet, det var din idé, för att försöka få vara tillsammans mer än under bara en middag eller en natt eller en kopp te bakom biblioteket. Du var fortfarande gift, och även om jag inte har många skrupler så har jag lärt mig att ha en del när det gäller just det välsignade tillståndet. /.../ Jag har upplevt många äktenskap. Inte nerför altargången utan uppför sovrumstrappan. Jag började inse att jag hörde samma berättelse varenda gång. /.../ Jag fick så småningom en känsla av att vi var som besättningen på en ubåt. Vi kunde inte berätta något för våra vänner. Åtminstone kunde hon inte berätta något för sina eftersom de samtidigt var hans. Och jag kunde inte berätta något för mina eftersom hon bad mig att inte göra det."

2. Därefter ska var och en, utan att samtala med varandra, utgå från det de läst, ta hjälp av sin fantasi och skriva ned så utförliga personbeskrivningar som möjligt av samtliga karaktärer i texten. (Här är det bra om det i texten finns minst två karaktärer utöver huvudpersonen.) Personbeskrivningarna får innehålla hur mycket information som helst och de får skrivas hur som helst – förslagsvis som en enkel lista. En mall för en personbeskrivning kan se ut så här:

Se tabell nästa sida

	Person 1, "jag"	Person 2, "du"/"hon"	Person 3, "han"
Namn	Peter	Miranda	Stefan
Ålder	45	30	35
Sysselsättning	Konstnär	Lärare	Dataingenjör
Intressen	Film, fotboll, naturen.	Läsa böcker, psykologi, mode.	Teknik, bilar, golf.
Drömmar	Att kunna leva på sin konst, bo i Berlin.	Att bo i Peru minst ett år.	Att bygga en egen villa i Segeltorp.
Familj	Ensamstående. Ensam barn. Pappan död, mamman lever ensam i huset där han växt upp.	Gift med Stefan. De har tre gemensamma barn: Sandra 9 år, Moa 8 år och Arvid 2. Miranda har ingen kontakt med sina föräldrar, men med sin syster.	Har en två år yngre bror. Umgås ganska mycket med sina föräldrar som bor i radhus i Täby.
Utseende	Smal och otränad. Bockskägg. Örnäsa.	160 cm lång. Blond, lätt överviktig. Blåa ögon och en bekymmersrynka mellan ögonbrynen.	Lång, 185 cm. Kort, mörkt hår, mörka ögon, oftast tredagars skäggstubb.
Klädstil	Bohemisk.	Elegant och enkel. Gärna Filippa K.	Bär kostym på jobbet, skjorta och jeans hemma.
Personlighet	Tar för sig. En så kallad kvinnokarl. Bryr sig inte om trohet. Gör lite som han vill, för stunden.	Älskvärd och omtyckt lärare. Öppen, varm och känslösam.	Snäll, trygg, pålitlig och lite tråkig. Dålig på att uttrycka känslor.

Listan kan med fördel göras längre och fyllas på efter behov. Det viktiga är att läsaren fritt får skriva ned vad hon eller han får för bild av karaktärerna i texten. Glöm inte att det är viktigt att alla sätter namn på samtliga karaktärer.

3. Gå nu en runda bland dem som skrivit och be alla läsa upp sina personbeskrivningar. Notera vilket kön de tillskrivit huvudpersonen. Här finns det utrymme för att en stund fråga lite närmare om vad det var i texten de läste som gjorde att de gav personen just detta kön.
4. Sedan är det dags att avslöja vem författaren är och vilken bok texten kommer ur. Och att fånga upp de reaktioner och reflexioner som uppstår. I den grupp jag gjorde övningen, utifrån ovan nämnda bok av Winterson, visade det sig att samtliga 15 personer hade givit huvudpersonen ett mansnamn (som även jag gjort i mitt exempel ovan). När de fick veta att författaren är kvinna, och lesbisk, så blev många förvånade, och några uttryckte att de nog skulle gett jag ett annat kön, om de från början känt till vem författaren var. Det efterföljande samtalet syftade till att ge utrymme för fria reflektioner kring vilken roll våra föreställningar om kön spelar för hur vi läser och skriver.

HAN – HON – HEN

För att fördjupa övningen, gå vidare med följande steg.

5. Ge instruktionen att de skrivande nu antingen ska välja två av karaktärerna ur samma text – de kan använda de personbeskrivningar de redan gjort – eller skapa två nya, helt egna karaktärer. Huvudsaken är att den ena personen är kvinna och den andra man. Sedan ber du dem skriva en egen scen där dessa två personer möts och har en dialog. Nu gäller regeln att personerna endast får benämnas med de personliga pronomina "hon" och "han". Inga namn alltså. Låt dem skriva sin scen en stund. Scenen kan vara en fortsättning på det utdrag de tidigare läst, eller en egen, fri fantasi med dessa två personer.

En text kan se ut så här:

Han parkerade på gatan utanför huset i Gamla Enskede. Tyckte att han kunde skymta henne i köksfönstret. Höll hon på och lagade mat kanske? ”Men vi kommer nog inte att hinna äta, jag har ju bara en timmes lunch”, tänkte han medan han med dunkande hjärta klev ur bilen, gick längs grusgången som han tänkte att Stefan kanske krattat precis innan han rest, och ringde på ytterdörren. Medan han väntade på att hon skulle öppna betraktade han den graverade mässingsskylten på ytterdörren: ”Välkommen till Arvid, Moa, Sandra, Stefan och Miranda.” Hon öppnade. Iförd endast en rosa kimono. ”Behändigt lätt att komma ur!” sa hon skrattande till honom och bad honom att skynda sig in. Hon kysste honom. ”Tror du det är lugnt? Att vi kan vara ifred här, att Stefan *helt säkert* inte kommer hem?”, frågade han medan han tog av sig kavajen. ”Ja, jag har kollat. Ringde honom nyss. Han är kvar i Malmö över natten. De behövde tydligt förlänga konferensen.” Hon tog hans hand och ledde honom uppför trappan till övervåningen och sovrummet, deras sovrum. ”Kom!” sa hon och lät kimonon falla till golvet...

6. När alla skrivit klart ger du en ny, sista instruktion: Ersätt nu alla ”hon” och ”han” med ”hen”! När alla gjort detta ber du dem läsa upp sina texter. Om du vill kan du låta dem läsa upp för varandra, två och två. Och sedan samtala och reflektera tillsammans. De kan då även läsa upp versionen med ”hon” och ”han” och diskutera skillnaden. Så här ser textexemplet ovan ut med pronomenet ”hen”:

Hen parkerade på gatan utanför huset i Gamla Enskede. Tyckte att hen kunde skymta hen i köksfönstret. Höll hen på och lagade mat kanske? ”Men vi kommer nog inte att hinna äta, jag har ju bara en timmes lunch”, tänkte hen medan hen med dunkande hjärta klev ur bilen, gick längs grusgången som hen tänkte att Stefan kanske krattat precis innan hen rest, och ringde på ytterdörren. Medan hen väntade på att hen skulle öppna betraktade hen den graverade mässingsskylten på ytterdörren: ”Välkommen till Arvid, Moa, Sandra, Stefan och Miranda.”

Hen öppnade. Iförd endast en rosa kimono. ”Behändigt lätt att komma ur!” sa hen skrattande till hen och bad hen att skynda sig in. Hen kysste hen. ”Tror du det är lugnt? Att vi kan vara ifred här, att Stefan *helt säkert* inte kommer hem?”, frågade hen medan hen tog av sig kavajen. ”Ja, jag har kollat. Ringde hen nyss. Hen är kvar i Malmö över natten. De behövde tydligt förlänga konferensen.” Hen tog hens hand och ledde hen uppför trappan till övervåningen och sovrummet, *deras* sovrum. ”Kom!” sa hen och lät kimonon falla till golvet...

Följ upp övningen med att i helgrupp diskutera frågor kring vad som händer med skönlitterära texter när personliga pronomen blir könsneutrala. Hur påverkar det förståelsen och tolkningen av karaktärerna och deras handlande? Hur hänger språket samman med vår (köns)identitet?

inte längre // hennes hand

Lågmålt avvaktande satt dom på ett café i S:t Michel samtalade försiktigt liksom trevande Dom drack kaffe och konjak han hade velat röka en cigarett dom satt med solen i ögonen

Han tänkte jag skulle kunna säga jag har älskat dej så mycket men det är slut jag kan inte mer Och jag vet inte varför jag inte kan försöka se dej igen med mej har så mycket förändrats // nu Han kunde inte säga ta min hand låt mej hålla om dej vi går förlåt den här kylan går snart över Och inte heller fråga henne vad tänker du på // nu hade dom gått över en tröskel ut ur varann

Han såg hennes hår glittrande i solen hennes kropp sensuellt framför honom på boulevarden Dom fortsatte gå i flera timmar tills solen gick ned satt i en bar drack rött vin under tystnad

Ett duggregn föll dom började gå tillbaka till hotellet regnet tilltog Dom sprang genom staden Han såg hennes styrka // och sorg där i regnet // tänkte vad har vi gjort fel // rätt // mot varann

Ännu kunde dom låtsas tillsammans han saknade det redan // henne // i den glittrande gränden Hennes klackar mot gatan och hennes hand som ett ögonblick till fanns där öppen för honom

Ur: Jonas Ask: Och sommaren föll över oss, 2012 Engram Förlag

Läs vidare:

Åsa Maria Kraft – Självpornografi. Akt 1. I boken har författaren konsekvent använt pronomenet hen
Jeanette Winterson – Skrivet på kroppen

Ord på menyn - Huvudrätter

Marinerad personskildring

Du ska nu skapa ett alter ego. Någon du vill vara eller någon du inte vill vara. En tokig, rolig eller fruktansvärd person. Börja med att fantisera kring din person genom att svara på frågorna:

Beskriv något hon/han har i sitt rum ...

Gör henne/honom knäsvag ...

Den hemligaste hemligheten hon/han har ...

Beskriv hans/hennes frisyr ...

Nu har du en start till ett alter ego och kan börja skriva. Börja så här: Hon/Han stod i dörren till sitt rum och tittade en sista gång på ...

Mustig miljöskildring

Sätt dig så att du kan se ut genom ett fönster. Titta noga på miljön utanför fönstret och skriv som en kamera. Välj en vybild (helbild) eller en närbild (en detalj). Iaktta noga och skriv bara det du ser.

Tips...

Om den som tar sig en Mustig miljöskildring och fortfarande känner sig ordhungrig kan den ju gå vidare och ta en Marinerad personskildring. Då har du som skriver en miljö att sätta in ditt alter ego i.

Läs mer av Malin Isaksson på sidan 143.

Siri Fjellman

Din personlighetstyp:
Bestämda och uppriktiga.
Födda ledare. Utomordentlig
förmåga att förstå övergripande
organisatoriska problem och
finna hållbara lösningar.
Intelligenta och allmänbildade,
ofta mycket bra talare. Värderar
kunskap och kompetens och
har inget överseende med
ineffektivitet eller dåligt
organiserad verksamhet.

Karriärer som skulle kunna passa dig:
Företagsledare, VD:ar, organisationsgrundare,
affärsföreståndare, chefer, entreprenörer, domare, advokater,
jurister, datakonsulter, universitetslärare, politiker,
kreditrådgivare, fackrepresentanter, marknadschefer,
banktjänstemän, systemanalytiker, forskare.

Varför skriver du?

Skrivandet har blivit min plattform, utan att jag riktigt reflekterat över varför. Längre levde jag med föreställningen att alla skrev och då fanns det ju ingen anledning för mig att bestämma ett syfte med det hela, utan det bara var som det var. När det sen visade sig att det var många människor som inte skrev, utan gjorde annat i livet, hade jag ju redan börjat och då fanns det ingen återvändo. En lärare efter avslutad kurs sa en gång "jahaja, kommer alla fortsätta skriva?" varefter alla gav läraren frågande blickar och sa "vad ska vi annars göra?" och lite så är det väl med skrivandet: jag känner att det är det bästa uttryckssättet för mig där jag kan terapia och skoja och bestämma och vad ska jag annars göra med känslan, surret, kliet.

Siri Fjellman är född 1993 i Mölnbo och bor i Årsta i Stockholm. Just nu går hon på Skrivarverkstaden på Jakobsbergs folkhögskola.

Siris tipslista

1. **moodboard:** använd gamla tidningar och roliga pennor och glitter och konfetti. Klipp och klistra upp bilder och ord på papper (eller låt alla designa sin egna skrivpärm, till exempel).

varför: klippandet och klistrandet är ett bra sätt att utan stora pretentioner koppla samman ord och bild till ett eget uttryck, liksom utan att det överhuvudtaget märks. "Moodboardsen" kan sedan användas som inspiration att titta på när man känner att det tryter.

2. **kollektiv saga:** bestäm en ofullständig startmening, exempelvis "Siri älskar glass och..." Alla skriver meningen på varsitt papper och gör meningen fullständig. Skriv sista ordet i meningen på en ny rad och vik sedan ner ovanstående rader (så att bara det enda ordet syns) och skicka pappret vidare och låt nästa skriva en mening på det ordet som syns. Sluta när det gått laget runt (om ni inte är ASmånga.) Läs upp!

varför: för att det alltid blir ASkonstigt ASfint och ASroligt och anonymt och mer som en lek än "världens mest seriösa skrivövning" och för att det görs *tillsammans* och utan sammanhang och ändå bildar något helt och vackert. Typ så.

3. **känselövning:** förbered med olika grejer (ett suddgummi, en nyckel) och lägg dem i en påse. Låt alla blunda och plocka upp varsin grej ur påsen. Låt alla känna på grejen en stund med stängda ögon. Låt sen alla skriva en text där de låtsas att de är den här grejen och beskriver hur tillvaron är utifrån exempelvis suddgummits perspektiv. I texten får inte grejens namn nämnas! Läs upp! Gissa!

varför: sinnen är en viktig del av skrivprocessen, de hjälper oss att minnas och komma närmare känslor och intryck som det annars kan vara svårt att närma sig. Dock blir det mest synen som används och då kan övningar med andra sinnen locka fram riktiga rackare. Bra övning i gestaltning och att sätta sig in i någon annans situation (även suddgummits).

4. **brev:** brev som aldrig blir skickade är alltid roligt. Breven kan riktas till vem som helst, en elak faster, en död hund, en själv om tio år, till exempel. Breven kan ha olika teman, typ kärlek och hat och sånt där ni vet.

varför: texten får en mottagare som känns verklig och det är spännande att se hur språket kan anpassas efter mottagaren. Brevövningen är också lite som terapi där man kan få utlopp för undertryckta känslor och chansen att säga det där till den där dumgubben som man aldrig vågar i verkliga livet.

5. **meningsdissekering:** (blir roligast om instruktionerna kommer allt eftersom.) Låt alla skriva ner en mening bestående av fem ord på ett papper. Dela ut lappar där alla skriver ner de fem orden på separata lappar (ett ord per lapp) samla in alla lappar och lägg dem i valfri behållare. Dela ut så att alla får fem nya lappar (fem nya ord). Låt alla sätta ihop orden i valfri ordning. Använd bara orden på lapparna! Upprepa och kasta om, men inga andra ord! Gör flera varianter!

varför: ett bra sätt att närma sig dikten från den skönlitterära utgångsmeningen och även släppa på spärar som att allt måste hänga ihop och vara förståeligt (för det här kan bli mycket märkligt). Det läggs också mycket betoning på det enskilda ordet som då kan bli extra slagkraftigt, speciellt om upprepningar används.

6. **karaktärsskapande:** dela ut bilder på människor (vykort, tidningsurklipp, fotografier) och skapa utifrån personen på bilden en riktig karaktär med namn, ålder, intressen och dylikt. Det kan vara bra att förbereda ett litet papper med vanliga kriterier som alla kan få fylla i. Den här övningen kan göras i många olika steg, man kan till exempel låta karaktären hamna i olika spännande situationer, skapa karaktärer som personen möter och massa massa annat som ni kan komma på.

varför: bild är ett godtyckligt sätt att hitta på karaktärer, för bara genom att se ett ansikte får vi massa intryck om hur den här personen är, talar och

bor. Övningen spelar mycket på ens förutfattade meningar (som man kan hålla sig till eller krossa) och övningen gör det lättare att skapa en karaktär eftersom man utgår från *något* och inte bara ett blankt papper.

Mitt i skrivandet, hur aktiverar och intresserar man?

Nu är du igång med skrivandet, i skrivklubben eller på workshopen eller den där skrivuppgiften mitt i bokpratet. Därför tänkte jag ge ett par generella tips på vägen som jag själv har haft mycket nytta av. Kanske kan de hjälpa dig också.

1. Det bästa är att inte vara bäst! Glömmer du att handla mjölk till teet, det gör ingenting. För de två tjejerna du skickar iväg med en tjugolapp blir bästa kompisar på väg till Konsum. Läser du fel och stakar dig när du läser upp den första texten du valt ut? Tala om vad som är på gång, att du är nervös eller att det här kanske är första gången du har en skrivworkshop. Eller första gången du vågar ta med skrivuppgifter i ditt bokprat. Gruppen kommer garanterat att känna sig utvald och den känslan kommer att bädda för gemensamma upptäcktsfärder.

2. Frågan som lockrop och paus! Att slänga in en fråga är alltid bra. Den specifika frågan brukar vara effektivare än den allmänna. Den riktade frågan också. Man kan börja med att skicka frågan rakt ut i gruppen. Får man inget svar kan man rikta in den på någon eller några. Frågan är en kombimetod, den är lika bra för dig som för gruppen. Frågan kan du tänka på som ditt säkerhetsnät. När du tappat bort dig i din planering eller bara känner dig lite förvirrad en stund. Ställ en fråga om det du senast pratade om. Ställ två till. Be dem komma på viktiga frågor till författaren vars bok ni just pratat om. Sedan är du på banan igen och kan fortsätta.

3. Uppläsningen är viktig! Att alla läser vad det skrivit är viktigt. Om det är en stor grupp kan det bli långtråkigt att alla läser upp. Men det finns varianter. Hälften läser vid första skrivuppgiften och andra hälften av gruppen vid andra. De vänder sig två och två mot varandra och läser upp sina texter. Känns gruppen skör och ömtålig kan du läsa upp någras texter, de lyfter alltid den som skrivit. Eller så kan du be alla att blunda och sedan gå fram till en efter en av dem med en liten lätt hand på axeln, personen tittar upp på dig och vågar nu läsa sin text eftersom ingen ser på henne/honom. Den som blundar lyssnar dessutom oftare mycket, mycket bättre.

Läs mer av Malin Isaksson på sidan 143.

Nikolina Nordin

Nikolina Nordin är poet, dramatiker och redaktör för den poetiska nättidskriften fikssion. Hon är född 1991 och bosatt i Stockholm. För närvarande studerar Nikolina genusvetenskap vid Södertörns Högskola.

Foto: Josefine Thuresson

Lyra Ekström Lindbäck

Lyra Ekström Lindbäck är född 1990 i Sundsvall och bosatt i Stockholm. Hon är verksam som författare samt redaktör för nättidskriften fikssion. 2012 kom hennes debutroman Tillhör Lyra Ekström Lindbäck på Modernista. Hon har även skrivit för scenen.

Foto: Leo Nordwall

Digitalt och kollektivt skrivande

Internet är inte en plats som man kan "gå ut på", internet är ett medium som erbjuder en stor uppsättning verktyg, information, kanaler och distributörer. Internet är ett knippe av andra medier, och ett medel för kommunikation. Men på internet finner vi också flera roliga alternativ till den traditionella, torftiga pennstumpen. Som 90-talistpoeter anser vi oss vara experter på dessa former för alternativ textframställning, och nu tänkte vi presentera några av dem för er.

Internet. Det blir så konstigt att presentera något som är så normalt för en. Att skriva på internet. Många använder sociala medier som Facebook och Twitter. Nästan alla svenskar gör det varje dag. Men inte alla poeter. Varför inte? På internet kan man kopiera och travestera, maximalisera och kollaborera oerhört mycket enklare än genom analoga verktyg. På internet finns också flera olika forum för skrivande och skönlitteratur, på alla upptänkliga nivåer. Allt från fan-fiction (alternativa berättelser utifrån redan etablerad fiktion, skrivna av fans) till Dagens Nyheter, litteraturtidskrifter som erhåller statligt produktionsstöd, bokbloggar och en mängd olika typer av undergroundverksamhet. Man kan också använda internet för att skriva tillsammans. Kollektivt skrivande har länge betraktats som komplicerat, eftersom bara en person i taget kan hålla i pennan. Nu är det hindret undanröjt. Den här texten har vi skrivit tillsammans, i ett samskrivningsverktyg som heter etherpad. Mer om samskrivningsverktyg längre fram!

Ett roligt verktyg för att förvanska och förändra texter är Google Translate. Google Translate är en översättningsrobot som tolkar om valda textpartier från ett språk till ett annat. Det roliga med de här översättningarna är att de sällan är helt korrekta – och om man översätter texten i olika omgångar lyckas man ofta skapa helt absurda versioner av originaltexten. Låt oss köra ovanstående stycke några gånger genom processen för att exemplifiera vad vi menar:

översatt från svenska till finska till svenska igen:

Internet. Det är så konstigt att göra något som är så vanligt. Skriva på Internet. Många människor använder sociala medier som Facebook och Twitter. Nästan alla svenskar gör det varje dag. Men inte alla poeter. Varför inte?

Inte jättespännande. Men om vi upprepar processen tillräckligt många gånger får vi fram roliga, oväntade meningskonstruktioner och ordval:

översatt från svenska till finska till japanska till jiddisch till kinesiska till svenska:

Internet. Detta är något mycket märkligt är mycket vanligt. Skriva på Internet. Många människor använder sociala medier som Twitter och Facebook. Nästan alla svenskar gör varje dag. Poet, men inte alla. Varför inte? Med andra ord, på Internet, kunna konstruera lättare än analoga serum och samarbetsverktyg. Dessutom graden av fantasi, är Internet de nya grupperna, och mångfalden av skrivande. (Historien om romanen, i många fall har upprättat en fläkt) stöd och länder bokbloggar produktion av alla fan fiction, litterär tidskrift, och en mängd av fiktion baserad på dagsinkomst av underjordiska aktiviteter.

Människor i alla åldrar kan lära sig att använda Google Translate för att skapa poetiskt textmaterial som man sedan kan beskära, ändra om i eller utöka precis hur man vill. Google Translate kan med fördel användas i kombination med olika samskrivningsverktyg som till exempel etherpad eller Google Drive. Samskrivningsverktyg fungerar som öppna dokument som flera personer kan redigera i samtidigt. Med andra ord kan Nikolina ta bort eller ändra precis de här orden samtidigt som jag skriver dem. Jag (Nikolina) kan till exempel ändra namnet i föregående mening till "Lyra" utan

att behöva stryka något. Vi behöver inte ens träffas för att arbeta tillsammans, vi kan befinna oss på varsin sida av jordklotet och prata över Skype eller i ett chattfönster om vi vill. I slutändan, när texten har genomgått ett antal redigeringar, minns man knappt vem som skrivit vilket ord. Texten blir med andra ord en fullständigt kollektiv produkt.

Digitalt skrivande innebär inte bara utökade möjligheter till kollektivt arbete, det gör det också enklare att låta texten byggas upp av många intertextuella beståndsdelar – alltså klippa och klistra från andra källor. Varför lägga fokus på att producera massa ny text när man kan omformulera och leka med redan befintlig textmassa? En teknik som utgår från denna princip är cut–up. Cut–up är en anrik teknik som använts av såväl dadaister som William Burroughs. Som namnet antyder innebär det att klippa upp och dekonstruera för att hitta nya betydelser.

Ett enkelt sätt är att ta en tidning, klippa ut intressanta stycken/ord och klistra dem på ett nytt papper i den ordning man själv föredrar. Men digitala medier har revolutionerat möjligheterna för cut–up–skrivande! Sax och klister har blivit Ctrl+C och Ctrl+V. Kopiera från Wikipedia, Aftonbladet, din syrras twitterkonto, bibliotekets hemsida eller Google Translate och klistra in i ditt skrivprogram. Igen och igen.

Vi kan alla känna igen bilden av Författaren som sitter med ett blankt papper framför sig och kämpar för att komma på en historia. I och med digitalt skrivande, kollektivt skrivande och digital cut–up som metod kan man utmana redan givna föreställningar om skrivande och öppna upp möjligheterna för alternativa vägar för litteratur. Sjövilda poeter som kopierar och klistrar in, gör felaktiga översättningar och skriver mitt i varandras meningar omförhandlar den klassiska Författargestalten. Gränserna mot andra texter kan bli tunnare, både genom faktiska samarbeten och genom lån och förvrängningar av andras textmaterial. Detta är inte särskilt avancerat, vare sig litterärt eller tekniskt, och kunskapen om digitala verktyg som Google Translate och samskrivningsprogram kan användas för att producera mästerverk lika gärna som i en lekfull skrivövning för ungdomar eller barn.

Nämns i texten:

William S. Burroughs

Etherpad är ett webbaserat verktyg för
kollektivt skrivande

Jag tar aldrig en paus från skrivande. Jag är alltid skrivande, letande, tänkande. Bara för att jag inte har en penna i handen betyder inte det att jag inte skriver. Jag tror att de flesta skrivande personer kan relatera till det. Vissa känner kanske en separation mellan sig själv som skrivande person och sig själv som människa (vad nu det är). Jag är verkligen inte en av dem. Jag får inte skrivkramp. Jag tror inte på skrivkramp heller, för den delen.

Läs mer av Frank Berglund på sidan 97.

Foto: Petra Fågelholm

Jack Pagmar

22 åring med hatt på huvudet och pianojazz i fingrarna söker språkdirigenter för uppläsning av dynamisk poesi på valfri scen. Är oftast nyvaken, pretentiös, nedgrävd i litteratur och aningen neurotisk men med en lagom dos av självdistans. Finnes nedgrävd i mollskalor, fantasifoster och symbolik.
Hörs snart!

Vilken är din favoritbok?

Vurt av Jeff Noon! Det är nog den boken som har inspirerat mig mest.

Delvis tycker jag att Jeff Noons språk är helt fantastiskt, han använder det på ett helt eget sätt. För mig handlar boken om personlig utveckling och insikt och den har gett mig mycket.

Jack Pagmar är född 1990 i Stockholm. Just nu går han på Brunnsviks folkhögskola där han pluggar musik.

Att skriva för att höras

Du har fina bevingade ord i din dikt
Men min dikt är vingklippt av insikt
Ställer in siktet och min blick på målet
Målar sen av vad jag ser på med språket
Säg mig, är det mitt fel att allt jag ser på är så tråkigt?
Ännu en dag gryr full med ännu mer sattyg
Och folk som skjuter ifrån sig skuld och låter vänner få ta stryk
Att nånting är fel vet vi, men att se till helheten
Tycks vara ett på tok för krävande arbete, och samvetet
Har fått ett nytt anlete, två viljor fördriver tiden
Med att slita i dig, hör, dom pratar redan med dig
Satan är den ene och Lucifer den andre
Så du sopar rent din trapp och föser gruset till din grannes
Alla bara sköter sitt och ingen är framfusig
Skaffa vatten till ditt eget – När det brinner i grannhuset
Ändå klagas det på att jag bedriver poesi
Som faktiskt beskriver världen som en stinkande pissoar
Visst, du har fina bevingade ord i din dikt
Men min dikt är vingklippt av insikt
Ställer in siktet och min blick på målet
Målar sen av vad jag ser på med språket
Säg mig, är det mitt fel att allt jag ser på är så tråkigt?
Säg mig, är det mitt fel att allt jag ser på är så tråkigt?

Vingklippt av Kung Henry (Henry Bowers)

Jag skriver låttexter och poesi. Jag tror att jag definierade mig själv som en skrivande person någon gång strax innan högstadiet. Skrivandet kom innan musiken. När jag började skriva så var texterna tänkta för uppläsning. Jag började med att skriva raptexter och en nära vän gjorde musiken. Texter har alltid varit grunden till så gott som allt jag skapar och är vad jag fokuserar mest på. Förutom låttexter har jag också jobbat en hel del med spoken word/estradoesi, vilket innebär att skriva texter där fokus ligger på uppläsningen. När jag läser upp texter för en publik eller för en inspelning brukar jag ofta läsa till bakgrundsmusik. Någon form av lågmäld ljudmatta som en stämningsförhöjare. Just nu pluggar jag musik på Brunnsviks folkhögskola och är mitt i en fas där jag jobbar mycket med symbolik i mina texter. Jag arbetar under projektnamnet Skuggteatern.

Startsträckan för en text ser alltid olika ut för mig. Ibland kommer en text från ett koncept, en handling eller någon form av symbolik som jag hittar. Ibland läggs grunden till texten av en eller ett par rader som jag skriver ner och sedan utvecklar. Ibland kan jag få inspiration av en form eller en struktur, en dynamik jag kanske hittar i musik eller någon annans texter och får en idé om.

När skrivandet utgår från en förutbestämd form eller dynamik brukar texten komma naturligt eller så tar jag någon annan textidé som jag tycker funkade i sammanhanget. Lite som att skriva text till en melodi. När jag inte redan har en form utan bara har en handling försöker jag hitta en naturlig dynamik i texten. Ett tydligt sätt som mitt skrivande har formats av att jag rappar är hur jag delar in texter i rader. Rader och meningar förekommer ju så klart alltid i texter, hur man än skriver, men jag delar upp det väldigt tydligt för mig själv. Alltid också rent visuellt; en mening, radbyte med nästa mening skriven under den förra. Varje rad är egen, som ett fotsteg vidare i texten. Det formar också uppläsningen. En rad i taget. Fyra rader snabbt, fyra långsamt. Det är ett praktiskt sätt att skriva på när man skriver för uppläsning. Det blir enkelt att strukturera upp texten. Sexton rader i första delen, tjugofyra i den andra med en annorlunda dynamik. Det är som ett mätningssystem. När jag skriver jobbar jag alltid samtidigt med uppläsningen. Jag stannar upp ofta och läser texten högt för att känna hur det låter.

När jag skriver ser jag ofta texten i en form av dynamisk kurva. Ett exempel på sådana former som jag ofta går efter är att börja en text låg-

mält. I första versen/stycket läser jag det relativt långsamt och odramatiskt. Kanske lägger en grund för vad texten handlar om, skriver en introduktion samtidigt som handlingen eller temat börjar utspelas. Efter det brukar jag bryta texten till en ny vers som börjar mycket starkare. Ett högre tempo direkt och uppläst starkare. Ofta i samband med någon form av vändpunkt rent innehållsmässigt, så klart. När den mer dramatiska delen är över återgår jag till en slutdel där tempot sänks igen och jag avslutar.

Ett annat exempel som jag verkligen tycker om är att skriva en text som just ett crescendo. Ett enda långt uppbyggande. Texten och uppläsningen börjar lugnt och lågmält och allt eftersom stämningen och handlingen i orden stiger så ökar intensiteten i rösten. Stegringen kan pågå i korta sekvenser mitt i en text eller så följer den långsamt genom hela uppläsningen. Jag gillar att se hur någonting kan börja enkelt och lugnt och vid slutet av det hela har dramatiken stigit såpass mycket att det känns som en resa. Här jobbar jag mycket med volym och styrka i rösten.

En mycket effektiv sak att tillämpa i slutet av en sådan form är att i slutet av texten plötsligt sänka rösten. Ta ner tempot och styrkan i rösten. Avsluta avskalat. Man kan läsa en text som inte har någon större översiktlig dynamik och är ganska rak och då färga den med små skiftningar. Ett bra exempel är att när man skrivit en text hitta ett par rader och meningar eller ord utspjutt i texten som man alltid läser starkare. Vilket gör att dom sticker ut ur resten. En annan teknik att använda sig av är att ha återkommande rader. Lite samma tänk som en refräng eller en brygga i musik. Som ett textmässigt tema. Att avsluta varje stycke med samma ord. Eller att ha ett par meningar mellan varje stycke. Alternativt att börja och avsluta en text med samma ord. Jag tycker att det kan binda ihop en text på ett bra sätt, speciellt vid en uppläsning. Att läsa samma rad flera gånger på raken kan också vara effektivt. Där kan man till exempel också tillämpa ett mindre crescendo vid upprepningen.

Det viktigaste med att läsa upp en text är alltid hur du läser den. Hur du använder din röst. Det förhållningssättet jag tycker är bäst är att helt enkelt mena det man säger. Tro på texten och läsa den som att du vill berätta den för någon. När man bara pratar med någon så kommer till exempel betoning automatiskt och för att få en text att förmedla något och kännas innerlig kan man tänka att man hela tiden talar till någon. Till publiken, eller till någon som texten handlar om. Det ska alltid finnas en mottagare.

Det är viktigt att vara väldigt tydlig i sättet man läser. Om det är en mer lågmäld passage, tala lugnt och långsamt. Använd dig av konstpauser. Ha mycket eftertryck i orden. Om det ska vara dramatiskt, läs starkt. Våga ta i. Hög rösten och prata riktigt tydligt. Det kommer alltid att framstå mindre överdrivet för lyssnaren än för dig själv och det kommer vara mer intressant att lyssna på om du gör det tydligt. Om det ska läsas långsamt, våga ta pauser för effekt. Vid starka partier, tala högt men snarare tydligt bestämt än skrikigt. Det handlar mycket om att skådespela med rösten helt enkelt.

Jag jobbar mycket med rim när jag skriver. Rim betyder ju att ord har gemensamma vokaler och det gör väldigt mycket för just uppläsningen av en text om den innefattar rim. Det skapar ett naturligt flöde och en rytmik. Det vanligaste sättet att skriva rim är att placera rimmen vid slutet av en rad. Det gör att två rader, eller flera beroende på hur många gånger du använder samma rim, låter lite som en spegling av varandra. Om man skrivit ett rim i slutet av en mening/rad som rimmar i slutet av nästa så blir det en tydlig uppdelning. Att skriva med rim är ett bra verktyg för att göra en text rytmisk, men man kan också läsa nånting tydligt rytmiskt utan rim. Något som funkar bra är att testa att läsa upp det till musik och tänka på att lägga orden i olika mönster. Dela upp dom. Man behöver absolut inte rappa eller läsa dom i takt, istället kan man bara låta sig influeras av en stadig puls. Att ha bakgrundsmusik till en dikt kan ge många fler dimensioner och om man nyanserar rösten efter musiken har det en tendens att ge mycket liv och känsla i det man säger.

Här är en av mina lite äldre låttexter. Den här texten skrev jag efter att mitt förra band hade skrivit musiken. Låten hade redan en väldigt tydlig dynamik och jag jobbade mycket med att följa den, framförallt med rösten när jag läste den. De sista fyra raderna upprepades sju gånger på raken i slutet av låten, starkare och starkare, när jag framförde låten med musiken. Den är också skriven med flerstaviga assonansrim, vilket kanske är svårt att uppfatta om man bara läser den men blir tydligt om man hör den läsas upp. Testa att läsa den högt för dig själv, en rad i taget, om du vill.

*Om du hade vingar hur skulle dom se ut
Skulle du ha dom runt din kropp som ett extra lager hud
Försvinn ur mitt huvud mitt hjärta är nollställt
Om jag öppnar min famn igen har jag blivit korsfäst
Hittar mina fingeravtryck över dina läppar
Men om jag inte somnar ensam kan jag inte drömma om längtan
På morgonen kommer jag vara klädd för begravning
Och inse att mönstret i huden är självbiografiskt*

*Letar bland musik efter känslan du gav mig
Läser orden som jag skrev och sedan bränner jag bladen
Sjunger för mig nu spela den igen
Din röst liknar ett mönster av flygande fåglar
På hur den bryter ut i kaos för att sedan återsamlas
Om vi hade vingar skulle vi målat molnen svart
Om jag hade poesi i min fjäderpenna
Hade några vackra minnen varit säkerställda*

*Det enda som du blivit är bortglömda dikter
En röst mellan orden när pennan träffar pappret
En melodi som jag hör men inte vågar spela
För den låter exakt som när vi lämnar marken
Tystnaden har samlats på gator och vägar
Där vi sprang genom natten och letade efter fjädrar
Kände att vi levde
Om jag lyckas krossa mitt ansikte får du mina bästa bitar med dig*

*Om du hade vingar hur skulle dom se ut?
Skulle du ömsa skinn om dom fanns under din hud?
Om hon ville se dom skulle du visa dig naken
Och låta henne dra ut dom från under skulderbladen
Vi är nere till sista centiliter av värme
Och injicerar den till melodin på gitarren
Din röst skär sig och är som vackrast just nu
Medan min penna följer din kontur
Din hårda hud är en målarduk jag färgsätter*

*Skriver tills jag gråter för att tänja smärtgränsen
Dina ögon är svarta du blir kittlad av fjädrar
Och leendet jag gav dig ser ut som ärrvävnad
Varje ögonblick blir ristat i byggsten
Tills vi byggt ett fängelse och fängslat våran trygghet
Men det monstret har flytt till där känslan är fri
Och våra sista vingslag tar oss hela vägen dit*

*Det enda som du blivit är bortglömda dikter
En röst mellan orden när pennan träffar pappret
En melodi som jag hör men inte vågar spela
För den låter exakt som när vi lämnar marken
Tystnaden har samlats på gator och vägar
Där vi sprang genom natten och letade efter fjädrar
Kände att vi levde
Om jag lyckas krossa mitt ansikte får du mina bästa bitar med dig*

*Om jag hade vingar skulle jag bryta ryggraden
För jag skulle lyfta från marken snabbare än tillåtet av tyngdlagen
Vill bara skapa lite oljud
Och allting blir mörkt om du ställer det i motljus*

Nämns i texten:

Henry Bowers <http://henrybowers.com/>

Ord på menyn - Drinklistan

Gröna hissen

Välj ut två personer och ge dem varsitt namn. Skriv namnet på ett papper och skriv sedan ner vart de är på väg, en hemlighet om varje person och en sak från deras rum. Placera de två personerna i en hiss. Plötsligt stannar den mellan två våningar. De sitter fast. Vad säger de till varandra? Skriv en dialog, nu!

Citronvatten

Skriv i första person. Föreställ dig att du är på en varm plats och att du inte druckit någonting på hela dagen. Du svettas alltså och det är torrt i munnen och du har lite huvudvärk. Nu står det plötsligt ett vattenglas där och det är ditt. Hur känns det när du tar handen runt glaset med citronvatten? Isbitarna klirrar... Hur känns det när du för glaset till munnen och dricker? Skriv det!

Tequila Sunrise

Välj en miljö för din soluppgång, det ska vara en konkret plats som du tycker om och där du vet hur det ser ut. Aktivera minnet genom att blunda och tänka på platsen. Försök se detaljer. Välj en av de här två känslorna: glad eller ledsen. Skriv om en person som står på din soluppgångsplats och är glad/ledsen. Skriv ner allt hon/han tänker på.

Läs mer av Malin Isaksson på sidan 143.

A close-up portrait of Pernilla Glaser, a woman with short dark hair and blue eyes, looking slightly upwards and to the right with a gentle smile. She is wearing a dark top. The background is dark and out of focus.

Pernilla Glaser

Ivrig språkoholist med grav optimism söker olikasinnade för vingliga samtal.

Foto: Elisabeth Åsbrink

Bok: Utopia av Wislawa Szymborska.

Med en schysst diktsamling slår man världen med häpnad.

Pernilla Glaser är född 1972 i Stockholm och bosatt i Gustavsberg och är författare och dramatiker. Hon undervisar i kreativa processer på Kungliga konsthögskolan och är ansvarig för Lab 13, ett laboratorium för kreativ metodikutveckling på Riksutställningar.

Författarbesök: dialogen mellan läsande och skrivande

En författare sitter på tåget. Förmodligen har det stannat till i Hallsberg. Väskan med de egna böckerna ligger på hatthyllan. De kommer att kosta 80 kronor signerade ikväll. Rena fyndet. "Till Lotta, sluta inte att skriva", och så en oläslig namnteckning. Författaren är en handelsresande i sig själv. Kanske kikar hen på sina anteckningar och undrar om hen har valt för långa stycken att läsa ur sin bok. Tänk om ingen kommer? Det blir tungt att bära hem alla osålda böcker.

Ett bibliotek kan vara den mest självklara scenen för en författare och bibliotekarien är både regissör och medspelare. Författare känner sig hemma bland böcker. Om någon ställer fram mineralvatten och frågar intresserat om vad vi gör blir vi oändligt tacksamma.

Man skriver en bok, inlåst bland sidorna och de egna tankarna. Man ser läsare för sin inre blick. Ibland är man så trött på sin inre blick att man vill springa därifrån (fast det går ju som bekant inte). Man undrar, ofta, om någon enda varelse kan förstå och gilla det man berättar. Och sen får man belöningen. En bibliotekarie som bjuder in mig. Ett anrop, en signal från litteraturens fyrvaktare. "Styr hitåt, vi vill tala med dig." Det är snudd på ett mirakel.

Att skriva är att berätta någon annans berättelse med egna ord. Jag tar bitar av tomma intet och klär på det språk. Fantasi, drömmar och speku-

lationer blir gestalter i mitt språk. Oskrivna syntes de bara från mitt håll, skrivna kan vi båda se. Även en självbiografi är en fiktion just i det att språket klär på erfarenheterna och ger dem språkets gestalt på pappret.

Att läsa är att uppleva sin egen berättelse med någon annans ord. Både att skriva och att läsa är mycket intima handlingar. Även något som läses högt för någon annan framkallar inre bildvärldar och förnimmelser som bara lyssnaren till fullo kan äga. En stark läsupplevelse liksom en stark skrivupplevelse kan få dig att glömma tiden, hoppa över lunchen och spola upp dig på andra sidan trycksvärtan, skälvande, lite öm, på en gång utmatad och upplyft. Läsupplevelser kan vara som en inre familj. Den du själv har sökt och valt. Den som aldrig sviker.

Författarens verk vilar hos läsarna och deras upplevelser är vad som ger verket betydelse och mening. Författare ska inte vinna över sina böcker. Harry Potter är coolare än Rowlings. Katniss Everdeen är häftigare än Suzanne Collins. Ändå är författaren någon man ofta längtar efter att se. Man vill liksom att hen ska kliva fram ur verkets skugga, avklädd sin fiktion och hälsa.

Ett författarbesök är en plats där mångas egna, intima upplevelser kan bli allas delade upplevelse. Ingen förstår mina favoritböcker som jag, ingen kan tolka författarens ord på samma sätt. Men att möta andra som brinner (och inte så sällan visst på samma sätt) sammanfogar ett unikt kalejdoskopiskt möte. Och författaren är där. En smula avslöjad (Jaha så hen är rödhårig! Blå tröja! Va? Skriver på en Mac? Dricker inte kaffe? Otroligt så lite man vet.)

För ett bibliotek som vill arbeta med dialogen mellan skrivande och läsande, eget språk och andras, är författarbesöket rena påskägget. Vilken författare kommer? Vilka läsare hittar dit av sig själva? Vilka borde dyka upp? Hur kan man prata om förväntningar och föreställningar vi har om skrivande och läsande i allmänhet och just den här författaren i synnerhet? Hur kan vi förbereda oss genom att läsa tillsammans eller skriva inspirerat tillsammans?

Tänk er, till exempel, att biblioteket börjar lägga ut ledtrådar i hyllorna. Små lappar "Tidigt på morgonen, sent på seklet, Cricklewood Broadway – Första meningen i hennes första bok." Små aptitretare. Personalens favoriter i författarens produktion. Eller författarens favoritböcker uppställda och möjliga att låna. Kanske utan att avslöja vem författaren är "Den tionde

mars kommer en fantastisk författare hit på besök. Det här är fem böcker som inspirerat henne. Vet du vem det är?"

Kanske en skrivarcirkel special där man läser en av författarens böcker och skriver noveller inspirerade av den. En skrivtävling "Är du Sveriges Zadie Smith?" (ja det var hen). Eller "Kan du göra en film med din mobilkamera inspirerad av "Vita tänder?" (ja det var den som den första meningen kom ur).

Alla bibliotek är inte för alla besökare men varje bibliotek är en plats för många olika sätt att förmedla och ett författarbesök är en möjlighet att förmedla oemotståndligt. Information är oftast det man behöver minst av. Däremot är tramsiga detaljer och lockande erbjudanden något som båd-
dar bättre för ett uppsluppet samtal. Ett författarbesök är ju lite som att träffa någon för första gången i verkligheten som man nätdejtat ett tag. För att det ska bli ett bra möte behöver biblioteket prata med författaren om vad de vill. Det låter kanske självklart men sker ytterst sällan. Författaren uppfattas oftast som en artist som ska dyka upp med den egna trollerilådan, underhålla och sedan försvinna. Men om biblioteket har funderat på vad för sorts samtal som kan bli av författarens besök kan de få ett helt unikt författarbesök. Var ska det äga rum? Kaffe eller vindruvor? Skämt eller allvar? Inbjudna skolklasser eller PRO? Förberedda frågor eller spontan utfrågning? Amatörteatern som läser högt eller författaren själv? Prata med författaren och fråga om hens idéer och erfarenheter? Bestäm saker tillsammans. Och avslöja för besökarna att ni har talat med varandra. "Hen har lovat att avslöja en hemlighet om inledningskapitlet." "På slutet blir det otäckt." "Hen tänker inte svara på det där ni vet."

Poeten Lemn Sissay säger att mötet mellan författaren och bibliotekarien är mötet mellan två kreativa. Bibliotekarien behöver alltså igenkänna att hen också är en kreatör vars kapacitet som läsande yrkesmänniska behövs. Ett författarbesök ska begås med humor, värme och precision. Uppfyll era egna drömmar på biblioteket med vem och hur ni bjuder in.

Hur jag vill bli förmedlad beror på vem jag är och vad jag bär med mig av eget språk och uttryck. Vet biblioteket vilka besökarna är? Hur tar man reda på det? Genom samtal eller små enkäter? En persons litterära kondition kan se ut på många sätt men försvinnande få bibliotek (jag räknar här till noll) har litterära hälsodeklarationer. Man skulle nästan kunna tro att många bibliotekarier är rädda att störa besökarna med sitt intresse för dem.

Men hur kan man bjuda någon på någonting om man inte vet vad den personen gillar? Då återstår bara att informera och svara på frågor och hela det roligaste påprackande förmedlande uppdraget går i stöpet. En lyckad litterär påprackning är påläst. Det behöver inte vara så strängt men det kan vara ett sätt att få reda på något verkligt viktigt; är språk något självklart för besökaren eller är det trubbigt och otympligt? Kanske har hen många språk som hen svingar sig elegant mellan som en trapetskonstnär, eller så upplever hen det mer som att hoppa mellan förrådiska isflak som hotar att välta ner i ett magplask av otydlighet? Och vad är besökarens språkliga verktyg? Är den här personen den som alltid kom med en fyndig kommentar som fick klasskamraterna att vrida sig? Har hen bäddats in i böcker och berättelser så att doften av trycksvårta luktar hemma? Eller är boken ett krav med bokstäver som sticker i ögonen, en lång tröstlös vandring mot ett oklart mål?

Om du vet vem du har att göra med då kan du utmana, överraska och retas. Du kan förmedla på många sätt. Och du kan göra det i en obruten dialog.

En författare på biblioteket är exklusiviteten som ger inklusiviteten mening. Hen kommer en gång, som en astronaut som rest längst dit bort med språket och återvänt för att berätta om vad hen sett på vägen och vilka överlevnadsknep hen har (jo det är sant, vi frågar samma saker; vad äter man, kan man sova därute, längtar du inte efter familjen). Hen är något säregnet i kraft av sitt författande och sitt författarskap. Och det är just den polen av egenart, oåtkomlig mystik och svindel som gör det intressant med det vi också gör på biblioteket. Skapar villkorslös delaktighet, generös tillgänglighet, plats för egna röster och plats för alla röster.

Ett författarbesök behöver en tolk. Det bästa är när bibliotekarien tar plats på scenen bredvid författaren och talar om språk, läsande och skrivande. Att ställa frågor om språk kräver en särskild färdighet men att lyssna på svaren är spännande för alla. Bibliotekarien har redan den färdigheten även om hen ibland (oftast) inte tror det själv. Hen är en människa som brinner för böcker på ett osentimentalt sätt. Oftast fläckvis spränglärd och ärlig i sin personliga mening när hen vågar yttra den.

När bibliotekarien frågar författaren om språket är lent eller motsträvt, om det ligger i osorterade högar ur vilka berättelsen kryper fram eller om det är mer som en doftande trädgård av ord där författaren väntar på att bli

uppsökt av sin historia då ger hen besökarna något mer än författarens svar. Hen ger sig själv som läsare och dubbelexponerar biblioteket som plats för just dessa två, läsande och skrivande, i levande möte.

Öppna sedan glassbaren (en bar är bra att ha på alla litteraturscener), låt publiken betala första glassen med ett rim och känna att de har varit med om något som bara kan ske en gång.

Nämns i texten:

JK Rowlings – *Harry Potterböckerna*
Suzanne Collins – *Hungerspelen-böckerna*
Zadie Smith
Lemn Sissay

Under det senaste året har frågan om hur jag arbetar med andras skrivande knoppat av sig och satt igång nya funderingar hos mig om skriv och språkspridning. Jag har vänt och vridit på frågan om hur biblioteks arbetare skulle kunna jobba med kreativt skrivande i sin vardagsverksamhet. Hur skulle skrivandet kunna infiltrera biblioteket och göra det till en plats inte bara för läsande utan även för skrivande? Skrivandet och läsandet som två möjliga ingångar till att erövra ett eget språk. En dubbeldörr istället för en enkeldörr och med det en ökad chans för de som står på utsidan att komma in. I det konkreta biblioteksrummet men också i språket.

Läs mer av Malin Isaksson på sidan 143.

Malin Isaksson

Ljushårig författare med
bøjelse för bibliotek söker en
bibliotekarie, eller helst en hel
hop, för att undersöka hur det
kreativa skrivandet på bästa
sätt ska kunna smitta ner hela
bibliotekskroppen.

Foto: Henrik Johansson

Vad brukar du skriva om i dina böcker?

När jag skriver handlar det alltid, på något sätt, om kärlek och fight. När jag jobbar med andras skrivande gäller samma sak. Hon/han som skriver går en fight för att ta sig in i sitt språk och sina berättelser. Jag står intill som inspiratör och ordkunnig stödperson.

Malin Isaksson är född 1972, uppvuxen och bosatt i Stockholm. Hon har skrivit ett antal böcker, senast romanen "Rör vid mig!" som kom ut på Bonnier Carlsen och romanen "Isnätterna" som kom ut på X Publishing förlag. Malin arbetar även som skrivpedagog.

Konsten att förvalta ett ögonblick

Jag har funderat mycket på två frågor: hur ska jag göra med mig själv för att kunna skriva och hur ska jag göra med andra för att inspirera dem att skriva? Mellan de två frågorna finns förbindelselänkar. Från arbetet med mina böcker och min egen undersökning av min skrivprocess har jag hämtat kunskap och näring till frågan om hur jag kan inspirera andra till att börja skriva. Men det finns också skillnader. Jag är exempelvis mycket mer intresserad av att skriva om och diskutera frågan hur jag gör för att väcka andras intresse till att fatta pennan eller lägga ner fingrarna på tangentbordet och formulera än att skriva metatexter om min egen skrivprocess. Under det senaste året har frågan om hur jag arbetar med andras skrivande knoppat av sig och satt igång nya funderingar hos mig om skriv- och språkspridning. Jag har vänt och vridit på frågan om hur biblioteksmedarbetare skulle kunna jobba med kreativt skrivande i sin vardagsverksamhet. Hur skulle skrivandet kunna infiltrera biblioteket och göra det till en plats inte bara för läsande utan även för skrivande? Skrivandet och läsandet som två möjliga ingångar till att erövra ett eget språk. En dubbeldörr istället för en enkeldörr och med det en ökad chans för de som står på utsidan att komma in. I det konkreta biblioteksrummet men också i språket.

I funderingarna kring hur skrivinfiltrationen skulle kunna gå till har mitt arbete med kursen *Ordet som verktyg*, en skrivkurs för barn- och ungdomsbibliotekarier från Stockholms län i Regionbibliotek Stockholms regi, varit viktig. *Skrivboken* är också en idé tätt sammanlänkad med kursen.

Alla de bibliotekarier som medverkar i *Skrivboken* gick även på *Ordet som verktyg*. Men för min del har också projektet *Välkommen till orden*, där bibliotek Plattan i Stockholm varit huvudman och där jag är involverad, varit av betydelse. Även mina besök och mina skrivworkshops på PUNKTmedis, det första stora ungdomsbiblioteket i Stockholm med både en relativt stor bemanning och en jämförelsevis stor biblioteksyta och ett nu mindre men fortfarande ganska stort workshoputbud, varit betydelsefull. Det jag hört från ungdomar om PUNKTmedisstämningen och det jag hört från bibliotekarierna om att arbeta med kultur i ögonhöjd gör mig nyfiken. Hur går det till med den där ögonhöjden och vad ger den? Jag gick in på PUNKT en dag när jag hade vägarna förbi. Britt-Marie Ingdén-Ringselle, som jag inte hade träffat förut, stod i PUNKTinformationen. Jag började lite trevande att berätta om *Skrivboken* och sa att jag hade en idé om ett samtal. Att kanske kunde vi träffas och prata lite om ungdomar, tilltal, ambitioner och bemötande... I nästa sekund stod både jag och Britt-Marie med våra mobiler i handen och letade efter ett passande datum, hittade ett och spikade det.

Det gäller att fokusera på ungdomarna och fånga tillfället i flykten när det händer någonting. Som till exempel igår, jag hade käkat ... jag kollar ju alltid på Facebook och så såg jag att vi hade fått en förfrågan om ett Harry Potter-event i december, och jag svarade direkt. Sedan på tjugo minuter hade vi bestämt det här eventet, det blir första december, en lördag. Nu ska man ju egentligen inte sitta hemma på sin fritid ... men jag kan ju inte låta bli. När man får syn på något... då ska man ju fånga upp det. Jag tror att det är så vi måste jobba... sådana där saker kan man ju inte riktigt schemalägga.

Så säger Britt-Marie och böjer sig fram över bordet i det lilla köket innanför PUNKTmedis. Kollegan Anne Dehaim sitter intill henne och de märks att de båda gillar varandra och gillar att prata om hur de jobbar. De tänker tillsammans, samtidigt som de pratar, det är min reflektion.

Sådana där saker kan man ju inte riktigt schemalägga, så avslutar Britt-Marie sin replik. I den där avslutande meningen tror jag att det ligger något viktigt. En möjlig strategi. Det där svärfångade som Britt-Marie benämner som "sådana där saker". Här tror jag att det handlar om ett finlir som inte så lätt låter sig fångas i ord. Dessutom är det kopplat till individen och

därmed svårt att generalisera. Jag tror att tonläget i språket på det svarsmejl som Britt-Marie skickade till de ungdomarna som efterfrågade ett Harry Potter-event har betydelse. Hur snabbt Britt-Marie svarade. Hur mycket hon kan om Harry Potter och om hon själv är intresserad av fantasy eller inte. Kanske skulle man kunna summera det som den Britt-Mariska stilen. Just Britt-Maries kunskap och hennes sätt att förhålla sig i dialogen med ungdomsbesökarna på PUNKTmedis. Lite längre fram i vårt samtal säger Britt-Marie så här.

Det märks ju direkt om det är "fel" person som bemannar PUNKT-informationen. Det funkar inte, man signalerar ju med hela sitt kroppsspråk om man tycker det är roligt att ungdomarna kommer hit eller inte, eller om man gömmer sig bakom datorn.

Det gäller alltså att vara alert och lyhörd om man står i PUNKTmedis-informationen, så tolkar jag det som Britt-Marie säger. Jag skulle utifrån min erfarenhet av att jobba med ungdomar vilja lägga till att det också är viktigt att vara ärlig, eller i kontakt med sig själv eller med den man är just idag. Det som jag i stycket ovanför försöker fånga genom att skriva den Britt-Mariska stilen. Jag upplever alltid ungdomsgrupper som extremt lyhörda. De är utrustade med både parabler och olika förstärkningsteknik i avlyssningen av varandra, stämningen i rummet men även av mig. Jag upplever också ofta ungdomsgrupper som väldigt empatiska och förstående, men det finns en reservation, OM jag själv är ärlig. Här handlar det inte om att jag tycker att man ska spilla ut hela sin personliga problematik men jag har upplevt att det finns ett värde i att säga något. Jag spetsar nu till det för att försöka förklara vad jag menar. Om jag ska ha en skrivworkshop med en ungdomsgrupp samma dag som en nära vän blivit allvarligt sjuk så vet jag att det kommer att märkas på mig. Därför börjar jag workshopen med att läsa en av mina egna favorittexter om döden, kanske mest för min egen skull. Jag kommer att läsa texten med mer nerv och inlevelse än jag brukar på grund av det läge jag själv är i. Det märker de parabolutrustade ungdomarna direkt. Sedan förklarar jag att jag ville börja dagen med just den här dikten för att jag har en vän som är mycket sjuk. Efter det går jag vidare som vanligt med min skrivworkshop. Om man skruvar ner det hela från en Extremsituation till en mer vardaglig så skulle kanske exemplet med min ordblindhet kunna visa på samma sak. Jag stavar ganska dåligt och när

jag blir nervös, stavar jag ännu sämre. Jag vet att mitt lilla handikapp kommer att avslöjas av ungdomsgruppen. De kommer att se att jag stavar fel på whiteboarden och hur jag än anstränger mig så kommer jag att misslyckas. Jag säger därför alltid att jag stavar dåligt och ber ungdomarna om hjälp. ”Om jag skriver fel kan ni väl bara hojta till”, brukar jag säga. Efter det följer två standardreaktioner. ”Va, kan inte du stava, du som skriver böcker?” Och, ”jag stavar också dåligt”.

Britt-Maries replik om det väsentliga i attityden hos den som bemanar PUNKTmedisinformatiken och mina erfarenheter av ungdomar från mina otaliga skrivworkshopsituationer tycker jag har en sak gemensamt. Ingen av oss underskattar ungdomarnas utrustning, parabolerna och förstärkningsapparaterna, som de riktar mot oss för att läsa av vilka vi är och vad vi tycker och tänker. Ska det möte bli av, som jag tror att både ungdomsbesökaren på PUNKT och deltagaren på min skrivworkshop vill ha, så krävs det att jag och Britt-Marie kan fånga ögonblicket som erbjuds oss och att vi sedan förvaltar det med omsorg. Det är här ögonhöjden kommer in. Jag ser på den som ett bra verktyg för att förvalta ett möte. Då kan mötet växa till en serie av möten och en slags relation kan växa fram. Resultaten av relationen blir i Britt-Maries fall att den unga besökaren blir en stammiss och i mitt fall att den unga deltagaren på min skrivworkshop kastar sig ut i sitt eget språk och bland sina egna teman och skriver egna texter.

I köket innanför PUNKTmedis ungdomsbibliotek böljar samtalet vidare. Anne och Britt-Marie diskuterar om det där med ögonhöjden som en strategi.

Britt-Marie: Det är kultur i ögonhöjd alltså, det är det som ska genomsyra: med, av och för ungdomar, att vi ska vara dom goda närvarande vuxna. Vi ska inte ta över, vi ska inte styra och ställa, utan låna ut redskapen. Vi kan vara samtalspartners, men initiativen och allting genomförs, som nu i lördags, då det var ett Twilight-event så fixade de allting själva och... Det är ju så underbart att se det här, att det funkar, vi kan vara... jag är vakthunden som ser till att dom får vara ifred och inte blir störda av fel vuxna och sånt. Jag tror att det är jättemycket det.

Anne: Och sedan som jag sade, det händer inte över en natt att vi lär av varandra och jag tror att... Jag har lärt mycket av Britt-Marie. Att

våga, liksom, för ibland så kan man känna sig lite lost. Man ser i en platsannons hur man ska vara för att kunna jobba med ungdomar, då kan ju många bli tveksamma. Men det är ju någonting man måste öva upp också, man måste ju få en chans att hitta...

Britt-Marie: Hitta sitt tonläge.

Anne: Ja! Det som är jag, för vi gör inte samma, även om vi jobbar med samma öppenhet, så är vi ju olika personer allihop.

Britt-Marie: Ja, det är det som är så skönt. Och det är ju så kul när vi är flera. Nya som kommer in i arbetsgruppen med andra erfarenheter och stilar. Att få spelrum, för det är ju det som är så skönt i den här gruppen att det är ingen som... vi säger inte att man måste göra precis på ett sätt, för då skulle det inte... då skulle vi stagnera, utan vi måste pröva alla möjligheter. Det kan bli fort och fel. Men vad då? Det är ingen som lägger sig ner och tvärdör direkt för att dom inte får en bok som man har råkat ställa på fel ställe. Vi jobbar ju inte i akutsjukvården som tur är.

Anne: Det är det där också, att man måste våga göra fel. Jag som har jobbat här så länge och vi har gjort ett antal fel och vi har varit på varandra. ”Hur kunde du göra så där?” Varit lite tråkiga och hårda. Men det har förändrats, nu har vi vågat uppmärksamma det som inte har gått bra och haft en dialog kring det.

Britt-Marie: Ja, man kan säga ”Hur tänkte du nu?”. Att det kan ha varit mer så här anklagande, det kan jag ha upplevt under tidens gång. Nu känns det mysigt att man pratar om verksamheten och vad man gör och inte gör. Det har vi nog blivit mycket bättre på med tiden. Och det beror också på att vi har fått in nya i arbetsgruppen och det har förändrat, men det är en öppenhet, det sker ju en utveckling också, även om man är vuxen.

Här tror jag att det finns något viktigt där ögonhöjden är den gemensamma faktorn.

Vad gör samtalet mellan bibliotekarierna i köket möjligt? Vad gör det möjligt för personalen på PUNKTmedis att jobba med bemötande i ögonhöjd?

Samtalet i köket blir möjligt på grund av mig och Britt-Marie. Att jag gick in på PUNKT och frågade och att Britt-Marie tog min boll på volley – direkt där och då bestämde vi en tid för samtalet. Här hade Britt-Marie samma hållning till mig som till ungdomarna som kommer med sina frågor om böcker eller kurser eller idéer. Det handlar alltså inte exklusivt om ett bemötande av ungdomar utan är mer universellt, oberoende av ålder. Jag tyckte det var superkul när jag träffade Britt-Marie första gången och gick från PUNKT fylld av energi, påmind om att saker och ting faktiskt är möjliga. Britt-Marie gjorde också ett val där och då i stunden. Trots att hon och Anne har mycket att göra så tyckte Britt-Marie att det fanns ett värde i att lägga tid på en diskussion om bemötande av ungdomar och ögonhöjden som strategi. Ska man spetsa till det lite kan man säga att hon bedömde samtalet som viktigare än att varje bok hamnar på rätt plats på hyllan. Som jag ser på det rörde Britt-Marie plats i vardagsbiblioteks-kaoset för ett samtal som inte hade direkt inverkan på eller relevans för eller hjälpte till att jobba undan i den ändlösa raden av biblioteksgöromål. Kanske gjorde hon det för att hon själv är intresserad av frågorna eller har insett vikten av den här typen av samtal. Eller för att hon har den där befriande hållningen som också märks i det hon säger: *Det är ingen som lägger sig ner och tvärdör direkt för att dom inte får en bok som man har råkat ställa på fel ställe. Vi jobbar ju inte i akutsjukvården som tur är.*

Den andra frågan jag ställer mig efter dialogen mellan Britt-Marie och Anne handlar om hur de kommer in i ett ögonhöjds-läge, vad dom gör för att komma dit och om man kan få några svar på den frågan i deras dialog. Anne pratar om att det är en stegvis förändring, den sker inte över en natt. Jag tycker mig också ana hennes tveksamhet inför om hon verkligen skulle ta steget att börja jobba som ungdomsbibliotekarie, då för många år sedan. Det är en viktig tveksamhet för att jag tycker att den pekar så tydligt på en irriterande misskommunikation. Det säger Anne också själv. Att platsannonsen kräver något specifikt av den som ska jobba med ungdomar men att platsannonsen inte stämmer överens med verkligheten. Där handlar det om helt andra kvalitéer. Att få tillfälle att öva, göra fel och reflektera över det. Försöka igen. Växa in i rollen och hitta sin egen stil. Det som är Annes sätt att bemöta och prata med ungdomsbesökaren som letar efter en tokrolig bok där en femtonårig tjej är huvudperson. Eller det som är Annes sätt att stå i PUNKT-informationen. Som Britt-Marie säger så fint, att hitta sitt

tonläge. Alltså gäller det inte bara att hitta ett sätt att bemöta ungdomsbesökaren i ögonhöjd utan just Annes sätt att bemöta ungdomsbesökaren i ögonhöjd. Eller Britt-Maries sätt, hennes tolkning och praktik av konceptet att möta någon i ögonhöjd. Hur har Anne och Britt-Marie gjort för att hitta fram till sina bibliotekarie-alter egon? Jag tycker mig se ett par verktyg som jag tror är användbara för att få ett gäng bibliotekarier att hitta ögonhöjden. Både Anne och Britt-Marie ser på samtalet som ett arbetsverktyg. Det är via samtalet mellan dem som de kan hitta sina olika sätt och stilar. Det är via samtalen de ger varandra mod att testa nya grejer, att utmana sina gränser. Det är genom att hålla det högt i tak som olikheterna blir möjliga och gör en slags flerfärgad bibliotekarierabatt. Kan man säga att det är först när personalgruppen kan förhålla sig i ögonhöjd med varandra, internt, som ögonhöjden kan bli den strategi som biblioteket kommunicera till sina besökare?

Här märker jag att min vinkling mot ungdomar inte längre är relevant. Det här gäller inte bara ungdomar och barn. Inte heller bara skrivkurser, bokprat och personliga boktips på ett bibliotek. Vem vill inte befinna sig i ögonhöjd, gammal som ung? I kassan på Ica, på biblioteket eller med sin partner? Jag gillade ju Britt-Marie direkt, där hon stod bakom disken i PUNKT-informationen och tittade mig i ögonen. Log och förflyttade sig från bakom disken och tangentbordet till kortsidan av pulpeten så att vi stod mer mitt emot varandra. Lite närmare och utan bordet och datorn mellan oss. Det blir en kontaktskapande gest. Inget Britt-Marie tänkte ut att hon skulle göra skulle jag tro, utan något hon bara gjorde. En yttring av en inställning med fokus på att få till stånd ett möte mellan två personer. En nyfikenhet som gestaltas i en praktisk handling.

Det där tonläget, att mötas i ögonhöjd, att våga stava fel på whiteboard-tavlan, att vara på sitt eget sätt, det vill jag kalla en grundförutsättning för att leda en framgångsrik skrivworkshop. Framgångsrik i den bemärkelsen att alla skriver egna texter. Här är det något mellan min strategi som skrivpedagog och Britt-Maries och Annes syn på sina bibliotekarieroller som är identiskt. Sedan är det en hel del av bibliotekariens kunskaper som jag saknar, nästa alla, förutom den att jag kan ganska mycket om böcker. Det är också en hel del av mina skrivkunskaper som författare och min erfarenhet av skrivpedagogiskt arbete som Anne och Britt-Marie inte har. Men jag skulle säga att den bibliotekarie som tagit sig fram till sitt eget tonläge lätt

kan samla ihop ett par skrivövningar från den här boken. Välja ett tillfälle i sin biblioteksvardag och testa. Skriv dagens dikt med en klass 4 som kommer till biblioteket på studiebesök. Be den håglösa eller bångstyriga klass 9C att skriva texter på temat hopplöshet och hårighet. Var beredd nästa gång du ser att en del där läggs bak i klass 7 som du just tagit med in i den nya ungdomshörnan inte riktigt ser ut att hänga med på ditt boktips. Kan du nå fram till de bokfrånvända via deras eget skrivande? Kanske tycker du att det skulle vara spännande att testa. Kanske kan du sätta testandet i system och låta det bli en strategi, en hållning. Att testa sig fram i skrivandet med barn och ungdomar på ditt bibliotek.

Käraste bibliotekarier!

Allting i livet är inte alltid lätt. Det finns saker som kan upplevas som svåra, obekväma. I svåra stunder hjälper ingenting förutom det bästa; svårt ska med bäst fördrivas. Käraste! Aldrig aldrig mer kommer ni vara någonting förutom bäst. Här, här kommer det som ni alla har väntat så innerligt på:

attitydlistan enligt mig, Siri. En lista att hålla i handen eller hålla i havet, ni bestämmer.

No. 1: **Snäll.** Snällhet är en mycket underskattad egenskap. Snälla personer är det bästa jag vet, så därför tänker jag att *snäll* kan vara något att vara mot deltagarna. Jag tänker att snällheten kan bidra med många viktiga stämningar i gruppen. Känslan av att vara välkommen och tillräcklig, till exempel.

No. 2: **Lyhörd.** Människor har en tendens att inte alltid göra som vi tänkt oss. Plötsligt har allt blivit fel och någon springer på bordet och någon annan gråter av prestationsångest. Bibliotekarier, åh, bibliotekarier, det tjänar ingenting till att gå händelserna i förväg, men i vissa situationer kan det vara en god idé att ha ett par vilda kort i ärmen. Det kan vara bra att där och då (i kaoset, i gråten) se till gruppens behov, känslor, viljor. Kanske är det dags för en fika, en gruppkräm (vad vet jag?)

No. 3: **Fikasugen.** Fikat är det absolut viktigaste!!!!!!! (om det är en attityd kan diskuteras.) Alla behöver vi fika, det är inget att tala om. Förslagsvis i mitten av sammankomsten, men det är faktiskt upp till er.

No. 4: **Deltagande.** Var inte översittaren! Delta aktivt! I övningarna eller i aktivt tidtagande! Spotta på darsigheten, spotta på översittarheten!

No. 5: **Inspirerande.** Var inspirerande! Typ ha på dig en spexig tröja! Var en eldsjäl! Tyck om det du gör! Låtsas att du vet allt! Tänk så här: en god inspiratör är bättre än en hylla full med böcker, som någon kloker en gång sa."

No. 6: **SpråkligOfascist.** Det finns inga fel! Det tjänar ingenting till att vara språkfascist! Ordet måste vara fritt, för hur ska annars något nytt och fräscht uppkomma? Skriver någon en musikal i tre akter istället för en haiku är det så det är och så är det med det. Allt är okej, allt måste komma inifrån sig själv. Så det så!

No. 7: **Läsande.** Ta hjälp av andra författare! Det finns så många som har gjort så mycket bra och det är dumt att förkasta det. Läsandet är en viktig del av skrivandet! Tipsa om böcker! Läs tillsammans! Insup! Prata om favoritböcker! Sno!

No. 8: **Pro-rolig.** Och sist ut är nöjet! Kom ihåg att ni ska ha roligt tillsammans! Växa i varandras armar! Och aldrig, aldrig mer vara rädda eller vara någonting förutom det allra bästa: det bästaste.

Och det här allra käraste bibliotekarier är allt ni någonsin kommer behöva veta innan ni kastar er ut där, i litteraturen, i pennan, i *konsten*.

Lycka till,
(ring om det är något ni undrar)

Siri Fjellman

PS. sprid attityden, sätt upp den på kisseriet (eller på annan ort). DS.

Länkar

fanfiction.net

Över en miljon fanfictionberättelser baserade på filmer, spel, tv-serier, manga och tecknade serier. Här finns också massor av berättelser på svenska upplagda.

swedishfanfiction.webs.com

Svensk sida med fanfiction

kapitel1.se

Svensk sida att lägga upp egna alster, ge och få respons samt läsa andras texter.

squoosh.se

Många skrivtips, möjlighet att lägga upp texter och skapa egen bok.

http://www.youtube.com/results?search_type=&search_query=johanna+thydell+f%C3%B6rfattarskola&aq=f
Författaren Johanna Thydells skrivarskola.

sockerdricka.nu

”Poesins oasis på internet” enligt dem själva! Lägga upp texter och få respons.

estrادpoesi.com

För den som vågar!

storytelling.se

Fabula storytelling berättarkompani

Böcker och tidskrifter

Ponton ponton.nu

Litterär tidskrift för och av unga 14–21 år, utkommer med 4 nummer per år.

Skriva tidningenskriva.se

Tidning om skrivande ur många aspekter.

Katarina Kuick och Ylva Karlsson – *Skriv om och om igen*.

XPublishing 2009

Hur mycket inspiration som helst!

Annika Nasiell och Maria Ström – *Börja skriva*. Opal 2009

Tips för olika typer av skrivande.

Sigbritt Ernald – *Skrivsätt, handbok för unga skrivare*. Alfabeta 2001

Handgripliga tips om skrivprocessen och olika genrer.

Både böckerna och tidskrifterna finns på de flesta bibliotek.

Annars borde de göra det.

